

Nura tarap ýol

Patrisiýa Jon

Nura tarap ýol

Patrisiýa Jon

© 1953 Scripture Union. Published originally as
Star of Light by Patricia St. John.
All rights reserved. Translated by permission.

© 2001 Turkmen edition.

GIRIŞ

Siz Demirgazyk Afrikanyň kartasyna seretseňiz, onda demirgazyk-günbatar burçda Ortaýer deňziň suwlarynyň Atlantik ummanyň akymlary bilen garlyşýandygyny görersiňiz. Beýik Atlantik ummanyň kenarlary ençeme kilometrleriň dowamynda uzalyp gidýär, tolkunlar bolsa çägän giň zolagyny gurşap, ýene-de ummana gaýdýarlar. Kā ýerlerde kenaryň boýunda obajyklar ýerleşen, ýöne kenaryň esasy bölegi arkasy dag bolup duran çägelikden ybarat.

Bu daglar tä Ortaýer deňziniň kenarlaryna çenli dowam edip, ýuwaş gök suwlara beýikden seredýär. Bu daglaryň käbirleri örän beýik we olaryň depeleri tomusa çenli gar bilen gurşalan, olar sosnalardyr arçalar bilen geýdirilen. Beýlekileri ýöne otly baýýrlar ýa-da gapdallaryndan miweli agaçlar ösüp giden ýalaňaç daşlar. Şol kiçijik tokaýlyklaryň aralarynda bolsa, obajyklar, laýdan gurlan jaýjyklaryň üýsmekleri ýerleşýär. Olaryň ortasynda — guýy, araçägiň ýerine bolsa tikenli agaçlar ekilen.

BIRINJI BÖLÜM

BIRINJI BAP

Kinza — hakyky «genji-hazyna»

Bir gezek baharyň günortany bir kiçijik gyzjagaz, ýaşajyk owlajyk kimin, çün jaýryklardan yeňillik bilen böküp, dagdan ylgap gelyärdi. Aşakda, suwarymly çemenlikde, derýanyň kenarynda uzaboýuna alma agaçlary gülläp durdy, ýokardan bolsa olar deňiz köpürjigine meňzeyärdi. Owlajyklar gülleriniň arasynda şatlykly böküşýärdiler, leglekler bolsa samandan bolan üçekleriniň üstünde öz höwürtgelerini guryardylar.

Rahma depeleriniň üstünden gönüläp düşdi we ýodajyga ýetip, öňküsi ýaly bökjekläp, aşak düşmegini dowam etdi. Ol ýedi ýaşyndady, ýöne boýy gysgajykdy, sebäbi doýa garny doýup iýmek oňa seýrek miýesser edýärdi. Atalygy we onuň uly aýaly ony gowy görmeýärdiler, hatda käwagt urýardylar. Onuň eşiği jula meňzeyärdi, we ol edil maşgalanyň enesi ýaly köp işlemelidi.

Şeýle hem bolsa kynçylyklar we mahrum edilmeler onuň käwagt sürä gözegçilik etmäge gitmeli bolandaky şatlygyny bozmaýardy. Bu gün bolsa dogany ejesi bilen haýsydyr bir

syrlý syýahata gidip gelyänçä, onuň ýeke özi sürä seretmelidi. Bu nähili lezzetdi. Bütün iki sagat azatlyk, daş-töwerekde hiç kim ýok — diňe leglekler we goýunlar; iki sagatlap ol owlaklar bilen oýnap bilýär, oňa hiç kim böwet bolmaz ýa-da degirmende bugdaý dänelerini üwemäge, suwly agyr bedreleri getirmäge mejbur etmez.

Gyzjagaz uzakdan ýaşyl bugdaýly atyzyň bir çetindäki öz dogany Hamidi gördi. Iki owlajyk hem ol tarapa güýjünde baryny edip ylgaýardy. Olar şatlykly mäleşýärdiler we ýokary bökýärdiler. Hamid-çopanýk hem baharyň bu günü keýplidi we olar bilen bile bökjekleýärdi. Rahma olara goşuldy. Onuň tekiz gara saçlary göni burmalar bilen ýüzüne düşdi, garaja gözleri bolsa göçgünli ýyldyrady. Hamid ikisi gülüşip, şatlykly gygyryşyp owlaklary süriniň otlap ýören ýerine, dagyň üstündäki açyk tekiz ýere öwürdiler. Oglanjyk öz uýasyny beýle şadyýan we erkin ýagdaýda seýrek görýärdi. Sebäbi oba gyzlaryna usullyk bilen ýöremegi, ululara we abraýly adamlara gulak asmagy öwredýärdiler. Mundan başgada Rahma eýýäm yedi ýaşynda — kiçijik hanym diýen ýalydy.

— Sen näme üçin geldiň? — diýip ol sorady.

— Geçilere seretmek üçin. Sen ejeme gerek.

— Näme üçin?

— Bilemok. Ol seniň bilen bir ýere gitmek isleýär. Ol biziň kiçi uýamyza seredip elmydama aglap otyr.

Ejesiniň göz ýaşlaryny ýatlanda onuň nurly gözleri dumanlap gitdi, sebäbi ol ejesini gowy görýärdi. Ýöne ýaz güneşiniň nury we azatlyk duýgusy ony ol barada wagtlaýyn ýatdan çykarmaga mejbur etdi. Hamid:

— Bolýa, ýöne sen geçilere gowy seret. Ynha saňa taýak — diýdi. Oglanjyk öwrülip, iki ýaşyl dag bölekleriniň arasyndan, ýokary dyrmaşyp ugrady. Ol tiz ýokary çykdy, sebäbi ejesini özüne garaşdyrmak islemeýärdi. Hamid daş-töweregine seretmeýärdi. Onuň kellesi ejesiniň haýsydyr bir syryndan doludy: näme üçin ol soňky günler gorkynyň jebir-jepasyny çekýän ýaly birahat? Näme üçin adamsynyň ýa-da onuň uly aýalynyň aýak sesini eşiden badyna ol kiçijik uýamy gizleýär? Elbetde olaryň ikisem onuň uýasyny hiç haçan gowy görmändiler, ýöne onuň bardygyny bilýärler ahyry, onda ony

gizlemek nämä gerek? Belki, ejesi Hamid we Rahma çagajyk bilen oýnarlar diýip gorkýandyr. Ejesi olary hemişe diýen ýaly ugradyp, özi körpe gyzjagazyny berk bagryna basyp, törki burçda ýeke galýardy. Bu gorky hemişe onuň gözlerindedi. Belki ol erbet ruhlardan gorkýandyr?

Hamid bu soraglaryň hiç birine jogap tapyp bilmedi, ýöne ejesiniň bu gün hemme zady aýtmagy mümkindi. Ol ädimini tizledi we birnäçe aý mundan oň onuň ejesiniň beýle gorky bilen seretmändigini, ony we Rahmany hiç kimiň urmaýandygyny, olaryň hiç kime azar bolmandygyny ýatlap uludan dem aldy. Şol döwürlerde olar jülgede saman üçekli kiçijik öýde ejesi we olary gowy görýän öz kakalary bilen ýaşaýardylar. Ol wagtlar üç inileri hem bardy, ýöne olar biri-biriniň yzyndan bir hepdäniň içinde ýogaldylar. Gar ýagdy, öýde ýangyç we azyk azdy, olar üsgürüp we horlanyp başlapdylar. Olaryň kiçijik jesetlerini dagyň gündogar eňninde jaýladylar, ol mazarjyklaryň üstünde kiçijik al-ýaşyl güller gögerdi.

Şol gyşda kakalary hem güýçli sowuklady, gaty üsgürýärdi, ýöne muňa üns bermedi, sebäbi maşgala başy gününü dolamak üçin işlemelidi. Şeýdip ol zähmet çekmegini dowam etdirdi, ýaz atyzlaryny sürdi we däne ekdi. Ýöne bir gezek ol öýüne giç geldi we mundan artyk işläp bilmejegini aýtdy. Güýze çenli ol gamyş düşekçäniň üstünde ýatdy, haly gün-günden agyrlaşdy. Onuň aýaly Zöhre, Hamid we Rahma ýetişen hasyly özleri ýygnadylar we ony gowy ýımtlendirip aýaga galdyrmak üçin elinde baryny etdiler, ýöne hiç zadyň haýry degmedi. Ol özüniň ýaş we owadan aýalyny iki çagasy bilen dul galdyryp öldi. Olar öýüni, geçisini, towuklaryny we ýerini satyp mamalaryna göçüp bardylar. Ol ýerde birnäçe aý geçenden soň, olaryň maşgalasyna gün nuruny getirip, kiçijik uýalary dünýä indi. Oňa Kinza diýip at goýdular, bu at «hazyna» diýmegi aňladýar. Bu körpejäni hemmeler gowy görýärdiler we mähirli seredýärdiler. Ýöne bir geň zady, ol beýleki çagalar ýaly oýnamaýardy, eljagazlaryny çarpmaýardy. Wagtyň köp bölegini ol ýatyp geçirýärdi, käwagt ol manysyz nazary bilen seredip ýatan ýaly görünýärdi. Getirip berýän çemenleriniň gyzjagazy şatlandyрмаýandygy, Hamidi geň galdyryýardy.

Kinza on aýlyk bolanda onuň ejesine durmuşa çykmagy tekliپ etdiler, ol pikirlenmezden teklibi kabul etdi, sebäbi onda işlär ýaly iş we çagalara çörek satyn almaga pul ýokdy. Olaryň maşgalasy başga öýe göçdi. Si Muhammediň başga-da aýaly bardy, ýöne onuň çagasy ýokdy, şonuň üçin oňa başga aýal gerekdi. Şeýle hem ol Hamidi we Rahmany almaga garşy bolup durmady, sebäbi dokuz ýaşly oňan geçileri bakyp peýda getirer, ýedi ýaşlyja Rahmany hem öý işleri üçin ulansa boljak. Ýöne Kinza barada aýdanda bolsa, ol ondan dynmak isleýärdi, sebäbi gyzjagaz hojalyga hiç hili peýda getirmeýär.

— Köp çagasyz aýallar gyzjagazy begenip alarlar. Näme üçin men kişini çagasyny ulaltmalymyşym? — diýip ol hüňürdedi. Ýöne ýaş aýaly möňňürüp aglap, äri öz pikirini üýtgedýänçä, käbir işleri ýerine ýetirmekden boýun towlady. Äri mejbury ýagdaýda Kinzanyň wagtlaýyn öýde galmagy bilen razylaşdy. Şondan soň bu barada gürrüň etmediler. Ýöne belki Hamid we Rahma ýok wagty bir zat aýdylandyr, ine şonuň üçin hem olaryň ejesi gorkup Kinzany öz ýanynda saklaýandyр.

Ol tizräk geler ýaly ýokardan bir ses ýaňlandy. Hamid gabagyny galdyrdy: köne egilip duran zeýtun agajynyň aşagynda ejesi durdy. Onuň elinde iki sany boş bedre bardy, arkasynda bolsa Kinza daňylgydy.

— Hamid, tizräk gel — diýip ol howlukman gaýtalady.

— Sen nähili haýal galýarsyň! Bedreleri şahalaryň içine gizle. Men olary özümden ünsi sowup öýden çykmak üçin alyp getirdim. Birden Patma menden nirä barýandygymy sorar diýip pikir etdim. Ýör meniň bilen.

— Eje, nirä? — diýip oňanjyk geň galyp sorady.

— Dagyň aňyrsyna sowulýançak garaş. Bu ýerde bizi görüp Patma ýetirmekleri mümkin. Menden galma — diýip ejesi jogap berip, ýaşyl ot bilen örtülen aýlançaň eňňitden derrew ýokary galdy.

Olar il gözünden gizlenip dagyň aňyrsyna sowulýançalar howlukmaç ýöremegini dowam etdiler. Ýaş ene çommalyp oturdy-da, daňylary çözüşdirdi we çagajygy dyzynda oturtdy.

— Oňa gowuja seret, Hamid, onuň bilen oýna we oňa güljagaz ber — diýdi.

Hamid geň galyjylyk bilen uýasynyň adaty bolmadyk ýüzüne köp wagtlaп üns bilen seretdi, ýöne uýasy onuň ýylgyryşyna we hereketlerine jogap bermedi. Onuň göwnüne bolmasa uýasy uzak ýerlere seredip, Hamidi görmeyärdi. Hamid gorky bilen onuň gözünüň önünde elini galgady, ýöne ol gymyldamady we gözünü gyrpmady.

— Ol kör — diýip ol pyşyrdady.

Onuň dodaklary gurady, ýüzi ak tam ýaly boldy. Ejesi derrew olaryň ýanyna geldi-de kellesini atyp:

— Hawa, ol kör — diýip tassyklady. Men muňy bir eýýäm bildim, ýöne Patma-da, adamyma-da aýtmadym, sebäbi olar bu barada biläýseler olar gyzymy meniň elimden alarlar. Olara kör çagany idetjek bolup azara galmak nämä gerek? Ol iş edip bilmeýär we hiç haçan durmuşa-da çykmaz... — onuň sesi kesildi, ony göz ýaşlar bogýardy. Ol nätekiz ýolda birden büräp gitdi. Hamid ejesiniň elinden tutup saklady.

— Eje, biz nirä barýas? — diýip ol ýene sorady.

— Keramatly adamyň mazaryna, ol mazar şol depäniň aňyrsynda. Aýdyşlaryna görä ol güýçli keramatly adam bolmaly, ol köplere şypa beripdir, ýöne men ozal bu ýere Patma sebäpli gelip bilmedim. Ol elmydama meniň yzymdan gözegçilik edip ýör, hâzir bolsa ol men suwa gidendir öýdär, biz bolsa bedreleri suwdan dolduryp barmaly. Meniň seni öz ýanym bilen alyp gaýtmagymyň sebäbi ýol çöllükden geçýär, ýeke özüm gitmäge gorkdum.

Olar agaçlaryň arasynda gizlenip duran gowaga ýetýänçäler seslerini çykarman depä dyrmaşyp bardylar. Agaçlara kagyz bölekleri we sapaklar asylgydy. Her asylan kagyz we sapajyk özünde gaýgyly bir wakany gizläp durdy: syrkawlar, perzentsizler, gowy görülmeýänler — bularyň hemmesi öz mätäçligini bu öli adamyň topragyna getirýärdiler we hemmesi-de özlerine şypa tapman hem-de ynjalyk tapman gidýärdiler.

Olar çagany gowagyň girelgesinde goýdular. Ene öz tanamaýan Hudaýynyň we Muhammediň adyny tutup başyny egdi. Onuň iň soňky umydy bu ýerdedi. Ol doga edip bolýança asman bulut bilen örtüldi we çaganyň üstüne buludyň sowuk kölegesi düşdi. Ol tisginip aglamaga başlady we sermenip ejesiniň elini gözledi. Naçar sabyrsyzlyk we umyt bilen

gyzjagazynyň ýüzüne seretdi, ondan soň lapy keç bolup ony eline aldy. Hudaý eşitmedi — Kinza öňki körlüğine galdy.

Aňyrrakda çommalyp oturan Hamid ýerinden turdy, ejesi we uýasy bilen depeden aşaklygyna düşüp başlady. Gün eýýäm daglaryň aňyrsyna gizlendi diýen ýalydy. Gün batmagynyň öň ýanynda gara reňkde görünýän leglekler olaryň ýanyndan «gyg-gyg» edişip uçup geçdiler. Ýüreginde topalaň turýan, lapykeç Hamid, ýaşyp barýan güne gaharly gaşyny çytdy — ondan näme peýda? Onuň kiçijik uýasy hiç haçan günü görüp bilmez. Hudaýa barybir, öli keramatly adam bolsa kömek etmek üçin hiç zat etmek islemedi. Belki kiçijik gyzjagazlary bejermek oňa degişli däldir?

Olar bir söz diýmän guýa ýetdiler. Hamid bedreleri suwdan dolduryp ejesine berdi-de, Rahmany we geçileri alyp gelmek üçin jülgä tarap ylgady. Ol olara ýarpy ýolda gabat geldi, sebäbi Rahma gorkup öýüne howlугyp gaýdyppy. Ol doganynyň elinden tutdy, öýe howlугýan geçiler hem olaryň daşyna tertipsiz üýşdi.

— Siz nirä gitdiňiz? — diýip Rahma sorady.

— Keramatly adamyň mazaryna. Rahma, biziň uýamyz kör. Ol hiç zat görmeyär, diňe garaňkylyk — ine näme üçin ejem ony gizleyär. Ol bu barada kakamyň we Patmanyň bilmegini islemeyär — diýip Hamid jogap berdi. Rahma tolgunmadan ýaňa duran ýerinde doňup galdy. «Kör» — sesi onuň kellesinde ýaňlanyп gitdi. Ondan soň bir pikir onuň kellesine geldi we:

— Näme, keramatly adam ol görer ýaly hiç zat edip bilmeýärmi? — diýip sorady.

Hamid «ýok» diýen manyda kellesini ýaýkady.

— Meniň pikirimçe ol keramatly adam kömek etmez. Kakam üsgüýärkä ejem ol ýere barypdyr, ýöne hiç zat kömek etmändir — ol öldi, — diýip ol ynamly gürlledi.

— Bu Allanyň erki, — diýip Rahma egnini gysdy.

Biri-birine berk gysylyşyp olar depäniň üstüne çykdylar; geçileriň gözi garaňkyda edil ýaşyl yşk ýaly ýanýardy.

— Garaňkyny gowy görmeyärin — diýip üşemekden ýaňa çalaja ýylgyryp Rahma pyşyrdady. Hamid gap-garaňky asmana zeýtun agaçlarynyň arasyndan seredip:

— Men ýyldyzlary gowy görýärin — diýip pikirli gürlledi.

IKINJI BAP

Açyş

On minutdan soň, obanyň golaýyna gelen Hamid we Rahma garaňky külbeleriň deňinden geçdiler. Açyk gapylardan palçykdan edilen okalaryň aşagynda şatlykly şatyrdaşyp ýanýan agaçlar we agşamlyk naharynyň daşynda, ejizjek çyranyň ýagtysynda oturan maşgalalar görünýärdi. Entek öýlerine ýetmänkä olar ejelerine azar berýän, kakalarynyň uly aýaly, Patmanyň sesini eşitdiler. Ol öz äriňiň ýaş aýalyny we onuň çagalaryny gowy görmeýärdi, şonuň üçin islendik ýol bilen olaryň gününü bulamaga çalyşýardy. Ol uzak ýyllaryň agyr zähmetinden ýaña süllerendi we bili epilipdi, Zöhre bolsa — ýaş we owadandy. Patma köp wagtlaryň dowamynda çaga isläpdi, ýöne bu isleg amala aşmady, Zöhre bolsa alty çagany dünýä inderipdi, şonun üçin bu garry aýalyň olaryň öz öýünde bolmagyna gabanjaňlyk bilen garaýşy ýöne ýere däldi.

Ol öz erbetligini, şa aýaly ýaly boýradan edilen düşekçäniň üstünde oturyp, Zöhräni we Rahmany gyrnak ýaly işlemäge mejbur edip ýüze çykarýardy.

Ýaş aýalyň ýoklugyna gahar-gazaba münen Patma, goňşy gyzjagazy Zöhräniň nirä gidendigine seretmek üçin depäniň ýokarsyna goýberdi. Haçanda Zöhre suwdan doly bedreli öýüne gaýdyp gelende, ol eýýäm onuň nirede bolanyny bilýärdi.

— Ýaramaz, ýalta heleý! Ýöne, meni aldadyp bilmersiň, gyzyňy ber bäri, näme üçin ony gizleýäniňi hem-de onuň bilen keramatly adamyň mazaryna gidýäniňi özüm göreýin. Ony maňa ber diýýän!

Ol gahar bilen çagany Zöhräniň elinden silkip aldy we ony yşyga ýakyn getirdi, ene bolsa ellerini umytsyz goýberdi. Patma iru-giç bilmelidi. Mundan artyk gizlemek mümkin däl, eger onuň özi muny bilse gowy boljakdy.

Çagalar gorkudan ýaňa garaňky burça gysylyşdyrlar, olaryň garaja gözleri gorkudan ýaňa giňden açykdy. Patma çaganyň hemme ýerine göz gezdirip çykýança külbe ümsümlikdi, ondan soň ol çaganyň gymyldysyz ýüzüne siňe seretdi. Birden dabaraly gülki ümsümligi bozdy, sesi gowy duýýan Kinza gaty gykylyga we gaharly sese gorkup gygyryp aglady.

Patma ony göterip ejesiniň gujagyna zyňyp diýen ýaly goýberdi.

— Kör, bütinleý kör, sen muny hemişe-de bilýärdiň. Sen ony bu ýere, öz äriň öýüne, biziň hemmämize bütin ömrümize azar bolmak üçin getirdiň. Ol işläp bilmez we durmuşa çykmaz ahyry. Muny bize bildirmejek bolup senem ony gizläp ýörsüň. Aýallaryň içinde iň ýalançysy! Biziň ärimiz muny şu günüň özünde biler. Hany, indi bolsa oňa agşamlyk taýýarla, Rahma sen bolsa ot ýak. Ol nahar iýip bolandan soň, onuň näme diýjegine gulak asarys.

Gyzjagaz gorkup ýerinden syçrap turdy we ot ýakmaga başlady. Ol ýalyn görünýänçä üfledi, şol ýalynlar sebäpli diwaryň ýüzünde täsin kölegeler emele gelip gidipdir. Zöhre sandyrap çagasyny agaçdan edilen sallançagyň içinde goýup, kösük ýumşatmaga durdy. Adamsynyň geler wagty bolupdy.

Kösük taýýar bolan mahaly, agyr ädikleriň sesi eşidildi, bosagada uzyn, gara gözli, gara sakally, gödek çyzylan agyzly adam göründi. Onuň egninde geçiň yününden elde dokalan uzyn eşiği we kellesinde ak sellesi bardy. Ol aýallary bilenem, çagalary bilenem gürleşmän, aýbogdaşyny gurup, pessejikden

tegelek stoluň başyna geçip oturdy, ondan soň nahar beriberiň diýen ýşarat edip başyny atdy. Zöhre gyzgyn nahary stoluň ortasynda goýdy, bütin maşgala onuň daşyna ümsüm üýşdi. Çemçe ýokdy. Zöhre çöregiň uly iki bölegini Patmanyň we adamsynyň öňünde goýdy, üç kiçi bölejigi Hamid, Rahma we özi üçin goýdy.

— Allanyň ady bilen — diýip, olar çöregi çanaga batyranda, bu sözler erbet ruhlary kowýandyр diýen pikir bilen pyşyrdadylar.

Bu gün bolsa olaryň külbesi hakykatdan hem erbet ruhlardan: içigarylygyň, ýamanlygyň, ýigrenjiň we gorkynyň gara ruhlaryndan doludy. Hatda kiçijik Kinza-da bu eziji ýagdaýy duýýan ýaly diýen etmeýärdi, aglaýardy. Si Muhammet gaşyny çytyp:

— Ony sem et, al ony — diýip gaharly gürlädi.

Ene ylgap turup, çagany aldy-da ony bagryna basyp ýene oturdy.

Patma äri naharyny iýip bolýança garaşdy, soň bolsa hökümlü gürläp:

— Çagany maňa ber: — diýdi.

Zöhre çagasyny oňa berip aglap başlady.

— Näme boldy? — diýip Si Muhammet gaharly sorady.

Onuň aýallary näçe isleseler, şonça-da sögüşip bilýärdiler. Aýallar hemişe-de sögüşýärlär. Ýöne olar muny onuň ýanynda etseler ol halamaýardy. Ol gün uzyn meýdanda işläp, ýadap geldi.

— Näme boldy? — diýip Patma aýy ýylgyryp soragy gaýtalady we gyzjagazy çyranyň ýanyna getirip, onuň ýüzüne ýagty düşer ýaly edip tutdy. Ýöne ol gözünü ýummady ýa-da ýagtydan ýüzünü sowmady.

Si Muhammet oňa dygkat bilen seretdi.

— Kör! Kör, kör, kör. Zöhre muny bilýärdi. Ol bizi aldady!

— Men aldamadym — diýip Zöhre göz ýaşlaryň arasyndan, öňe-yza yraň atyp, gürlädi.

— Aldatdy! — diýip garry aýal ýene gygyrdy.

— Sem boluň! — diýip olaryň adamsy azmly gygyrdy, şol wagtyň özünde gykylyk kesildi. Külbä ýene-de ümsümlük aralaşdy. Rahma gorkup bütinleý sowap galdy we sönüp barýan oda tarap süýşdi.

Öweý atasy gyzjagazyň ýüzüne ünsli seretdi, çyrany onuň gözleriniň ýanyna getirdi, barmaklaryny hereketlendirdi, ahyr soňunda garry aýalyň mamladygyna göz ýetirdi.

— Hawa, ol kör — diýip ol ylalaşdy.

Ýöne garaşylýan gaharly gykylygyň yzy bolmady. Ol Kinzany ejesine berdi-de, çilim otlanyň ony çekdi. Öýüň içi eýýäm ýürek bulandyryjy ysdan doldy.

— Kör çagalar gowy girdeji getirip bilerler. Bu çaga gowuja seret. Ol bize köp pul getirer.

— Nädip? — diýip, ejesi gyzjagazyny bagryna has berk gysyp, tolgunmak bilen sorady.

— Sadaka diläp. Elbetde biziň özümiz onuň bilen gidip bilmeris, sebäbi men hemmeleriniň hormatlaýan adamsy. Ýöne, özleri bilen bazarda bile oturtmak üçin, ony ýanyna aljak gedaýlar bar. Adamlaryň kör çagalara nebsi agyryp, olara höwes bilen sadaka bererler. Men bu çaga üçin pul tölejek bir adamy bilýärim, ýöne çaga biraz ulalmaly.

Zöhre hiç hili jogap bermedi, ýöne Hamid bilen Rahma garşy çykyjy nazaryny biri-birine dikdiler. Olar gürrüni edilyän gedaýy tanaýardylar. Ol kirli, ýyrtyk-ýyrtyk eşikli we erbet sögünýän garry adamdy. Olar öz mähriban uýalary Kinzanyň ol garry adamyň eline düşmegini islemeýärdiler. Ol oňa gygyrar we ony gorkuzar. Kakalary olaryň biri-birine nazaryny dikip oturanyny gördi, elini çarpyp, hökümlü seslendi.

— Çagalar, derrew ýatyň!

Olar derrew ýerlerinden turdy «Gijäňiz rahat bolsun» diýip pyşyrdaşdylar we öz ýerlerine geçdiler. Olar boýradan edilen düşekçäniň üstünde ýumak ýaly düýrlenip, ýorganyň inçejik böljeklerini üstlerine çekip, derrew uka gitdiler.

Gije sagat ikide Hamid birdenkä oýandy. Aýyň söhlesi göni Kinzanyň sallançagyna düşüp durdy, ol gymyldaýardy, käwagt düşünde bir zatlar samraýardy. Hamid ýuwaşjadan ýerinden turup, onuň ýanyna bardy. Mähirliligiň we rehiminiň äpet tolkunly oglanjygyň bütin durkuny eýeledi. Ol uýajygynyň gara saçlyja kellejigini sypalap, sallançagy üwredi. Kinza şeýle kiçijik, şeýle çydamly, şeýle ejizjek! Oňa hiç hili erbetlik edilmezligi üçin ol alada eder. Bütin ömrüne ol onuň ýagtylygy bolar we ony öz söýgüsi bilen gorar. Birden özüniň entek oglanjykdygy,

bütünleý kakasyna garaşlydygy ýadyna düşdi. Kinzany onuň elinden almaklary mümkin we onuň söýgüsi uýasyny goramak üçin güýçsüz bolmagy mümkin. Ony goramaga has güýçli söýgi, ony alyp barar ýaly has ynamly ýagtylyk barmyka? Hamid muny bilenokdy. Ol Kinzany ogşajak bolup egildi we ýuwaşlyk bilen özüniň düşegine geçdi. Gyzjagazyň ýüzi ýylgyryp ýagtylandy. Ol barmajygyny agzyna salyp, özüniň aý şöhlesi düşüp duran sallançagynda, edil köşkdäki kiçijik şa gyzy ýaly, arkaýyn pyşyldap başlady.

ÜÇÜNJI BAP

Si Muhammediň plany

Kinzanyň iki ýarym ýaşy dolanda atalygy ol eýýäm işläp başlamaly diýen karara geldi. Ol Hamide gyzjagazy her penşenbe güni bazara äkitmegi buýurdy. Ol şol ýerde, gedaýyň ýanynda oturyp, sadaka dilemelidi.

Bu gün Kinza, öz doganyna sabyrly garaşyp, öýüň bosagasynda oturdy. Entek irdi, Hamid häzirjek sygyrlary örä kowmaga gidipdi. Ol ýarym sagatdan bärde yzyna dolanmaz. Häzirlikçe gyzjagaz boşdy we isledigiçe oýnap oturdy.

Gün şöhesini saçyp, gowy howa bolanda ol bagtly çagajyk boldy. Ýagtylygy hiç haçan görmänsoň, ol onuň özüne ýetmeýändigini duýmaýardy, şeýle-de bolsa daş-töwerekde oňa mähirli duýgulary beryän köp zatlar bardy: ejesiniň ýyly we goraýan gujagy, doganynyň ony gujaklaýan güýçli elleri, onuň eline degýän, owlajyklaryň öl tumşujaklary. Ýene-de onuň tenine degýän gün şöhleleri we ýüzüni mähirli sypap öwüsýän şemal. Kāwagt oňa, ejesi dānāni arassalap oturan mahaly, onuň bilen oturmaga rugsat edýärdiler, şonda Kinza bir gysym

harpygy alyp, ony barmajyklarynyň arasyndan goýberýärdi. Bu iň bir uly hezilligiň we güýmenjäniň biridi. Şeýle hem seslere gulak asmak gyzykly işdi. Indi ol Hamidiň gury ýerden aýak ýalaňaç özüne tarap gelýänini bilýärdi.

Ine, häzirem ol onuň ýakynlaşanyňy eşidip, oňa elini uzatdy we şatlykly ses etdi. Hamid ony göterip öz arkasyna berk daňdy.

— Bazar günü, uýajygym. Sen eýýäm ertirlik edindiňmi?

Kinza kellesini atdy. Ýarym sagat mundan öň ol bir käse kofe içdi we bir bölejik gara çörek iýdi. Bu oňa belli bolan iň gowy ertirlik, bu oňa ýaraýardy. Hamid:

— Onda gideli — diýdi, olar edip bildiginden zeýtun agaçlarynyň kölegesinden ýöräp ýola düşdüler, sebäbi eýýäm sagat dokuzda gün gowy gyzýardy.

Tizara zeýtun agaçlary geçip gutardy we bazara tarap ýodajyk oruma taýýar diýen ýaly bugdaýly atyzlaryň içinden egrelip gidýärdi; her sümmül altyn dänäniň agramy astynda egilip durdy, däneleriň ysyny getirýän howa bolsa ukyňy getirýärdi. Haçan we nire bolsa-da uklaýan Kinza, çalaja öwüsýän şemala ygşyldaşýan däneleriň sesine hüwdülenen ýaly bolup, kellesini doganynyň egnine goýup, gözlerini ýumdy we uka gitdi. Şol ertir ýolda adam köpdi, sebäbi her penşenbe jygylyk bolýan günde, kimiň satar ýaly zady bolsa, dagdan geçip, öz harytlary bilen ewkalipt agaçlarynyň kölegesinde ýerleşýärdiler. Satyjylar aýbogdaşyny gurup göni ýerde oturýardylar, alyjylar bolsa olaryň töwereginde gysylyşýardylar. Kinza bu ýerden gorkýardy. Ol gysylyşygy, itişiği we gohy gowy görmeyärdi; ony asgyrmaga mejbur edýän tozany, aýaklaryny çakýan siňekleri gowy görmeyärdi. Ylaýta-da, Hamidiň ony garry gedaýyň garamagyna taşlap gidýän pursady oňa ýaramaýardy. Aýrylyk awusyny ýeňletmek üçin Hamid bir plan oýlap tapdy: eger hepdäniň dowamynda diläp, karzyna ýa-da ogurlap teňňe tapsa ol ony penşenbä çenli aýap goýýardy we penşenbe günü bolsa, üstüne hoz bölejikleri sepilen şepbeşik ýaşyl süýji satyn alardy. Munuň ýaly süýjüni ýalamak bolsa iň uly lezzetdi.

Bazarda özünü edil öz öýünde ýaly duýýan Hamid, mähelläniň içinden çalasyňlyk bilen geçip, Kinzanyň we garry gedaýyň

oturan çägeli ýerine bardy. Ol garry gedaýdan öňräk geldi we Kinzany oturdyp oňa ýaşyl süýjüni ilki özi ogrynça ýalandan soň berdi. Gyzjagaz süýjüni sag eline berk gysyp ýalamaga başlady, çep eli bilen bolsa, Hamidi mähelläniň äkitmeginden ätiýaç edýän ýaly onuň eşiğinden ykjam ýapyşdy. Olar bile uzak durmaly bolmadylar. Tiz wagtdan ýalaňaç aýaklaryny şarkyldadyp, eline reňkli dep alyp garry gedaý geldi. Garry ýürek bulandyryjy kirlidi, onuň paltosy ýyrtylyp bölek-bölek bolan ýorgana meňzeýärdi. Hamid onuň elini edeplilik bilen ogşady we onuň Kinza üçin kakasyna töleýän bir hepdelik puluny aldy. Adatça mundan soň Hamid derrew ugraýardy, ýöne bu gezek garry ony derrew goýbermedi. Ol şeýle diýip ony saklady:

— Kakaň jygylyga gelende oňa aýt, meniň oňa işim bar.

Hamid başyny atdy, Kinzanyň elinden ýuwaşlyk bilen boşap gitdi. Kinza aglap başlady, gedaý sesini goýdurmak üçin oňa şarpyk çaldy.

Günüň birinji ýarymynda onuň işi onçakly bir kyn bolmady; onuň bar etmeli işi elini öňe uzadyp, körlüğini hemmeler görer ýaly ýüzüni güne tutup oturmakdy. Garry gedaý onuň ýanynda durup, adamlaryň ünsüni özüne çekjek bolup, käwagt depe urýardy. Köp adamlaryň solgun ýüzli gyzjagaza nebsi agyryp oňa teňňe berýärdiler, ol hem ol teňňeleri derrew öz hojaýynyna berýärdi. Şeýdip olar günortana çenli oturdylar. Gün ýakyp-ýandyryp başlady, tozan hem güýjöp ugrady, siňekler has ýürege düşgünç bolup başlady. Şol wagt hojaýyn Kinza bir bölek gara çörek bilen bir kase suw berdi. Käwagt ol ertirine köp pul ýygnasa garry oňa garaly suwuny alyp berýärdi. Görsene, bu nähili ajaýyp içgi! Gyzjagaz bu içginiň birje damjasy hem zaýa bolmaz ýaly ähli on barmagyny höwes bilen ýalaýardy.

Günüň ikinji ýarymy birinjä görä kynrak boldy, sebäbi Kinzany uky basmarlaýardy. Onuň kellesi ýuwaş-ýuwaşdan aşak egilýärdi, gözleri bolsa öz-özünden ýumulýardy. Ol örän ejesiniň gujagyny küýsedi! Ol ýuwaşlyk bilen garrynyň esgileriniň ýanynda ýerleşdi, onuň ýadaw kellesi gysga wagtlyk rahatlyk tapdy. Muny garry aňan badyna ony gaharly silterläp dik oturdýardy. Ol ýumrujaklary bilen gözlerini

süpürüp gerindi we ýene-de irkilmäge taýyndy. Garry ýene-de onuň arkasyny öz gapdalyna söýäp dik oturdyp oňa şarpyk çaldy. Ahyr ýarym ukuly çagajyk sadaka dilemäge elini öňe uzatdy. Birden gedaý howlугyp ýerinden galdy welin gyzjagaz gapdala ýazylyp gitdi. Ol ony arkaýyn dikläp ýerinde oturdyp, ýaňrap şeýle diýdi:

— Ýigrenji gyzjagaz! Men gelyänçäm otur we dile. Gedaý mähelläniň içinde özüni gözleýän Kinzanyň kakasynyň göwresini gördi. Daýhan adamlaryň göz önünde gedaý bilen gürleşmek islemedi, şonuň üçin ewkalipt agajynyň aňyrsyna bir çete çekildiler.

— Sen meni çagyrdyňmy? — diýip daýhan sorady.

— Hawa, men bu obadan gidýärim. Oba adamlary gysganç bolupdyrlar, Muhammetden gorkanoklar, dogruçyl gedaýlara az sadaka berýärler, şonuň üçin men aýalym bilen kenar ýakasyndaky şähre gitjek. Tizara ol ýerde uly baýramçylyk boljak, aýtmaklaryna görä gedaýlar bu şäheriň köçelerinde baýap gidýärler. Ine, men saňa näme diýmekçi: öz kör gyzyňy maňa ber. Sen gedaýlaryň asylyly kärine degişli däl we ondan sen peýdalanylýan bilmersiň, maňa bolsa ol köp girdeji getirer. Oňa meniň aýalym sereder, men bolsa onuň üçin saňa gowuja tölärim.

Kinzanyň kakalygy teklipl barada oýlanyp gaşyny çytdy. Erbet işiň başlanandygyny ol bilýärdi, ýöne oňa pul örän gerekdi. Bu ýyl hasyl erbet boldy, Kinza-da öýde artykmaçlyk etjekdi. Oňa hiç haçan tanyş bolmadyk duýgy, ýagny ynsap, onda oýandy, ýöne ol oňa gulak asmak islemedi. Kinza onuň gyzy däl ahry. Hamid on bir ýaşynda — eýýäm erkek adam diýen ýaly, tizara onuň özi güzerany dolandyrmak üçin pul gazanyp başlar. Rahma bolsa üç-dört ýyldan durmuşa çykar. Kinza näme? Belki bu ondan dynmak üçin ilkinji we soňky mümkinçilikdir.

— Sen maňa näçe tölejek? — diýip ol ahyr sorady. Gedaý az baha aýtdy. Daýhan munuň ýaly kemsidilmä gazaplanyp örän uly baha kesdi. Munuň ýaly açgözlüğe gaharlanan gedaý gyzmalyk bilen öz bahasyny biraz galdyrdy, daýhan hem öz gezeginde bahasyny biraz aşaklatmaga razy boldy. Bu ýagdaý ne birnäçe wagt dowam etdi — hyjuwlar kä tutaşyp,

kä ýuwaşayardy. Olar şeýle gazaply söwdalaşýardylar welin, daşyndan görmäge biri-birini öldürmäge taýyndylar, ýöne ötegçiler olar tarapa hatda gözlerinem aýlanokdylar: obada ähli söwdalar şeýle amala aşyrylýardy, şonuň üçin hiç kim geň galanokdy. Gutarnykly baha iki taraplaýyn ylalaşyldy.

— Ýeri bolýa-da, men obadan hepdäniň birinji güni ir säher bilen ugraýaryn. Sen gyzjagazy meniň elime bereniňden soň şaýatlaryň gatnaşmagynda puly alarsyň.

Olaryň ikisiniň hem söwdadan göwni suw içdi, ýöne biri-birine bildirmezlige çalyşdylar. Özi ýokka köp pul ýygnandyr öýden garry geday ýene öňki ýerine, täze edinen hususyýetiniň ýanyna dolanyp geldi. Ýöne onuň täze edineni hiç zat etmändir. Ol kölegä süýşüp, ýumak ýaly düýlenip, oýundan soň ýadan pişik çaga ýaly, uklap galypdyr.

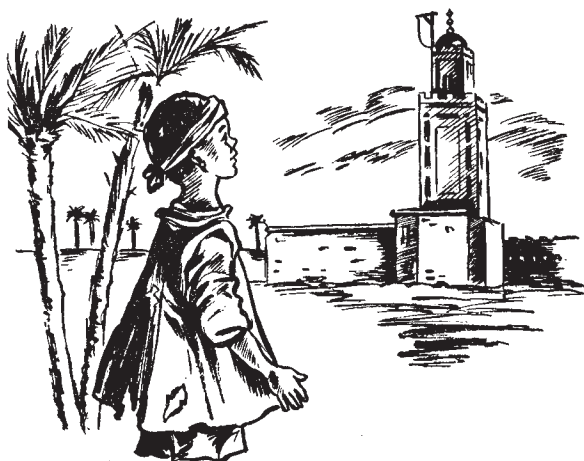
Hamid jygylygyň bir gyrasynda durup, haçan molla görnüp namaza çagyryrka diýip, kellesini galdyryp, gözlerini metjidiň depesine dikip garaşýardy. Bu göni sagat dörtde başlanýardy, şol wagt ol baryp Kinzany indiki penşenbä çenli öýüne alyp gitmelidi.

Şol wagta çenli märeke birneme sowuldy, Hamid bolsa uzakdan öz uýasyny görýärdi. Onuň ýadaw görnüşi onda Kinzany tizräk azat etmek duýgusyny has öjükdirdi. Ol bir aýagyndan beýleki aýagyna daýanyp durdy, soňam iki aýagyny hem gyzgyn çägäň üstünde goýdy, ýöne onda-da, gözlerini metjidiň depesinden aýyranokdy. Metjit obanyň ybadathanasydy, ol dörtburç minaraly bolup, öz aklygy bilen gök asmanyň aşagynda saýlanyp durdy. Minaraň çür depesinde altyn çayylan ýarym aý — muhammediligiň nyşany ýaldyrap durdy. Ahyr soňy Hamid mollanyň çykanyny gördi. Ol sakally we ajaýyp lybaslydy. Ol özüniň bir labyzly namazyny okamaga başlady. Oňa bütin bazarda we daşrakda, obada ýaňlanan jaň sesi hem goşulýardy.

— Hudaý ýekedir we Muhammet Onuň pygamberi — diýip ol gygyrdy. Dindar muhammetçiler topar bolup ybadathana, öz namazyny okamaga eňdiler. Kābirleri köwüşlerini çykaryp, duran yerlerinde gündogara yüzlerini öwürip, kellesi yere degýänçä egildiler. Bu hemmeler üçin namaza çagyryş boldy, Hamid üçin bolsa Kinzany azat etmäge

çağyryş boldy. Hamid mollany gören badyna ýerinden atylyp turdy-da, meýdançanyň içinden ylgap geçip, Kinzanyň oturan ýerine bardy. Ol ýene-de salamlaşyp gedaýyň elini ogşady we uýasyny eline aldy. Oglanjyk uýasynyň eline gaty köke berdi, ol kökäni nebsewürlik bilen agzyna saldy. Gyzjagaz ýene-de doganynyň elinde, howpsuzlykdadygyna begenip, bu uzak günüň ýadawlygyny, açlygy we suwsuzlygy derrew unutdy. Onuň arkasynda ol oňaly ýerleşip, süýji uka gitdi.

Uýasynyň ejizlän göwresiniň agramy astynda çalaja egşerilip barýan Hamid yzyna ýola düşdi. Howa örän yssydy, Hamid hem dynç almak üçin injir agajynyň aşagynda oturdy. Ol derýanyň gyrasyndaky ýaltalyk bilen toplanyşan sygyrlara seredýärdi; biraz ýokarrakda aýallar daşa urup kir ýuwýardy. Hamid ukyň arasynda derýa barada pikir edýärdi. Ol nirä akýar? Belki olaryň jülgesinden geçip, derýa haýsydyr bir näbelli, onuň hiç haçan bolmadyk, dünýäsine çykýandyr? Haçan hem bolsa Hamid onuň akymy boýunça gidip, göz ýetirer... Belki ol deňze ýa-da uly ummana çenli barýandyr.

DÖRDÜNJI BAP

Gizlin duşuşyk

Garaňky düşenden soň bütün maşgala ýene-de daş çanagyň daşyna üýşüp şemiň hem-de ýanyp duran oduň öçügsije ýagtysynda agşamlyk naharyny edinýärdi. Kinza süýji ukudan soň şähdi açykdy, ol ejesiniň dyzynda oturyp, aç guş çagasy ýaly agzyny açýardy. Hamid söýgi bilen oňa seredip, onuň öz arkasyndaky kiçijik, ýadaw göwresiniň agramyny ýatlap oturşyna: ony hiç haçan ýeke goýmajagy we gorajakdygy barada pikir etdi.

Açyk gapydan, külbäň ýanyndaky gögeren derman otlaryň ysyny getirip, şemal içerik öwürdi. Yssyda ýol ýöräp ýadan Hamid, ýatmaga öz düşegine geçdi. Ol düşünde gedaýy gördi. Gedaý ýuwaş-ýuwaşdan, äpet gorkunç derejä çenli ulalyp, Kinza bilen onuň arasynda durdy. Ol gorkup oýandy. Aý şöhesini saçyp durdy, ulular bolsa entek saçak başynda gürleşip otyrdylar. Áýyň şöhesine ol olaryň ýüzüni aýdyň gördi: kakasynyň ýüzi hyýrsyz we kesgitli, Patmanyňky — ýigrenji we hoşal, ejesiniňki — soluk we ýalbaryjy äheňde.

— Bu öňi-soňy onuň üçin aljak ýeke-täk bahamyz, ol бүтін ömrüne gazançly bolar, — diýip, Si Muhammet gödek äheňde aýtdy.

— Бүтін ömrüne, ýaşap bilmez! Ol öler, ol entek kiçijik we ejiz ahyry — diýip ejesi aglap iňröp aýtdy.

— Көр çaga ölendен gowusy ýok, — diýip Patma seslendi. Ene gazap bilen garry aýala öwrüldi, ýöne kakasy elini galdyryp olary sem etdi.

— Sem boluň, siz akmak aýallar! Bu barada mundan artyk gürrüň bolmasyn. Çaga üç günden soň meniň bilen gider, — diýip ol buýruk berdi.

Ol özdiiýenlilik bilen ýerinden galdy, Patma-da galdy, ýöne Zöhre sönen oduň gapdalynda бүкүlip oturyп аýыň ýagtysyna öňe-yza yran atyp «Meniň körpeje gyzjagazym! Meniň körpeje gyzjagazym!» diýip aglaýardy.

Hamid sessiz-üýnsiz ýatan ýerinden oňa seredýärdi. Ol gürlемäге, ejesiniň ýanyna barmaga milt edip bilmedi, sebäbi kakalygyny oýatmakdan gorkýardy. Ýöne onuň kiçijik yssy ýüregi çalt urýardy, pikirinde bolsa ol eýýäm berk karara geldi: «Beýle bolmaz! Ony alyp gitmäге men ýol bermerin! Beýle bolmaz!» Аý şöһlesiniň gapydan süýşүp, özüniň çaga düýşlerine гүmra bolup ýatan Kinzanyň sallançagyna düşdi. Ol tomus säheriniň çalaja ýagtylanyp baryşyny gördi, horazyň ilkinji sesini we ýatakdaky sygyrlaryň gymyldaşýan sesini eşitdi. Şu wagta çenli ol ýatyp pikirlendi... Ýöne hiç zat оýlap tapyp bilmedi-de säheriň öň ýanyнда şeýle bir uka gitdi welin, hatda hemişeki турmалы wagtyndan geçip gitdi. Kakalygy ony аýаgy bilen itekläp turuzdy:

— Tur ýeriňden, ýalta: Bir eýýäm geçileri örä kowmалы wagt boldy! Hamid düşeginden бökүp turdy-da, howlukmaçlyk bilen ýuwundy we ertirligini iýmäге başlady. Çöregini çеýnäp, kofeni käsedен az-azdan owurtlap ejesine ogrynça seretdi. Ol hemişekisinden solgundy, gözünüň aşagyнда gara töwerek bardy, ýöne onuň pikir edişi ýaly betbagt görünmeýärdi. Ejесiniň yüzünde, edil bir gutarnykly pikire gelen ýaly, berk çözgüdiň alamatyny gördi. Hamid özüне ejesiniň nazar аýланyny gördi we berk çözgүtli öz nazary bilen hem jogap berdi. Ejesi çalaja gaşlaryny galdyrdy, ol hem çalaja kellesini atdy. Azajyk мүмkinçilik bolsa olар hökman maslahatlaşарlar.

BÄŞINJI BAP

Şepagat uýanyň öýi

Olar köp garaşmaly bolmadylar. Hamid geçileri äkidip haýatyň aňyrsynda, görünmez ýaly ýerde goýdy. Ertirlikden artdyran çöregine dostuny satyn alyp, geçilere gözegçilik etmegi tabşyrdy. Özi bolsa öýüň öňüne gelip haýatyň deşiklerinden seredip durdy. Biraz wagtdan soň ejesiniň, degirmen duran ammara geçenini gördi. Birnäçe minutdan soň ol bildirmän ammara girdi. Ejesi aýagynyň üstünde oturyp, degirmeniň agyr daşyny aýlaýardy, şol ýerden üwelen dänäniň ýakymly ysy gelýärdi. Hamid onuň ýanynda oturyp ejesiniň egnine elini goýdy.

— Eje, agşam gije men hemme zady eşitdim. Şol garry gedaý Kinzany satyn aljak bolýarmy?

Ejesi onuň ýüzüne ünsli seretdi: onuň parahat nazary, öz oglunyň güýjüne baha berýän ýaly, onda ep-esli eglendi. Ol kiçijikden hor oňlanjyk bolsa-da, sagdyn we çydamlydy, şeýle hem Kinzany gaty gowy görýär.

— Bu meniň adamymyň islegi, ýöne men aýdýaryn, beýle bolmaz! Kinzanyň köçede aç oturmagyny men islämok. Ýok,

Hamid, sen ony bir ýerlere äkitmeli... Eger isleseň sen ony halas edip bilersiň.

— Men? — diýip Hamid geň galyjylyk bilen ýüzlendi. Ýöne onuň ejesine seredýän nazary batyr we aýgytlydy, hatda birneme şatlyklydy. Ejesi:

— Gulak as — diýdi. Ol üwemegini goýdy, ogly tarapa öwrülip, onuň dyzyna elini goýdy.

Salkyn, çala ýagtylandyrylan ammanda onuň sesi Hamid üçin aýratyn ruhlandyryjy ýaňlandy, ejesiniň sözleri onuň edil ýüregine ýazylyan ýaly boldy. Ejesi gürläp bolýança ol onuň ýüzünden gözlerini aýyrmady we soň şonda ejesiniň özüne aýdan sözlerini bütün ömrüne ýatda saklady.

— Dört ýyl mundan öň seniň kakaň zyýarat edilýän wagty ol ýere keramatly adamyň mazaryna meniň bilen bile gitdi. Ol ýer uzakdy, daglardan geçip gitmelidi, biz sizi, çagalary eneňiziň ýanynda goýup gittik. Diňe Awessalomy aldyk sebäbi ol entek emýän çagady; men ony arkamda alyp gitdim. Biz zyýaratda bolanymyzdan soň, seniň kakaň aňry şähere, jygylykda söwda etmäge gitmek isledi; bu ýigrimi mil daşdady. Biz gün dogandan batýança uzak gün ýöredik. Gün ýandyrp baryardy, maşynlar tozan baryny turzup deňimizden geçip gidýärdi, biziň tozandan ýaňa demimiz tutuldy. Şähere biz kynçylyk bilen baryp ýetdik. Meniň aýaklarym gabarçaklap ýara bolupdy, Awessalom bolsa ýöne aglaýardy, onuň gyzgyny bardy we gözleri çişip açylmaýardy. Men onuň gözlerini arassa suw bilen ýuwdum, ýöne az kömek etdi. Biz myhmanhanaň howlusynda, açyk meýdanda ýatmaly bolduk. Ýatyp turandan soň men özümde ýeňillik duýdum, ýöne Awessalomyň gözleri öňküsindenem beter çişipdir. Seniň kakaň jygylyga gitdi, men bolsa elim çagaly, onuň gözlerini günden we siňeklerden gorap oturdym. Ol ýerde örän siňek köpdi, sebäbi howluda köp eşek bardy. Men ol ýerde otyrkam bir aýal çykyp meniň bilen gürleşip başlady, gürleşip durka tötänden çaga gözi düşdi.

— Seniň çagaň ýaranokmy? — diýip ol sorady.

— Hawa — diýip men jogap berdim we onuň gözünü oňa görkezdim. Ol derrew turup, şeýle diýdi.

— Hany wagt ýitirme-de meniň bilen ýöre. Men seni bir inlis şepagat uýasynyň ýanyna alyp baraýyn. Ol seniň çagaňa

gowy derman berer we ony bejerer. Ol meniň kiçijik oglumyň gözüne tiken düşende bejerdi. Men howlukmadym.

— Meniň pulum ýok — diýip men düşündirdim.

— Hökman däl, ol ak ýürekli aýal we öz Mukaddesiniň hatyrasyna pulsuz bejerýär. Ol gowy Mukaddes, garyplara rehimli.

— Ýöne, inlisler baý adamlar, kaşaň öýlerde ýaşaýarlar. Ol meni kabul etmez — diýip men garşy boldum.

— Ýok, ol hem biziň hemmämiziň ýaşaýanymyz ýaly öýde ýaşaýar, bejertmäge gelyänleriň hemmesi-de garyplar. Ol hiç kime «ýok» diýenok, saňa aýdýaryn-a, ol öz Mukaddesiniň hatyrasyna hemmeleri kabul edýär.

Şeýdip men, gorksam-da oglumy bejerip biljek dermany almaga uly umyt bilen onuň yzyna düşüp gitdim. Ol dar köçedäki soňky öýe meni alyp bardy. Gapy açyk eken, öýden köp adamlar çykdy: hemmesi-de meniň ýaly arkasyna çaga daňylan garyp adamlar. Käbirleri dermanly çüýşejikleri alyp çykdylar, hemmesiniň ýüzi şatlyklydy.

Biz edil wagtynda bardyk, sebäbi otagda hiç kim ýok eken diýen ýalydy, ýene azajyk giç gelen bolsak bu şepagat uýasyny öýünde tapmazdyk. Ol uzyn boýly, ak saçly, mawy gözli aýaldy. Men bir gezegem oňa meňzeş aýal görmändim. Ol hemmeler bilen mähirli gürleşýärdi, çagalar bilen edil öz çagasy ýaly gürleşýändigini men gördüm. Men ony synlaýançam mendäki gorky ýok boldy we hemmeler gidenden soň men onuň ýanyna baryp Awessalomy görkezdim. Ol meni düşekçäniň üstüne alyp bardy, biz bile oturdyk. Ol Awessalomy dyzynyň üstüne alyp onuň gözlerine seretdi. Onuň elleri örän mylaýymdy, hatda çaga aglamadam. Ol aýal maňa çaga barada köp sorag berdi we gyzgyna garşy hem-de göz üçin derman berdi.

Ol bu zatlary edip ýörkä men diwardaky surata seretdim. Onda kiçijik çagajygy ellerinde tutup duran bir adam çekilipdir, beýleki çagalar onuň eşigine ýapyşyp ýüzüne seredişip durdylar. Ol adamyň kimdigini soranynda aýal, «Onuň ady Isa» — diýip jogap berdi. Hudaýyň Ony ýere, bize Göklerdäki Patyşalyga barýan ýoly görkezmäge goýberendigi, Onuň syrkawlary bejerişi, körleriň gözünü açyşy, garyplary we baýlary, ululary we çagalary söýýändigini barada gürrüň

berdi. Onuň aýdanlarynyň hemmesi meniň ýadymda ýok, ýöne şol suratdaky Adamy söýýändigini we Şoňa meňzeş bolmak isleýändigini men bilýärim. Ine, näme üçin ol ähli syrkawlary kabul edýär we olara mähirli bolup derman berýär. Ine, näme üçin ol meniň Awessalomymy kabul etdi.

Zöhre dymdy, soň bolsa ýuwaşjadan dowam etdi:

— Meniň pikirimçe, şol suratdaky Adamyň hatyrasyna ol aýal Kinzany özüne alar. Sen Kinzany onuň ýanyna alyp barmaly bolarsyň. Sen şu gün agşam ugrarsyň, gündiz bolsa gizlenersiň, sebäbi Si Muhammet seni, elbetde, gözlär; seniň gidendigiňi ol ertir agşama çenli bilmez. Ertir irden entek ol ýatyrka, men geçileri Rahma bilen goýbererin, Kinza barada bolsa ol hiç haçanam soramaýar, ýöne ätiýaç üçin sallançagyň içine ýassyk goýaryn, birden Patmanyň seredäýmegi mümkin. Onuň işden öýe dolanyp geljek wagtyňa çenli garaňky düşýär, seni gije gözlemek kyn bolar. Bir günden soň bolsa sen şäherde diýen ýaly bolarsyň.

Hamidiň gözlerinde gorky we tolgunma uçganaklady, ýöne ol bir sorag berdi.

— Men ýoly nädip tapaýyn?

— Men bu barada pikirlendim. Sen gider ýaly diňe bir ýol bar. Eger sen uly ýol bilen gitseň seni ol ýerde görerler, ondan başga-da ol iň daş ýol. Dagyň üstünden geçýän göni ýol, çägeli, seniň azaşmagyň mümkin. Üçünji ýol, seniň saýlamaly ýoluň. Derýanyň gyrasy bilen jülgäniň soňuna çenli gitmeli, soň bolsa dagyň üstünden geçmeli. Dag beýikdir, ýöne şonda ondan geçmeli. Dagyň ýokarsyna çykaňda sen başga bir derýa görersiň. Eger sen şol derýanyň gyrasy bilen gönüläp gitseň, tiz esasy uly ýola çykarsyň, ol ýoldan agaç ýüklenen yük maşynlar ýöreýär. Belki seni olaryň biri maşynda äkider, sebäbi şäher ol ýerden elli kilometr daşda. Eger hiç kim äkitmese, pyýada gitmeli bolarsyň. Goý saňa Hudaý kömek etsin!

— Men ol ýere baranymdan soň? — diýip oglanjyk sorady.

— Sen ol ýere baranyňdan soň, şol inlis uýasynyň öýüni tapmaly. Hiç kimden sorama-da özüň gözle. Ol bazaryň aňyrsyndaky köçede ýaşaýar, onuň öýi myhmanhananyň gabadynda, şol köçede iň soňky jaý. Onuň ýanyna baryp biziň

bütün taryhymyzy gürrüň ber. Näme etmelidigini onuň özi çözer.

Hamid ejesine şübhe bilen seretdi.

— Birden ol Kinzany almak islemese?

Ejesi ynam bilen gürlledi.

— Ony almakdan ol yüz öwürmez. Onuň Mukaddesiniň hiç kimi kabul etmän goýbermeýändigini, ol maňa aýtdy. Men bilýärin, öz Mukaddesiniň hatyrasyna ol Kinzany kabul eder. Indi bolsa sen geçileriň ýanyna git, menem däneleri üwäp gutarmaly, bolmasa Patma gaharlanar. Meniň aýdanlarymyň hemmesini ýatda sakla. Men saňa ýola çörek bişirerin.

Bu zatlara doly akyl ýetirmedik Hamid, geçileriň ýanyna gitmek üçin ýerinden turdy. Olar gürlleşip bolýança gün dagyň üstüne çykyp gidipdir. Mallar rahat otlaşyp ýördüler, derýa günün şöhlesine ýyldyrap durdy, atyzda bişen bugdaý başlary çalaja ýeliň ugruna yrgyldaşyp durdular — dünýäde hemme zat edil öňküsi ýalydy, yöne oglanjygyň gözi bilen seretseň bary başgady. Olaryň üstünden ýeke geçip gitmeli bolandan soň indi oňa daglaram, dostlary-da nätanyş we gazaply görünýärdiler, ol indi derýanyň nirä akýandygyny bilmek islemeýärdi. Şeýle-de bolsa, gorkýandygyna seretmezden, ejesiniň teklibine «ýok» diýmek onuň kellesinde gelmedi...

Hamid ýuwaşja sygyrdy. Golaýda otlap ýören birnäçe ýaşajyk owlajyk onuň ýanyna geldi we tumşujaklaryny onuň dyzlaryna degirdi. Ol olary söýýändigini, olarsyz içiniň gysjakdygyny ýiti duýdy. Olar onuň elinde göterip ulaldan, ýöremegi öwreden we bugdaýly atyzlara girende çybyk bilen uran owlaklarydy. Oglanjyk olaryň kiçijik şahjagazlarynyň ýanyndaky gulaklarynyň arkasyny sypap oturşyna pikir etdi: ol ýene-de olary görermikä? Ol ilkinji gezek öz geljegi barada pikir etdi. Elbetde, ol köp wagtlap öýüne gelip bilmez, sebäbi kakalygy oňa gaty gaharlanar.

Şol aňşam oglanjyk geçilerini öýüne irden getirdi, uzak gije ejesi bilen Rahmanyň dokaýan dokmalaryna seredip ýuwaş oturdy. Olar çalt işleýärdiler, sebäbi Patma olara seredip otyrды. Oglanjyk ejesi bilen gürlleşip bilenokdy, şonuň üçin onuň kiçijik ýüreji gaýgy-gamdan doldy. Şol zyýarata giden

bäş gijesini hasaba almasaň ol ejesiz bir gezek hem agşamyna ýatyp görmändi. Indi bolsa ol ony köp wagtlyk taşlap gitmelidi. Ol ejesiniň özüne bolan köşeşdiriji we ruhlandyryjy sessiz söýgüsini duýýardy.

Iňrik garaldy. Asman günň şapagyndan ýaňa çym-gyzyl boldy we ýene-de reňki öçdi. Agşam düşdi. Hamid bu zatlaryň hemmesini öň mün gezek görüpdi, ýöne bu gezek hemmesi başgaçady. Ol ömründe birinji gezek maşgala saçak başyna üýşende iýmek islemedi, ýöne kakasyna hiç zat bildirmejek bolup, özüni iýmäge mejbur etdi. Onsoň ol hiç zat diýmän, daşary çykyp gapynyň önünde, gorky bilen, pikirler bilen göreşip, aý görünýänçä we kakalygy uklaýança, garaşyp ýatdy. Ol ahyr kakasynyň ýatanyny gördi, süýji uka gidýänçä onuň dem alşyna gulak asdy. Ýene biraz. Ine indi ol hor çekip başlady. Hamid usullyk bilen düşeginden turup, ýuwaş ädimläp ammara bardy. Garry köpek gulaklaryny üşerdip, zynjyryny şakyrdatdy. Hamid demini çykarmady. Eger köpek üýrse ähli planlar puç bolar. Ol köpegiň ýanynda oturyp ony sypap, ýuwaş bolmagyny sessiz haýyş etdi. Ol hiç zada düşünmezden, ýöne wepalylyk bilen, oglanjygyň ýüzüni ýalady.

Şeýdip, köpegi gujaklap, ejesiniň aýak sesine gulak asyp, garaşyp oturdy. Geçileriň tanyş ysy we üwelen dänäniň ysy ony gurşady, ýöne aýyň ýagtysyna ak ýüp ýaly bolup duran ýodajyk ony girdaba äkitjek ýaly bolup ünsüni özüne çekdi. Ol ejesi Kinzany eline alyp, salgym ýaly bolup, ammaryň aňyrsynda görnende, okdurylyp ýerinden turdy. Ol sessiz-üýnsiz Kinzany oglunyň arkasyna daňdy. Çaga näme bolýandygyna düşünmedi, ýöne doly ynam bilen doganynyň egnine kellesini goýup süýji uka gitdi. Ejesi iki çöregi Hamidiň egnine asdy-da onuň ellerini öz ellerine alyp ogşady. Ol hem öz gezeginde onuň barmaklaryny dodaklaryna degrip, bir pursat ony bagryna basdy. Olaryň arasynda bir sözem aýdylmady. Ejesi mähir bilen ogluny özünden aýryp, ol haýatdan geçip gözden ýitýänçä seredip durdy. Onsoň öz eden işinden göwni hoş bolan ene külbä, boş sallançagyň we öz adamsynyň gazabynyň ýanyna gaýdyp geldi. Hamid bolsa, labyryň zynjyrlaryndan boşap näbelli deňze tarap ýüzüp ugran gämä meňžäp, özüniň kümüş ýodajygy bilen ýola düşdi.

ALTYNJY BAP

Uzak we kyn syýahat

Bu ýodajygyň kümüşligi uzaga çekmedi. Ol zeýtun agaçlarynyň gara kölegesiniň aşagynda çümýärdi we Hamid gorkup sandyrady hem-de agajyň köküne бүdredi. Ýöne ol tiz öňe gitmegini dowam etdi. Tertipsiz salnan külbeleriň deňinden geçip ol depäniň ýokarsyna baryp ýetdi. Arkasyndaky agramdan ýaňa haşlap saklandy we soňky gezek öz öýüne seretdi. Ol öýüni aýdyň gördi: howlynyň daşyna aýlanan haýat we şu wagta çenli onuň dünýäsi bolan ähli zatlar. Şol dünýäde ol özi üçin ýyly wagty hem-de kakalygy öýde ýokka gowy ýaşapdy. Ol geçelgeden geçdi welin öýi gözden ýitdi. Onuň ýerine oglanjygyň önünde täze näbelli dünýä, daglara gidýän egrem-bugram ýollar açyldy.

Obadaky gonamçylygyň deňinden geçende gorky oglanjygyň бүtin durkuna ornady. Bu ýerde ölüler bar, erbet ruhlar sözsüz bolaymaly. Ol ylgamak isledi, ýöne golaýda üç sany inisiniň mazarjyklarynyň barlygy ýadyna düşdi, çagalaryň ruhy erbet bolmaýar. Birden ol pikirlendi: olar nirede bolýarlar? Belki

kiçijik çagalary eline alan Isa atly Mukaddes, ölüm tarapyndan ogurlanan çagalara rehmlidir? Ol bu ady, doga ýaly edip, özüne zyýan ýetirjek zatlardan goranyp, pyşyrdady, hem-de ejesiniň aýdan derýasyna çenli, heläk bolman, ylgaп ýetdi.

Ogланjыk daşly ýoldan öňe gitmegini dowam etdi. Onuň aýaklary sypjyrylypdyr, agyrýardy. Gabaklary agraпyp, edil düýşünde ýöräp barýan ýaly boldy. Kinza arkasynda agyr ýük bolup ýatyrdy we göwnüne bolmasa ädim saýyn agraпýan ýalydy.

Gijäň eýýäm soňy gelip ugrady. Daglaryň aňyrsyndan ýagty görnүp başlady. Indi Hamid ýokary çykmalydy. Ukyly gözleri, ýaraly aýaklar bilen, solgun we üşän ogланjыk yzyna seretdi. Bir gijäň dowamynda ol ep-esli ýol geçipdir. Onuň gaçandygyny kakalygynyň agşama çenli bilmejekligi sebäpli ol dagdan gündiz hem arkaýyn geçip biljekdi. Ertir bolsa gün ýerine girýänçä gizlenmeli bolar.

Tizara Kinza oýandy. Hamid iki döwүm çörek döwүp aldy, olar ony üsmүm iýdiler. Soň ol ony kiçijik çeşmejigiň ýanyна aлып baryp suw içirdi we el-ýüzүni ýuwuşdyrdy. Öz näbelli dostunyň ýanyна barýança ol uýasynyň arassaja we eýjejik bolmagyny isleýärdi. Bu hökmanydy! Wah, näme üçin öýden darak almandyr, alan bolsa zyňylan gurjaga meňzemez ýaly uýasynyň saçyny darardy. Hamid onuň saçyny barmaklary bilen timarlamaga çalyşdy, ýöne bu Kinza ýaramady we ol oňa şarpyk çaldy. Ýadaw we keýpsiz Hamid hem oňa şarpyk bilen jogap berdi. Netijede gaty agy, ejesini we ertirlik üçin gara kofе talap etmäге başlady. Olar birnäçe wagт çeşmäniň gyrasyнда gaharly we betbagт halda oturdylar.

Ýöne Kinzanyň gahary gaçdy, ol sermenip doganynyň ýanyна baryp onuň dyzlaryнда aýagyny kese taşлаp oturdy, barmagyny agzyna sokup doganyny bagyşlady.

Ogланjыk oňa umytsyz seretdi. Ol agyrdy, onuň bolsa arkasy gaty agyrýardy. Ýöne, gün ýakyp başlamanka gitmek gerekdi. Ol arkasyна даңылгы çага bilen, дагыň kert ýerlerine çykyp egrem-bugрам ýoda bilen gitdi. Ýodajygyň çeşmäniň ýanyндan uzалyp gidýändigine ol begendi. Her on минутдан ol ýüzүni, elini, aýagyny ýuwmak üçin çeşmä egilýärdi. Ýöne ynha çeşме yzda gалды, Hamid gysga boýly zeýtun

agaçlarynyň ýanyndan geçmeli boldy. Gije ýatyp ukusyny alan Kinza onuň arkasynda bökýärdi we syjyrylan eginlerine agyryly urýardy, gün bolsa, oglanjygyň kellesini ýakyp, ýöne ýokary galýardy. Durmagyň gerekdigini oglanjyk bildi. Eger häzir ol bir ýerde ýatmasa, ýöräp barýarka irkiljegini bilýärdi. Hemme zat göz önünde bulaşyp durdy. Nirede ýatmaly? Birden ol öňde sary tegmil gördi, bu bugdaýly atyzdy. Ol ol ýere nädip baranyny bilmedi, şeýle hem oňa ýakyn ýerde obanyň bardygyny aňşyrmady. Ol emedekläp atyzyň ortasyna ýetdi, sümmülleriň arasynda ýatyp berk uklady. Gür atyz ony gowy gizledi.

Bilesigeliji we şähdiaçyk Kinza bu oňaysyz ýerde beýle köp oturmagyň sebäbine düşünmedi. Öýde ol islän ýerinde gezýärdi, bu ýerde bolsa tikenli baldaklar bar. Mundan başgada ol gaty ajygyppy. Ozal ejesi hiç haçan ony taşlamandy, belki ol bu ýerdedir, uzakda däl. Ýöne bu birhili ýerden nädip çykmaly. Ol ýaglygyny aýyrdy-da öňe instinkt boýunça ýagtylyga tarap ýöräp başlady. Ol kynçylyksyz atyzyň bir gyrasyna çykdy we diň salyp durdy. Onuň gulagy degirmeniň jygyldaýan sesini eşitdi. Nähili şatlyk. Degirmen — diýmek ejesi bar, ejesi bolsa — gorag we iýmit, rahatlyk we howpsuzlyk bar. Gyzjagaz şatlykly gygyryp ellerini öňe uzadyp şol ugra ýöredi. Külbäniň gapysynda oturan aýal bu sesi eşitdi, gözlerini galdyranda edil jyn görýän ýaly gorkup doňup galdy. Ol tarapa ynamsyz ädimler bilen bir geňsi göwre gelýärdi. Bu bir hapa köýnekli, ýüzüni ýagta göterip, ellerini öňe uzadyp gelýän kiçik çagady. Onuň gür gara şahalary ýatladýan saçlaryna saman bölejikleri ýapyşypdyr. Ol bütinleý bugdaýyň külke samanyna örtülipdir, birdenem asgyryp başlady, aýal bolsa oňa gözlerini dikip otyrды.

Degirmeniň sesi kesilenden soň, ýol görkeziji ses hem kesildi, Kinza ýaýdanyp saklandy. Soň ellerini öňe uzadyp ýekeje söz aýtdy «ima» (eje).

Şol aýalyň geçen gysda ýeke-täk ogly ýogalyppy, ol ony garyň aşagynda jaýlapdy. Ine indi bu çagajyk ýaýdanyp durup, onuň alty aýdan bäri eşitmäge zar bolan sözünü aýdanda, ol aýal pikirlenip durmazdan çagany alyp bagryna basdy, kellesini sypap, ogşamaga başlady. Ol onuň öz ejesi dälidigine

düşündi, ýöne sypaýan eller güýçlidi, ynamlydy, mähirlidi. Onuň bedenjigi rahatlandy, ol parahat ýatdy we suw sorady. Täze ejesi gyzjagaza bir tabak süýt getirdi, ol ony iki eli bilen tutup, soňky damjasyna çenli höwes bilen içdi. Soň öwürüldi-de, düýrlenip aýalyň aýagynda uklady.

Hamid agşama golaý oýandy we ýatyp özüniň nirededigini bilmän geň galdy. Onuň göwnüne ol altyn üçeğiň aşagynda ýatan ýalydy, sebäbi saralan sümmüller gün şöhesini özünde ýagtylandyrýardy. Onuň bütün bedeni agyrýardy, ýöne özüni dynç alan ýaly duýýardy. Ýuwaş-ýuwaşdan ýady durlanyp başlady we ol aladalanyp böküp aýak üstüne turdy: «Kinza nirede?» Ýöne, gorka seretmezden, habardar bolmalydygyny ol bilýärdi. Hamid emedekläp atyzyň bir gyrasyna çykdy, sümmülleriniň arasyndan, şu ugurdan gidendir diýip pikir eden ugruna ogrynça seretdi. Onuň gözleriniň göreni ony gaty geň galdyrdy. Onuň gizlenen ýerinden elli metr golaýda bir külbe durdy, ol külbaş bosagasynda, doganyny düýbünden ýatdan çykaryp, öz öýi ýaly bolup Kinza çereşnýa iýip otyrdy. Onuň täze ejesi gülüp ýanynda oturyp, çaganyň saçlaryny oňarmaga çalyşýardy. Ol külbaşniň aňyrsynda ýarym töwerek bolup duran oba bardy.

Hamid gymyldaman ýatdy, çereşnýalaryň görnüşi oňa açlygy ýatlatdy we onuň eli çöregе uzady. Çöregi çeýnäp ýatyşyna ol pikir etdi, indi näme etmeli. Oglanjyk bütün bir günü ýitirenine utandy, ondan beterem, Kinza duşmanyň lagerine gidipdir, sebäbi bu adamlar goňşy obada bir gyzjagazyň ýitenini, elbetde, eşiderler. Ol olaryň gözüne görünmeli däl...

Gün batandan soň aý obany ýagtylandyrdy, hemme zat ümsüm boldy, bugdaýly atyzda pyşbyldy eşidildi. Hamid ýuwaş ýöräp açık meýdany geçdi we külbaş içine seretdi. Ol aýalyň adamsy düşekde ýatyrdy, aýal bolsa aýagynyň ýanynda ýatyrdy. Düşeğiň üstünde Kinza ýer bolmany üçin ony gapynyň ýanyndaky krowatda, üstüne geçi derisini ýapyp, ýatyrypdyrlar. Hamid egilip uýasyny eline aldy. Ol ýuwaşja demini alyp gözünü açdy. Oglanjyk çalaja adyny tutdy, hemme zat ýerbe-ýerdir diýip pikir eden çaga oňa gysyldy: ne süýt, ne çereşnýa ony doganyna bolan duýgudan mahrum etmedi.

Ol bu gününi gowy geçirsede, bir zatlar bolýandygyny duýdy. Häzir ol öz doganynyň elinde howpsuzlykda.

Baş minut geçenden soň gorkan oglanjyk, dükgüldeýän ýüregi bilen uýasyny bagryna basyp kert gaýadan ýokary howlukdy. Sessiz, salgym ýaly bolup ol ony halas etdi, şonda Kinza-da özüni örän gowy alyp bardy. Uýasyny arkasyna berk daňyp, oglanjyk gujur bilen ýoluny dowam etdi.

ÝEDINJI BAP

Gaçyş

Hamid dagyň ýokarsyna edil säheriň öňüsyrasynda gaty ýadaw we çalaja agsaklap zordan çykdy. Dagyň ýokarsynda tomsuna-da gijelerine sowuk bolýar, Hamid bilen Kinza bolsa örän ýeňil geýimlidi. Gyzjagaz asgyryp we üsgürüp başlady. Onuň dogany gaty ýadaw halda özüni aşak goýberip, ispan forty tarapdan öwüsýän şemaljygyň ugrunda, dyza çöküp oturdy. Fort tarapda sakçylar jülgä gözegçilik edýärdiler. Ol daňyň atmagyna garaşyp oturdy. Fortuň özi bolsa onuň edil depesinde ýerleşýärdi. Ýol birnäçe aralyga çenli kert gaýadan gidip, soň aşak düşýärdi. Oglanjyk nirä seretse diňe dag görýärdi, başyny asmana ýetirip duran beýik-beýik daglar günüň dogup gelyän şöhlesine gyzaryp, hatara düzülipdirler. Hamidiň göwnüne bolmasa, ol bu adam aýagy sekmedik ýerde dünýäniň ýokarsynda duran ýalydy.

Şeýle-de bolsa, ony gurşap alan dag gözelliginde bir ýer gorkuzýardy, ol islendik ýol bilen ol ýerden arany açmagy makul bildi. Dagyň soňky gerşiniň bir çetinde, köp soldatly we

barlag punktly, ak gurluşykly ispan obasy ýerleşýärdi. Eger kakalygy bir ýol bilen ol barada agşam polisiýa habar beren bolsa, onda polisiýa hökman şu posta hem ýola gözegçilik etmegi buýrandyr. Bu ýagdaýda onuň ýoldan aşak düşüp, gyrymsy agaçlaryň arasyndan gönüläp, jülgedäki derýa çenli ýöremelidigi düşnükli zatdy. Ol şol ýerde, zeýtun agaçlarynyň aşagynda dem-dynjyny alyp bilýärdi, gün ýerine girenden soň bolsa ýoluny dowam eder.

Kinzany arkasyna daňyp ol öz gizlenen yerinden çykdy we portuň beýleki tarapyndan gelyän iki atly bilen tas çakyşypdy. Hamid dikilen gazyk ýaly bolup, olara dikanlap seredip, durup galdy. Olaryň ikisi hem Hamidleriň obasyndandy we ony tanaýardylar. Atlylar hem oňa dikanlap seredişip durdylar. Olaryň biri ýerden böküp düşdi-de, Hamidi tutup gygyrdy.

— Bu Si Muhammediň öňňin öýünden geçen ogly.

Hamid çalasynlyk bilen onuň elinden sypyp, dagdan aşaklygyna ylgap gitdi. Onuň çalasyn hereketinden gorkan at çarpaýa galdy. Atly atyny köşeşdirýänçä, oglanjyk eýýäm arany açdy. Köklere we tikenlere kesim-kesim bolup ganaýan aýaklaryna üns bermän, yzyna seretmäge milt etmän, öz egnine islendik pursatda agyr elin düşüp, Kinzany ondan almagyna garaşyp, öňe okdurylyp gitdi.

Ol adam bolsa uýany elinde tutup, dagyň depesinde durşuna, Hamidiň yzyndan seredip galdy. Ol edip biläýjek işini etdi, yöne özüniň täze sary köwşünde tikenlikleriň arasyndan kowalamak barada asla pikir hem etmedi. Galybersede bu onuň işi däl. Ol egnini gysdy, soň atyna mündi-de, ýoly bilen gitdi. Ol ispan obasyndaky polisiýa habar berer, gaçgaklaryň yzyndan kowmak onuň işi däl, polisiýanyň işi.

Görgüli Hamidiň göwnüne şol adam onuň yzyndan ýetip gelyän ýalydy, ol kynlyk bilen gaçmagyny dowam etdi, Kinza bolsa güýçli siltegden ýaña, onuň arkasynda zaryn ses edýärdi. Ol başga çykalga tapman, durmaga gorkup barşyna, aýagy köke ilip tüwdürilip gitdi. Ol bir sekund hem eglenmän, durşuna üsti-başy çyrşalyp, teniniň gök alalygy bilen böküp turdy, şol wagtyň özünde öňünde gaýanyň çykadyny gördi. Ol entiräp, kör ýaly göni onuň üstüne eňdi we aýlanyp ol ýerden geçdi we gapdaly geçiler üçin salynan kümeli gamyş külbäniň

ýanyňa gelip düşdi. Hamid, islendik pursatda ony gözleýänler gaýanyň aňrsyndan çykyp geler, ýeke-täk gaçybatalga bolsa şu diýen pikir bilen kümä sümüp gitdi. Burçlaryň birinde saman üýşürilgidi, Hamid onuň içinde gizlendi. Edil surnugan towşanjyk ýaly bolup ol zordan demini alyp we gorkudan ýaña titröp şol ýerde ýarym sagat oturdy.

Ahyrsoňy onuň ýüregi birneme parahat urup ugrady, ol samanyň aşagyndan çykyp, ýagdaýdan çykalga gözlemäge başlady. Daşarda hemme zat ümsümlikdi. Diňe golaýdaky öýden çagalaryň şadyýan gykylygy we bedrâ kakylýan ses eşidilýärdi. Oglanjyk bolsa özüni syrkaw duýýardy: onuň gyzgyny gaty galypdy, kellesi erbet agyrýardy, eli-aýagy agaç ýaly bolupdyr. Agzy gurap suw içmek isleýärdi. Kinza-da betbagt görünýärdi, ol hem suwsapdy. Ol aç pişik çaganyň sesini ýada salýan ses bilen gygyrýardy. Doganynyň ýalbarsasy ony köşeşdirip bilmedi. Eger biri kümä geläýse onuň sesini eşitjekdi. Oglanjyk aljyrap yzyna seretdi, görse bir geçi bilen owlak dur. Şol pursadyň özünde onuň keýpi göterildi, ýagdaýdan çykalga tapdy. Hamid ozal geçileri köp gezek görüpdi, eger owlakly geçi bolsa, onuň hökman köp süýdi bardyr. Ol ýuwaşlyk bilen gapynyň agzyna bardyda daş susagy aldy. Soň külbeden gözünü aýyrman, geçiniň gulagynyň arkasyny sypady, geçi ynamdarlyk bilen onuň elini ýalap, özüni sagmaga rugsat etdi. Şeýdip olar dostlaşdylar. Ol owlagyň gapdalynda ýere ýazylyp ýatdy-da geçini susaga sagmaga başlady. Ol öz uýasyna köpürjkläp duran täzeje ýyljajyk süýdi şatlyk bilen getirip berdi. Kinza öz saman höwürtgesinde kellejigini galdyryp, soňky damjasyna çenli içdi. Ol sojap:

— Ene! — diýdi.

Hamid bu işi birnäçe gezek gaýtalady, sebäbi susaga az süýt ýerleşýärdi, olaryň ikisi hem açdylar we dodaklary gurapdy. Jomart geçi bolsa köp süýt berdi, olar süýde çörek dograp iýdiler-de birneme daýandylar. Olar iýip-içip bolanlaryndan soň, geçä ot bermek üçin, eli bir desse otly gyzjagaz girdi. Hamid demini çykarmady, Kinzany hem ýere egdi, gyzjagaz kümäniň garaňkysynda hiç zat aňşyrmady.

Geçi sagandaky tolgunmadan, aýaklarynyň agyrysyndan, endamyndaky gyrgyzdan ýaña Hamid irkilip bilmeýärdi.

Mundan başga-da ol Kinzanyň syýahaty gowy görýänligi üçin uklamady. Hamid daňyny gözünü açyp ýatyşyna atyrdy. Ol uýasyny özüne daňar ýaly bir zat gözledi, ýöne hiç zat tapmady, çykmaga bolsa milt etmedi.

Birden gorkular aýrylyp, oglanjygy uky basmarlap başlady. Uýasyny berk bagryna basyp, ol uka gitdi.

Ol uklady, Kinza hem onuň rahat dem alyşyny eşidip, islän zadyny edibermelidigine düşündi-de, onuň gujagyndan boşady. Ol doganynyň bu dymyk, oňaysyz kümäniň nämesini gowy görýändigine düşünmedi. Öz ýatan höwürtesinden çykyp, bir zatlar wüjürdäp, gaharly, myltyklap, ol ýerden ugrap başlady. Onuň düýnki çykyşy ony ejesiniň ýanyna alyp bardy. Bù gün hem bagty ondan az çüwmedi.

Ynamsyzlyk bilen birnäçe ädim ädenden soň, Kinza geçi bilen çaknyşdy. Tanyş ysyndan, gödek ýünlerinden ol bu haýwany derrew tanady. Gyzjagaz özüni öýünde ýaly duýdy. Ol geçiniň gulaklaryny sermäp, ony sypamaga we eli bilen daramaga başlady, onsoň onuň kiçijik barmajyklary geçiniň burny tarapa süýşdi. Şeýdip gözlän zadyny — dostluk we ýatmak üçin ýumşak ýer tapyp, geçiniň sakalynyň aşagynda kese ýatyp, ýumak ýaly düýrlenip, uklamaga taýýarlandy. Kiçijik owlajyk bolsa, elbetde, gabanjaňlyk bilen, öz ejesine dykyldy we ol hem tumşujagyny onuň boýnunyň aşagyna sokdy. Şeýdip olar — owlajyk we ýiten çagajyk — ikisi hem öz boluşlaryndan hoş bolup, bile ýatdylar.

Wagt geçdi. Tizara, geçini sagmak üçin eli bedreli aýal kümä girdi. Ilki bilen ol, geçiniň ikinji owlagy dogulandy, diýip pikir etdi, ýöne üns bilen seredenden soň, kiçijik gyzjagazy gördi.

— Taňrym, kömek et! Bu çagajyk ahyry — diýip ol geň galdy. Ol aňk bolup durşuna, töweregine sereden-de Hamidi gördi.

— Taňrym, kömek et! Bu ýerde ýene biri bar! — diýip gaýtalady. Ol dogumlylyk bilen onuň ýanyna baryp ýalaňaç aýagy bilen ony itekledi. Hamid oýandy we gorkudan ýaňa oturmaga çalyşdy. Ol entek gowy oýanmandy, ýöne gapana düşen syçan ýaly, ele düşenini bildi. Onuň kellesi entegem erbet agyryýardy, ol saklanyp bilmedi-de aglamaga başlady.

— Goý, — diýip aýal onuň arkasyna çalaja kakdy, — Sen biziň obamyzdan däl. Sen kim we nireden geldiň? Ol göz ýaşyny saklamaga çalyşyp onuň ýüzüne seretdi. Ol ýalan sözlemek isledi, ýöne bu pursatda ýalan sözlemezligi makul bildi. Şeýdip ol arassa ýürekden bütin taryhy gürrüň berdi. Aýal ony ünsli diňledi we başyny atdy. Haçanda oglanjyk gürrüňini gutaranda, aýal oňa tassyklaýjy seretdi: onuň taryhy hakykata meňzeýärdi. Onuň özi iki gezek durmuşa çykypdy, onuň hem birinji äri oňa we çagasyna gazaplydy. Ol entek on baş ýaşyndaka äri onuň bilen aýrylyşypdy, şonuň üçin ol aýal, umuman, hemme ärleriň garşysyna eli taýakly çykмага taýýardy. Onuň şol nätanyş aýala nebsi agyrdy, sebäbi ol öz çagasyny halas etmek üçin töwekgelçilik etmäge gorkmandyr. Mundan başga-da bu aýal mähirli ene ýüreklidi, bu oglanjygyň syrkawdygy bolsa görnüp durdy.

Aýal geçini sagdy, sag eli bedreli, çep eli Kinzaly öýüne tarap ugrady, Hamid bolsa yzda agsaklap gelýärdi.

Külbaş içi garaňkydy. Üç sany kiçijik çaga, ejesine garaşyp, gaýnap duran gazanyň daşyna üýşüp otyrды. Tizara ol aýalyň äri sürüsini dagdan öýüne getirenden soň, öýe girdi we hemmesi saçak başyna, agşamlyk edinmek üçin üýşdüler.

Çörekden we süýtten başga hiç zat iýmedik Hamid nahara gowy işdä bilen topuldy, onuň göwnüne hemme zat üýtgeşik gowy tagamlydy. Özüne güýç gelýänini ol duýdy. Hiç bolmanda ol bir gije howpsuzlykda we gorag astynda bolar. Muňa akyl ýetirenden soň onuň kellesem agyrmasyny goýdy. Ol gabadynda oturan aýala gökden inen mähirli perişde hökmünde seretdi.

Agşamlykdan soň üç gyzjagaz geçi derileriň üstünde bir pişik we onuň üç çagasy bilen bile ýatdylar we derrew ukladylar. Kakalary geçi sagmak üçin daşa çykdy, aýaly hem onuň yzyndan çykdy, sebäbi gürleşmek isleýärdi.

Yzyna gaýdyp girende ol oduň ýanynda oturan Hamidiň we oňa ýaplanyp oturan Kinzanyň ýanyna geldi-de şeýle diýdi:

— Meniň adamym saňa höwes bilen kömek etmek isleýär. Ertir ol erik satmaga bazara gitmekçi, yük maşynyny gürleşdi, sizi hem öz ýany bilen äkider. Eger biri sorasa, siz meniň ýegenlerimsiňiz. Meniň aýal doganymyň siziň ýaly çagalary

bar. Maşyn sizi şäherden ýigrimi kilometr bärde uly ýolda düşürer, belki sizi ýene biri äkider, eger äkitmese pyýada gitmeli bolarsyňyz, ol onça daş däl.

Ol aýal onuň şatlykly, oduň gyzgynyna gyzaran ýüzüne seretdi we birden oňa rehimi geldi: ol nähili kiçijik we güýçsiz! Hem-de, köp-köp ýyllar mundan öň Rebbiň edişi ýaly, ol suwly legeni we polotense alyp, oglanjygyň ýaraly aýagyny ýuwdy. Soň arassa esgini inçejik edip ýyrtyp, zeýtun ýagyna batyryp, onuň ýaralaryny daňdy. Ondan soň öz uýajygy bilen bir geçi derisiniň üstünde ýatyrdy we ýene bir deri bilen üstüni ýapdy. Hamid minnetdarlyk bilen, hiç zatdan gorkman şol bada uklady. Aýal bolsa basgançagyň üstünde ellerini dyzyna goýup, oýa batyp garaňka seredip uzak wagt oturdy. Ony dabaraly meýil gurşady. Onuň göwnüne öýüne näbelli gudrat aýlanyp onuň ukydaky çagalaryna ak pata berýän ýalydy. Ol: «Kim Meniň adym bilen bir çagany kabul etse, Meni kabul etdigidir» — diýen söýgi Hudaýy barada hiç zat bilmese-de, öz ýüreginiň çagyryşy we söýgüsi boýunça etdi.

SEKIZINJI BAP

Hamidiň üstünligi

Ertesi gün agşamara Hamid eýýäm şäher diwarlarynyň ýanynda durdy. Ol hiç wagt özüni şeýle ýeke taşlanan duýmandy. Öz syýahaty wagtynda-da ýekedi, ýöne oňa ýekelik bildirmändi, sebäbi ol daglarda ýekelige öwrenen çopandy ahyry.

Asman we ýekelik özünde hiç hili erbetlik saklamaýardy we ol öz şahsy durmuşy bilen öwrenişipdi. Ýöne bu biri-birini itekleşip ýören adamlaryň, eşekleriň we geçileriň, sal-sal geýimli çagalaryň mähellesi ony gorkuzdy.

Hamid daş-töweregine seredip we mundan soň nähili hereket etmelidigi barada pikir edip, derwezelerden düşýän salkyn kölegede durmagyny dowam etdi. Ol ejesiniň maslahatyny ýada saldy: hiç kimden soramaly däl. Şol jaýyň ýerleşişini ejesiniň jikme-jik gürrüň berendigi üçin, ol hiç kime ýüzlenmezden ony tapyp biler. Mundan başga-da, şähre girmek üçin garaňka garaşmalydygy barada pikir etdi. Şeýtse şähre duýdurman girmek onuň üçin aňsat boljakdy. Ýöne garaňky aralaşandan soň dükanylaryň hojaýynlary köçäniň

iki tarapyndaky çyralaryny ýakdylar we köçeden geçýänler, edil gündizki ýaly, görnüp durdylar. Belki, bu gorkunç ýerde garaňky we gizlin gaçybatalga ýokdur. Ýöne, ol Kinzadan näçe tiz dynsa, şonçada gowudy.

Şeýdip Hamid, dükanlaryň tekjelerinde goýulan harytlara: göz gamaşdyryjy ýüpeklere we ýaglyklara, dürli reňkdäki nabatlara, dürli hildäki miwelere we çörek önümlerine göz aýlap, ownuk daş düşelen köçeden çekinjeňlik bilen ýöräp başlady. Onuň göwnüne hemme zat erteki ýalydy. Ol jadylanan ýaly bolup bu gözellige dykgat bilen seretdi: içinde hemme zat öwşün atyp duran, kaşaňlygy bilen özüne bendi edýän, jadyly şäher. Megerem, bu ýerde hiç kim dert çekýän däldir, horluk görýän däldir, aç bolýan däldir, sowukda üşýän däldir. Oglanjyk ýekeligini we gorkyny düýbünden unudyp, öten-geçenleriň ýüzlerine üns bilen seretdi, ýöne hiç kim oňa ýylgyryp, mähirli seretmedi, hiç kim oňa bu şähre gireninde hoş söz aýtmady.

Şeýlelikde ol daş-töwerege suw syçradyp duran fontanyň ýanyna ýetdi. Ol şol ýerde eli bedreli bir gyzjagazy gördi. Gyzjagaz onuň gözüne mähirli göründi, Hamid çekinibräk, bazaryň arkasyndaky myhmanhana nädip geçmelidigini sorady. Ol oňa ugruny görkezdi-de öýüne gitdi.

Myhmanhana daşda däldi. Arkanyň aşagyndaky geçelge, eşekleriň we gatyrlaryň duran howlusyna alyp bardy. Hamid, öz harytlary bilen bazara gelen adamlaryň toparlaryny gördi. Ol şeýle bir samana girip dynç almagy isledi, ýöne myhmanhanadaky ýer üçin töläre zady ýokdy. Mundan başgada öz işini şu gije gutarmagy ýüregine düwdi.

Oglanjyga myhmanhananyň garşysyndaky köçe bilen gitmek gerekdi. Ol tutuş diwara baryp direýän gysgajyk köçejikdi, öý bolsa, ejesiniň aýdyşyna görä, iň soňky jaý bolmalydy. Ony tapmak kyn bolmaz we Hamid ynam bilen öňe ýöredi. Köçe birneme gapdala öwrülýärdi. Ol saklandy. Köçäniň gutaran ýerindäki gören zady ony diýseň geň galdyrdy. Soňky jaýyň önünde, köçe çyralarynyň öçügsije şöhlesinde özi ýaly hapa we sal-sal eşikli oglanjyklaryň topary bir zada garaşyp durdy. Hamid olary synlap durka jaýyň gapysy açylyp köçejiğe ýiti ýagtylygyň şöhlesi düşdi. Çagalar

biri-birine büdärp öňe okduryldylar we altyn girelgeli gapynyň aňyrsyna siňip gitdiler. Şol pursat ol yz ýanynda aýak seslerini eşitdi ýene-de üç sany oglanjyk onuň ýanyndan ylgap geçdi-de şol jaýa girip gitdi. Ol jaýdan düşüp duran şöhleden gözüni aýyрман durka, içerden aýdym sesi eşildi. Köp okyjylar üçin bu aýdym gulagyňy deşip barýan we saza gabat gelmeýän bolup eşidilerdi, ýöne Hamid hiç haçan mundan gowy aýdym eşitmändi. Aýdyma ünsüni beren oglanjyk edil gapynyň öňüne geldi we habardarlyk bilen içerik seretdi. Onuň şatlykdan ýaña ýüregi joşdy, sebäbi koridoruň ugrundaky beýleki otaga seredende, kiçijik çagalary söýýän Adamyň diwarda asylgy suratyny gördi: Onuň elinde kiçijik çaga bardy, töwereginde bolsa oglanjyklar we gyzjagazlar ellerini galdyryp durdular. Ol olara seredip ýylgyýardy hem-de olaryň gitmegini islemeýän ýalydy. Hamid ötüp-geçýänleriň mähirsiz ýüzlerini ýatlady, bu Adam bolsa olaryň birine-de meňzeş däldi. Elbetde, Ol suratdaky çagalara mähirli bolşy ýaly Kinzany hem mähirli kabul eder.

Ýöne, bu sal-sal eşikli çagalar kim? Näme üçin olar bu ýere girdiler? Olar näme barada aýdym aýdýarlar? Olar oňa görünmeýärdiler, ýöne ol aýalyň sesini eşidýärdi. Oglanjyk aýdymyň näme baradadygyny biljek bolup bar ünsüni soňa gönükdirdi. Şonda çagalar hemmesi birmeňzeş ses bilen, musulman mekdeplerinde Gurhandan aýat öwrenendäki ýaly, aýdymy ýat tutmak üçin sözlerini aýtdylar. Ahyrsoňy ol olaryň, бүтин Gurhanda bolmadyk, haýran galdyryjy, joşgunly sözleri aýtdylar: «Men dünýäniň Nurydyryn; Meniň yzyma eýeren garaňkylykda gezmez, onda Ýaşayş Nury bolar». Bu nämäni aňladýar? Olar aýaty üç gezek gaýtaladylar. Hamid hem bu sözleri olar bilen deňine gaýtalady we olar barada soňrak pikirlenmek üçin, ýadynda berk saklady.

Häzir onuň öňünde başga mesele bardy — Kinzany näme etmeli? Eger bu çagalaryň hemmesi bu iňlis uýasyna degişli bolsa, onda, elbetde, ol ýene birini almak islemez; jaýyň içine bir gyz hem girmede ahyry, diýmek iňlisler, öz halky ýaly, oglanjyklary yokary tutýarlar. Kinza baradaky umyt has azalýardy, dogany ony, gapyny kakyp, sowgat hökmünde getirmelimi?

Birden oglanjygyň kellesinde bir pikir peýda boldy, onuň pikirçe bu pikir hökman şowly bolmalydy, sebäbi onuň ejesi, suratdaky Mukaddes hiç kimden ýüz döndermändir, diýipdi. Hamid Kinzany, garaşylmadyk sowgat hökmünde, koridorda goýar, goý onuň özi özüni nähili islese şonuň ýaly hem tanyşdyrsyn. Eger bu inlis uýasy hakykatdan hem öz Mukaddesine meňzeş bolsa, onda munuň ýaly güýcsiz, kiçijik çagany, onda-da gijäniň içinde, köçä taşlamaz.

Hamid düşüp duran şöhleden böküp geçdi-de, üşmek hapanyň aňyrsyna ýerleşdi we Kinzany arkasyndan çözdü. Ol Kinzany, gowy oýanyp özüne gelyänçä yralady we onuň akylyna guýup şeýle diýdi: — Kinza, meniň körpeje uýajygym, men häzir seni oturdyp, ýeke özüni goýup gidýärin, sen bolsa örän ýuwaş we aglaman oturmaly. Eger aglasaň daýza seni urar. Eger aglamasaň ol tiz gelip saňa süýji berer.

Bu sözlere Kinza gaty gowy düşüňärdi. Ýuwaş oturmagy islemedik wagty urulmagyň nämedigini ol bilýärdi, aglamak bilen islän zadyny örän seýrek alypdy. Mundan başgada ol örän açdy. Şonuň üçin özünden talap edilýän zatlaryň hemmesine boýun egdi. Dogany onuň saçlaryny sypady, edip bildigiçe köýnegini düzedişdirdi, soň eline bir topbak solan güli gysdyrды-da gyzjagazy eline alyp, ogrynça bosaga ýakyn geldi. Gapyny ýene-de azajyk açyp, uýasyny edil koridorda oturtды. Jaýyň içi ümsümlikdi. Birden onuň bokurdagy dolup gözlerine ýaş geldi. Kinza indi hiçhaçan onuňky bolmaz, şol ýerde hem öz uýasyny nähili güýçli söýýändigine düşündi. Söýgüsiniň soňky nyşany hökmünde, çöregiň soňky bölejigini çykardy-da onuň eline berdi. Şeýdip ol, aýajyklaryny çilşirip, bulaşyk saçlaryny tasadyp, ýgyrt-ýgyrt köýnekli, eljagazynda solan güljagazlary we bir bölejik gaty çöregi saklap oturan uýasyny goýup gitdi. Ýöne gözüne dolan ýaşlaryň arasyndan suratdaky Adamyň ýüzünü ýene-de gördi, Ol göni Kinza seredip ýylgyrýan ýalydy. Bu bolsa oglanjygy köşeşdirdi.

Köçä çykýan ýoljagazyň gyrasyndan ogrynça ýöräp baryşyna, ol üç gezek eşiden: «Isa diýdi: Men dünýäniň Nurydyryn... garaňkylygyň ýerine siz Ýaşayş Nuruny edinersiňiz» sözlerini ýada salmaga çalyşdy. Şuňa meňzeş bir zat, we bu sözler nämäni aňladýar. Nämе dünýäniň Nury

boldy? Öz külbelerindäki çyra we diwardaky emele gelen şekiller onuň göz önüne geldi. Ol aýyň ýagtysyny, ýaldyraşýan ýyldyzlary we daglaryň depesinden günün doguşyny ýatlaydy. Aýyň ýagtysy, ýyldyzlaryň ýagtysy, günün ýagtysy, şäheriň köçesiniň mämişi ýagtysy — bularyň hemmesi kem-kemden söndi. Ol ýeke we gözgyny bolup garaňky alleýada otyrdy. Ýöne Isa aýtdy garaňkylygyň ýerine, Ýaşayyş Nuryny edinmek mümkin. «Men dünýäniň Nurydyryn». Ol elmydama garaňkylykda bolýan Kinza barada pikir etdi. Bu Nur oňa ýetip bilermi? Bu zatlaryň hemmesi nämäni aňladýar? Eger töwerek şeýle garaňky bolmadyk bolsady... Eger ol şeýle aç bolmadyk bolsady... Eger ol Kinzany aýap saklap bilsedi... Eger ol häzir öýüne, ejesiniň ýanyna ылgap baryp bilsedi...

Birden onuň pikirleri bölündi. Köçe bilen topar bolup oglanjyklar geçip barýardy. Olar biri-biriniň sözünü bölüp, joşgunly we sesli gürleşýärdiler. Hamid diňe käbir sözlere düşüniپ galýardy: «Kim ol?.. Nähili kiçijik! Onuň ejesi nirede?..» Olar tiz gözden gaýyp boldular, köçä ýene-de ümsümlik aralaşdy. Nämе bolanyny bilmegiň güýçli islegi bilen ol gizlenen ýerinden çykyp, yzyna, hapa üşmeginiň ýanyna ogrynça bardy. Uýasyny oturdyp çykan gapysy berk ýapykdy, içi bolsa ümsümlikdi. Diňe ýokarky aýnada çyra ýanyp durdy. Nämе bolduka?

Hamid köçäniň beýleki tarapyna geçip, arkasyny diwara berip, garşysyndaky jaýyň äpişgesine üns bilen seredip başlady. Ol şeýdip seredip durka äpişgede çagany bagryna basýan aýalyň kölegesi göründi. Çaga gorkanokdy, onuň elinden düşjek bolup aglanokdy. Ol, üstüne egilip duran ýüzi sypamak üçin bir eljagazyny göterip, aýalyň elinde parahat ýatyrdy.

Hamid özüne tabşyrylan işi we öz wadasyny ýerine ýetirdi, Kinzanyň hemme zady gowy, ol mähirli ele düşdi.

Nirä gitjegini bilmän, ol ogrynlyk bilen yzyna, hapa üşmeginiň ýanyna baryp, ellerini ýassygyň deregine, kellesiniň aşagyna goýdy-da, diwara gysylыp süýji uka gitdi. Düşünde, güýçli eller Kinzany näbelli garaňkylykdan ynamly alyp barýarmyş. Bu eller ol aýalyň ellerimi ýa-da suratdaky şol Mukaddesiň ellerimi, ol muňa düşüniп bilmedi. Bir zada ol berk ynanýardy: nur hiç haçan sönmez, ynamly eller eýýäm hiç haçan, hiç wagt Kinzany goýbermez.

DOKUZYNJY BAP

Hamidiň täze dostlary

Ertesi irden Hamid, oňaysyz ýatmakdan ýaňa gatap oýandy. Ol bu jaýyň ýakynynda ýatyp seresapsyzlyk edeni üçin öz-özüne käýindi. Onda-da, Kinzanyň oňa golaýlygy baradaky duýgy ony köşeşdirdi. Kinza oýandymyka, näme edýärkä?

Hamid köçe bilen biraz gezmeledi irden çaňjaryp duran bazar meýdançasyna çykdy. Näme etmeli? Nirä gitmeli? Hemme zatdan öňürti, nirede ertirlik edinmeli? Elbetde, Kinzany ol ýerde naharlarlar, ol soňky döwüm çöregi oňa berendigine gynandy. Şäher indi oňa jadyly görünmeýärdi. Dükanelaryň penjireleri gabsa bilen ýapykdy. Birnäçe ykmandalar ybadathananyň basgançaklarynda uklap ýatyrdy. Häzir, ýerine ýetirmeli işleriniň hemmesini edenden soň, oglanjyk özüni güýçden gaçan we ýadaw duýýardy. Ol bazar meýdançasynyň ortarasynda, öýüni isläp, gaýga gursalyp durdy.

Birden onuň gulagyna tanyş ses — leglegiň gaty sesi we uly ganatlaryň hereketiniň sesi geldi. Olar edil, onuň sürini

örä kowmaga gidende, daglaryň üstünden uçup geçişi ýaly edip geçdiler. Bu guşlaryň görnüşi onuň ýekelik duýgusyny birneme ýeňletdi, sebäbi leglekler onuň ýurdunyň bir bölejigidi. Olar diňe Hamidleriň obasynda, saman üçekleriň ýokarsynda höwürte gurýardylar, bu ýerde bolsa — köne portuň minarasynyň ýokarsynda.

Hamid guşlardan gözüni aýyrdy-da, köne diwarlara seretdi. Göwnüne bolmasa ol бага alyp barýan arkanyň derwezeleriniň garşysynda durdy. Derwezeler giňden açykdy we girmäge oňa garşylyk görkezzer ýaly hiç kim ýok ýalydy. Hamid meýdançadan geçip, başançaklar bilen ýokary çykdy we aýaklarynyň ujunda derwezeden girdi. Ol iň ajaýyp ýere gelipdir. Beýle gözelligi ol ömründe birinji gezek görýärdi. Bu dört tarapy gür glisina çyrmaşan çal diwarlar bilen gurşalan dört burç bagdy. Ortasynda fontan bardy, töwereginde bolsa ýaşyl çemenlikler we dürli reňkdäki hoşroý ysly gülleriň toplumlary bilen klumbalar bardy. Klumbalarda ýolbarsyň agzy, anýutanyň gözjagazlary ýaly güller — hemmesi gowy ösüp durdy, olaryň yzynda bolsa bägüliň baldaklary we gülläp duran apelsin agajy ösüp durdy. Howa hoşboý ysdan doludy. Hamid ellerini çilşirip, bu gözelligi durşuna özüne sorup aljak bolup, jadylanan ýaly bolup durdy.

Häzirjek günün ilkinji şöhlejikleri seredip ugrady we bag birden başga görnüşe geçdi: bägülliň üstündäki çyg damjajyklary kümüş kimin uçganaklady, apelsinleriň gülleri aýna ýaly boldy. Gören zatlaryna gözi giden Hamid gözlerini süpürdi we ilkinji gezek şu ertir, eýýäm ýatdan çykyp barýan, agşamky eşiden sözleri ýadyna düşdi: «Isa diýdi: Men dünýäniň Nurydyryn... hiç hili garaňkylyk... ýaşayş nury.» Şatlyk tolkunlary oglanjygy gurşady. Hatda ol göterilen keypli duýgy bilen gygyrdam.

Ýöne, arman onuň şatlygy arkadan gelip giren sakçy tarapyndan bozuldy. Ol oglanjyga gitmegi buýurdy. Dogrusyny aýtsaň, Hamidiň bu ýerde durmaga haky ýokdy, sebäbi bag şäherdäki bir barly adamyňkydy. Ýöne oglanjyk, şäherde ýyrtyk eşikli hemme oglanlara şübhe bilen seredýändiklerini bilmeyärdi. Ol göwnüçökgünlik bilen, beýleki derwezelerden geçip, çykalga tarap yöneldi we meýdança çykyp saklandy.

Meýdançanyň aňyrsynda başga bir jaý ýokary uzalyp durdy. Hamidiň pikirinde bu jaý köşge meňzeýärdi, ýöne ol adaty myhmanhanady.

Şäher oýanyp başlady: dükanlaryň hojaýynlary äpişgelerini açdylar, çopanlar geçi süýdüni satýardylar. Hamid durup bu zatlary synlaýarka onuň burnuna gowrulýan hamyryň we gyzgyn ýagyň ysy gelip urdy. Ol şeýle bir açdy welin, içinde bir zatlar agyp döňän ýalydy, ol ysyň nireden gelýändigini biljek bolup derrew töweregine seretdi. Ol edil bir adamyň, çuň daş gazanda pişme bişirip duran çadyrynyň ýanynda duran eken. Hamid bu ajaýyp ys gelýän tarapa ýöräp oňa ýakyn bardy. Onuň birden, açlyk tarapyndan iteklenen, bir pikir kellesine geldi. Ol şol adamyň ýanyna batyrlyk bilen bardy-da, kömek gerekdigini ýa-da dälendigini sorady. Ol adam oglanjygyň başdan aýagyna çenli gözünü aýlady. Näme üçindir onuň kömekçisi bu gün ertir gelmedi, şonuň üçin ol adam ilkinji duş gelen oglany kömekçi edinmekçidi, ýöne ol ozal bu oglanjygy görmändi. Belki ol ogrydyr ýa-da şoňa meňzeşdir? Şeýle-de bolsa ol agaç böwedi açyp, Hamide girmäge rugsat etdi.

— Bu körügiň sanaçlaryny al-da, ot ýak. Eger sen özüňe degişli däl bir zat alaysaň bilip goý, polisiýanyň jaýy garşymyzda durandyr.

Hamid dyzyna çöküp oturdy-da, körüge üfläp başlady. Ol özüni erbet duýýardy. Howa gyrgyzdy, oduň ýalynlary bolsa ýüzünü ýakyp barýardy. Oglanjyk özünden öň birnäçesiniň bu jeza çydaman gidendigidinden habarsyzdy. Hojaýyn bolsa onuň çydamlylygyndan hoşaldy. Ot gowy ýanyp, ýag ses edip gazanyň içinde jagyrdaýardy. «Bes et» diýen sesi ol edil uzaklardan gelýän ýaly eşitdi we ýadawlykdan ýaňa yraň atyp zordan aýak üstüne galdy.

— Indi bu ýere gel, şu ýerde dur-da halka pişmeleri gamys taýajyklara düz — diýip hojaýyn buýruk berdi.

Hamid indi gursagyyny dolduryp arassa howadan dem alyp biljegine begenip, stoluň üstüne egildi. Bu arakesme onuň üçin uly ýeňillikdi. Ol barmaklaryny ýakyp, ýöne muňa üns bermän, gaty çalasyňlyk bilen işledi. Ol aşgazanyndaky ezýetden başga zady duýanokdy, sebäbi gaty açdy. Ol öwzarsyz çagalaryň,

özüne gabanjaňlyk nazary bilen seredip, ýanynda aýlanyp ýörenini aňşyrmady.

Oglanjyk eýýäm iki sagada golaý bári işledi. Hojaýyn garaşylmadyk ýagdaýda oňa sorag berdi.

— Sen ertir bir zat iýdiňmi?

— Ýok, agşam hem hiç zat iýmedim.

Hojaýyn oňa birnäçe altyn reňkli gyzgyn halka pişme berdi. Ol uludan demini alyp olaryň birini agzyna saldy. Ah, nähili süýji! Köçede oturan oglanjyklaryň garaja gözleri duşmançylykly ýyldyrazy, sebäbi olar hem açdylar, bu gelmişek olaryň arzuw edýän ýerini eýeläpdi.

Ýagda gowrulan halka pişmeler ertirligiň iýmiti, soň bolsa çadyr ýapylýar. Hojaýyn Hamidiň gowy işländigini, ertir hem irden ýene gelmelidigini aýdyp onuň eline ownuk pul berdi. Hamid özüni kiçijik patyşa saýyp, bazaryň içinde özünden hoşal bolup, elindäki baýlygyny nämä sowjagyny bilmän, aýlanyp ýöredi. Onuň bir topar ýaşyl şepbeşik süýjä gözi düşdi we Kinza üçin birini satyn almak isledi. Ýöne, belki ol indi şepbeşik süýjä zar dälidir, ol özüniň täze gelşikli öýünde ýaşap başlany bári belki doganyny ýatdanam çykarandyr. Oglanjygyň bokurdagy doldy. Ol özüne ol barada pikir etmegi gadagan etdi-de ünsüni çörek dükanyna öwürdi. Şol wagt ol gapdalynda bir ses eşitdi.

— Sen kim?

Hamid öwrülende, öz ýaşlaryndaky oglanjyga gözi düşdi. Onuň kellesi syrylandy we hapa tegmillidi, eşiği bolsa haýsydyr bir ak şeker haltasyndan tikilendi. Bir hili kiçijik sypatly, ýöne onuň gara gözleri aýdyň we akylydy we Hamide dostlukly seredýärdi.

Hamid çekinjeňlik bilen göni onuň ýüzüne seretdi we:

— Men obadan — diýip jogap berdi.

— Sen şähre näme üçin geldiň?

— Iş gözlemäge.

— Seniň ene-ataň niredede?

— Ýogaldylar.

— Sen niredede ýaşaýaryň?

— Köçede.

Aýşi atly kiçijik oglanjyk kellesini makullaýjy atdy-da şatlykly şeýle diýdi.

— Meniňem ejem ýok, kakam daga gitdi. Menem köçede ýaşayaryn. Hojaýynyň saňa beren puluna çörek satyn al-da bize birje döwürden paýla. Şonda senem biziň toparymyzda bolarsyň, biz saňa agşamlyk etmäge nirä barýanymyzy görkezeris.

Onuň ynamly gürleýşi we öwzarsyzlygyny boýun alyşy Hamidi geň galdyrdy. «Sen biziň toparymyzda bolarsyň». Ajaýyp sözler! Hamid derrew çörek satyn aldy we gaýtargysyny bir gysym aýy gara garala sowdy. Soň öz goragçysy bilen meýdançanyň ortasyndaky ewkalipt agajynyň aşagyna, ýagny kölegede beýleki oňlanlaryň oturan ýerine ugrady. Ol iýmiti olara berdi, olar hem onuň üstüne açgözlük bilen çozdular. Hamid öz utanjaňlygyndan ýaña elindäki öz awy bilen gyrarakda otyrdy. Hatda hiç kim «sag bol» diýmedik hem bolsa, bu sowgat öz täsirini ýetirdi: şol günden başlap ol olaryň toparyndakylaryň biri boldy.

Bu çagalaryň bir geňsi toparydy. Hamid şol gün topara wepaly boljakdygyny öz ýanyndan kasam etdi; bu birmeňzeş ykballary özünde jemleýän topardy: öýsüzlik, garyplyk, eşikleriniň meňzeşligi; bular hiç wagt hiç kim tarapyndan söýülmedik çagalar. Ykbalyň akymyna taşlanan çagalar, olar edepsiz, çalasyn we mekirdiler. Ogurlyk, ýalan sözlemek, sögünmek olara endik bolupdy. Olar özlerinde bar bolan azajyk zatdan lezzet alýardylar.

Hamid sessiz olary synlaýardy we olaryň arasynda oturandygy üçin ynsaby ony horlaýardy. Ol hiç haçan bular ýaly oňlanjyklara gabat gelmändi we ol, ýöne bir batyr we garaşsyz çagalar diýip olar barada pikir edýärdi. Hamid edil bular ýaly bolmagy çyny bilen isleýärdi we öňe süýşdi. Olaryň her hili ýol bilen pul gazanýandygyny ol bildi. Käbirleri hepdäniň belli bir günlerinde stanoklarda işleýärdiler; beýlekiler kömek edýärdiler. Amatly wagtda dilegçilik hem edýärdiler ýa-da turistleriň goşlaryny myhmanhana getirip berýärdiler, käwagt maşynlary goraýardylar. Käbirleri kepbelerde, beýlekileri metjitlerde ýatýardylar. Durmuş üýtgewlidi we tolgundyryjydy. Günün dowamynda ýeke-täk bil baglaýan zat, bu inlis uýasynyň öýündäki agşamlykdy.

Häzir olar, ýakynda, agşam bolan waka barada gyzyşyp gürrüň edýärdiler. «Ol kiçijik, nätanyş gyzjagaz, hiç kim onuň nireden gelendigini bilmeýär. Gyzjagaz ellerini iňlis uýasyna uzadyp öz ejesini agzady we başga zat aýtmak islemedi. Iňlis uýasy ony öz öýüne saldy, bu gün bolsa onuň ene-atasyny gözlemekçi».

— Eger, ol olary tapmasa näme ol ony köçä taşlaýarmyka?
— diýip biri sorady.

Aýşi derrew garşy çykyp:

— Ol ony etmez! — diýdi.

— Sen nireden bilýärsiň? Näme üçin taşlamaz? Ol onuň çagasy däl ahyry — diýip beýlekiler hem goşuldylar.

— Sebäbi onuň ýüregi arassa — diýip Aýşi ynamly gürledi.

ONUNJY BAP

Şepagat uýanyň öýündäki agşamlyk

Günüň galan bölegi gowy geçdi. Hamide göwni ýeten we haýran galan Aýşi, oňa şäheriň gowy ýerlerini görkezdi. Hamid ajaýyplyklaryň biri bolan, gaýanyň çuň jaýrygyndan akýan çeşmejigi has gowy gördi. Gurakçylyk wagty beýleki çeşmeler guraýardy, bu bolsa özüniň şyrryldysy, sowuk suwy, bilen adamlary begendirýärdi, ol bütin töweregi we şäheriň guýularyny suw bilen üpjün edýärdi. Bu ýerde ekinleriň beýle ýaşyldygyna we altyn reňklidigine Hamid indi düşündi. Ýarym günläp olar myhmanhananyň daşynda aýlandylar. Birnäçe wagtdan soň ofisiant adamlaryň tarelkalarda galdyran bölejik etlerini we çörejiklerini zyňdy, oglanjyklar aç it ýaly topuldylar. Günüň jöwzasyndan, olar garry ewkalipt agajynyň kölegesinde, goranýardylar.

Agşam düşdi. Gün galanyň aňyrsyna gizlendi. Hamid Aýşiniň ýanyndady. Beýleki birnäçe oglanjyklar bilen olar

basgançaklarda oturyp şähere gelyänleri synlaýardylar. Ertir bazar günü. Uzakdan gelen daýhanlar diwaryň aşagynda ýerleşýärdiler we olar gijesini harytlarynyň we haltalarynyň üstünde gýşaryp geçirerler. Garaňky düşenden soň dükanlar çyralaryny ýakarlar. Ýöne oňa çenli, garaňky aralaşanda, hemmeler gündizki işlerinden soň, bir ýere ýygnandylar, olaryň baştutany bolan Aýşi şeýle diýdi:

— Gideliň, ol tizara gapysyny açar.

Ol özlери bilen gitmegi Hamide ýşarat edip aýtdy, ýöne ol gitjegini gitmejegini bilmedi. Ol iki bölege bölünen ýaly boldy: açlyk we uýasynyň ýagdaýynyň nähilidigini bilmegiň uly islegi, ony gitmäge iterdi, habardarlyk bolsa ony saklady. Birden ol Kinzanyň ýanynda gürlemeli bolaýsa. Ol, elbetde, onuň sesini tanar we oňa tarap ylgar, bu bolsa hemmelerde şübhe döreder.

— Gideli-dä — diýip Aýşi oňa seretdi.

Hamid kellesini ýaýkap:

— Men gitjek däl — diýdi.

Ol kellesini tutdy-da, basgançakda oturdy we gamgyn halda bazaryň meydançasynda ýerleşdi. Uzak gün ol Aýşi bilen şatlyklydy, ýöne ol Kinzany we ejesini görmekden näbelli sebäbe görä boýun gaçyryp, Aýşini ýatdan çykardy.

Ýöne ol birden ýerinden galdy, sebäbi täze pikir onuň kellesine gelipdi. Ol içerik girmän, öňki gezekki ýaly ogrynça gapydan sereder. Belki onuň bagty çüwüp Kinzany görer. Erbet pikire münen ýaly ol bildirmän, gapdaldaky ümsüm köçeden, soň bolsa diwaryň gapdaly bilen, şöhle düşüp duran, açyk gapa geldi. Oglanjyk ýuwaşjadan seretdi, Kinzanyň barlygynyň alamaty hem ýokdy, diňe zorruk çykýan we soňurak hem oglanjyklaryň oňaysyz ses bilen aýdýan aýdymлары eşidildi. Ol hapa üýşmeginiň ýanyna bardy-da ýuwaşlyk bilen aglap başlady, sebäbi onuň uýasy we dostlary mähir, ýagtylyk we iýmit bar bolan açyk gapydan girdiler, ol bolsa ýeke özi daşarda galdy...

Ine, soň näme boldy: gapy giňräk açylyp, sapaga başlamazdan öň ýene-de gelyän barmyka diýip seretmek üçin bir aýal çykdy. Ol sessiz çykdy we Hamid ony görmedi. Ýanynda sojap, gözgyny aglaýan ses eşidip ol seretmäge

başlady we, ýumruklary bilen gözlerini owkalap oturan, taşlanan, öýsüz oglanjygy gördi we ol tarapa ädim etdi. Aýak sesini eşiden Hamid, gorkup kellesini galdyrdy. Ol gaçmak isledi, ýöne aýal onuň we «azatlygyň» arasynda durdy, geçip bolmaýardy, şonuň üçin ol göz ýaşyny süpürip oňa dikanlap seretdi. Hamid ozal hiç haçan hiç ýerde munuň ýalylyry görmändi.

— Sen näme üçin gireňok?

Mähirli sözler bilen ýeňilen Hamid, ýerinden turup ol tarapa yöneldi. Aýal ony ürküzmekden gorkup parahat durdy. Hamid ýakyn gelenden soň aýal oňa elini uzatdy. Ol onuň elinden tutup ynam bilen bosagadan ätledi. Olar ýagty otaga bile girdiler, Hamid daş-töweregine ýaltaklap gapyda durdy. Bu ak reňk bilen reňklenen uzyn otagdy. Bir çetinde stol we bir entek derman goýulan birnäçe tekjeler durdy. Pola erbetje boýradan bolan düşek ýazylgydy, diwaryň aşagynda bolsa — birnäçe düşek bardy. Otagyň beýleki çetinde ol ýarym töwerek bolup oturan öz toparyny gördi. Gapynyň garşysynda, düýnki Kinza ýylgyryşy ýaly bu öýsüz çagalara hem ýylgyryp duran Mukaddesin suraty asylgydy.

— Geçde, beýlekileriň ýanynda otur. Men size bir zat görkezmekçi, — diýip aýal oňa ýüzlendi.

Keýpi kök Aýsi ýylgyrdy, Hamid çekinjeňlik bilen otagyň içinde olar tarapa geçip oturdy. Ol olaryň aýdym aýtmagyna garaşdy, sebäbi näme barada aýdýandygyny eşitmek isledi, ýöne aýdym eýýäm gutarana meňzedi, indi bolsa çagalalar inlis uýasynyň näme görkezejekdigine garaşyp otyrdylar. Hamid olaryň garaşýan ýüzlerine seredip, günuzynky goýan hormaty bilen seredip bilmedi, sebäbi olar nähilidir bir hili ýaş görünýärdiler we indi batyr we gorkmazak erkeklere meňzemeýärdiler.

Inlis uýasy olaryň önüne geçip düşegin üstünde oturdy-da, nähilidir bir üýtgeşik kitap görkezdi. Ol kitap, bir wagtlar Hamidiň elläp gören ýeke-täk kitaby, Gurhana meňzeş däl. Bu kitabyň içinde hiç zat ýazylmandy — we bu gowudy, sebäbi oturanlaryň hiç biri-de okap bilenokdy. Kitabyň içinde dürli reňk bilen reňklenen dört sahypa bardy. Birinji sahypa altyn reňkli bolup, örän owadan öwşün atýardy. Şol sahypany

ýokary galdyryp iňlis uýasy günüň deregine Hudaýyň söýgüsi nur saçyp duran şäher barada gürrüň berdi. Hamid özüniň bu şäherde bolan ilkinji agşamyny ýatlady, şol gije bu şäher ýagty we öwşün atyp duran ýaly bolup görnüpdi. Ýöne bu ýerde açlyk we kesel, ýekelik we ýigrenç bar, şu wagt gürrüňi edilýän Hudaýyň şäherinde bolsa muňa meňzeş hiç zat ýok — diňe şatlyk, arassaçylyk we baky bagt bar. «Men şol ýere gitmek isleýärim. Bu biziň obamyzdan gowy bolardy, ol ýerde ne goh-galmagal, ne gorky, ne-de körlük bar».

Hamid şeýle pikire çümüp otyrka iňlis uýasy sahypany beýleki ýüzüne öwürüp gara tarapyny görkezdi. Bu gara sahypanyň bir erbetlik eden adamyň gara we gussaly ýüregine meňzeşdigini aýtdy. Ozal bir erbetlik edende Hamid hiç haçan bu barada pikir hem etmändi, umuman ol erbetligiň nämedigini bilmeýärdi. Elbetde, ol mümkinçilik bolsa ogurlyk edýärdi, eger ýalan söz bilen jezadan sypyp bilýän bolsa, elbetde, ýalan hem sözleýärdi. Näme etmän? Indi bolsa hiç bir gara ýürek Hudaýyň altyn şäherine girip bilmeýär, ol şäheriň günä üçin derwezeleri ýapyk, diýip ol eşidip otyr.

Oglanjyk oýa batyp oturyşyna dostlaryna seretdi: bularyň hemmesi nähili gara we hapa. Olaryň ýyrtyk eşikleri, elleri, ýüzleri, aýaklary — hemmesi tozandan we kirden ýaňa gap gara. Olaryň ýürekleri hem iňlis uýasynyň aýdyşy ýaly hapa sözlerden, öwünjeňlikden, ýalan sözden, ogurlykdan ýaňa gap-gara. «Gaty gözgyny» — diýip Hamid pikir etdi, bu oglanjyklaryň gapylardan kowulýandyklary, olaryň bolsa garaňkylyga siňip gidişleri onuň göz önüne geldi. Ýöne bu soňy däl. Iňlis uýasy olara gyzyl sahypany görkezip, örän geň taryhy gürrüň berdi. Hudaýyň Isa atly Ogly, ähtimal, oglanjyklary söýýär, hatda olaryň Öz nurly şäherinde bolmagyny hem isleýär. Şonuň üçin ol gökden, olar bilen biraz ýaşamak üçin geldi, onsoň Özi hiç hili günä etmese-de günäler üçin jeza çekip öldi. Çagalar günä etdiler, Isa bolsa olaryň günäsi üçin jeza çekdi. Gyzyly sahypa Onuň rehimsizlik bilen öldürilenini, teninden bolsa gan akandygyny aňladýar. Bu adalatsyzlyk ýalydy, sebäbi Ol hiç hili erbet zat etmedi. Jezany günä eden çagalar we ulular çekmeli. Ýöne bu taryhyň iň ajaýyp ýeri ine nämededi:

Isanyň jeza çekendigi üçin erbet çagalar we hemme adamlar bagyşlanma gazanyp bilýärler. Eger olar günäden ýüz öwürip Isadan özlerini bagyşlamagyny haýyş etseler, onda olaryň gara ýüregi indiki sahypa ýaly bolar. Indiki sahypa bolsa ak we arassa, ýekeje tegmili-de ýok. Olar Hudaýyň şäherine girmek üçin arassalanarlar.

Hamid özüni we dostlaryny unutdy. Ol alma gülleýän mahalyndaky gün şöhesi düşüp duran eýjejik mämişi güljagazlar barada we dury gök asmanda ýaýnap uçup ýören leglekleriň ak ganatlary barada pikir etdi. Birden ol ähli zady ýatdan çykardy, sebäbi inlis uýasy gürrüň bermegini goýdy-da iki sany uly jamda bugaryp duran tüwi getirdi we her kime uly bölek çörek berdi. Çagalar iki topara bölünip, açgözlük bilen nahar iýip başladylar. Nahar haýran galdyryjy tizlik bilen gutardy we jamlar ýalpyldaýança çagalaryň kirli elleri bilen arassalandy. Soňky ownuk ýok bolýança hiç kim sesini çykarmady. Her kim köpräk aljak bolup howlугýardy, ýöne ine hemmesi iýildi: olar diwar tarapa süýşüp oturdylar we öten agşam koridordan tapylan kiçijik gyzjagaz barada sorag berip başladylar.

— Ol häzir meniň ýanymda şu wagt krowatda uklap ýatyr — diýip inlis uýasy bir gowý zat ýadyna düşen ýaly bolup ýylgyrdy.

Hamid oňa dikanlap seretdi. Kinzanyň entek bu ýerdedigine ol gaharlanmaýan ýaly.

— Bu gün men onuň bilen şäheri aýlandym, ýöne hiç kim ony we onuň ene-atasyny tanamaýar. Ol kör, belki, şonuň üçindir hiç kim ony almak islemeýär — diýip inlis uýasy dowam etdi.

— Siz ony näme etjek? — diýip oglanjyklar sorag berdi.

— Ony häzirikçe öz ýanymda saklajak, başga çykalga ýok — diýdi-de, ol bu gezek açyk güldi. Hamid hem şatlykdan we özünde duýan ýeňillikden ýaňa oňa goşulyp güldi. Onda birden öz uýasynyň krowatda ýatanyny görmek islegi döredi, indi ol gorkanokdy. Beýleki çagalar öý eýesine baş egip çykyp gidýänçäler Hamid garaşdy, şondan soň ýüregi güpbüldäp, ýöne batyrlık bilen öý eýesiniň ýanyna geldi-de oňa şeýle diýdi:

— Men obadan geldim, meniñ obamda iki-üç sany kör çaga bar, olaryñ ene-atalary bazara gelyärler. Men oña seredip görsem bolarmy, belki men ony tanaryn, ene-atasyny bilerin.

Aýal onuñ ýüzüne geñ galyp seretdi. Ol dogrudanam ozal bu oglanjygy görmändi, belki ol hakykaty aýdýandyr. Ol Hamid öýe gireli bári ony synlaýardy: onuñ ýüzi hor we ýadawdy, aýaklary gan öýüp durdy, şeýle hem ol nahara şeýle işdä bilen ýapyşdy. Onuñ uzakdan gelendigini aýal bildi we ony öýüne kabul etmäge taýýardy. Ol ony Kinzanyñ ýatan ýerine, ýokary alyp bardy.

Gyzjagaz asla özüne meñzeş däl, sebäbi ony ýuwundyrypdyrlar, indi bolsa ol başga keşpededi. Onuñ kellesini-de ýuwupdyrlar, çogdum saçyñ deregine garaja buýra saçlar onuñ ýüzünde tegelenip durdy. Ol akja köýnejikde ýekeje tegmilsiz düşekde ýatyrdy. «Kinza hatda göklerdäki şähre-de baryp biler ýaly arassaja, edil ak güljagaz ýaly, akja. Ol oña birnäçe wagt jadylanan ýaly bolup seredip durdy, soň nazaryny töweregine aýlady. Otag ýerli stilde ýönekeý enjamlaşdyrylypdyr, ýöne düşekleriñ üstünde owadan ýapgyçlar, tekjelerde kitaplar, diwarlarda suratlar bardy. Otag örän ýagtydy we Hamidi şeýle bir duýgy gaplady, onuñ göwnüne Kinza — altyn derwezelerden täze nurly ýurda geçip, Hamidiñ elýeterliginden daşdady. Hamidiñ onuñ bilen galasy gelyärdi, ýöne bu mümkin däl.

— Men ony tanamok, ol biziñ obamyzdan däl — diýip, gitmek üçin turup barşyna aýtdy.

Olar basgançaklardan sessiz düşdiler. Aýal gapyny açdy, ol çykdy. Ýagtylyk bilen garaňkylygyñ arasynda durup, onuñ ýüzüne seretdi soň Hamid onuñ Kinza mähirli bolan ellerini gysyp, ýöne bir şeýle diýdi:

— Siz gowy aýal! Siziñ naharyňyz hem gowy! Siziñ okadýan okuwyňyzam gowy! Siziñ ýüregiňiz gowy! Goý Hudaý siziñ ata-babalaryňyza ak pata bersin!

Bu zatlary aýdyp oglanjyk köçe bilen tiz ylgap gitdi we garaňkylyga siňip gitdi.

ON BIRINJI BAP

Iki döwlen ýumurtga

Hamid ertirlerine halka pişme bişýän çadyrda işlemegini dowam etdi we özüni örän ak ýürekli kömekçi hökmünde tanatdy. Onuň hojaýyny oňa mähirlidi we her gün ertirlik we uşak pul berýärdi. Uşak pullar günortanlyga gidýärdi, agşamlyga bolsa iňlis uýasy berýärdi. Ol agşamlaryna Aýşi bilen metjitde ýatýardy.

Gün dogup howa ýyly bolan wagtynda oglanjyk bagtlydy. Durmuş şatlykly we dürli hilli ýalydy, her dürli iş bardy. Hasyň ýygnaýan wagty olar atyzlara bugdaý desselerini ammarlara daşamaga kömekleşmäge gidip garaňky düşýänçä işleýärdiler, soň hem samanyň üstünde ýatyp galýardylar. Soňra olar garaly ýygmak üçin kömege çagyryldylar, şonda olar bildirmän isledigiçe agyzlaryna salýardylar. Yssy günleri bolsa dagdaky çeşmä suwa düşmäge gidip ýyganan kirlerini ýuwup gaýdýardylar. Hepdede baş gezek olar iňlis uýasynyň öýüne gelyärdiler. Boýradan edilen düşegiň üstünde ýerleşip, Isa baradaky gürrüni diňleýärdiler, soň bolsa agşamlyk

iýýärdiler. Hamid eýýäm Isa barada köp hekaýat bilýärdi. Ol Isanyň diňe bir Mukaddes Adam bolman, eýsem Hudaýyň Ogludygyny bilýärdi. Ol göklerden dünýä gelipdi. Körleriň we agsaklaryň Onuň ýanyna gelip gutulyp gidenini bilýärdi. Hamid özüniň şol wagtlarda ýaşamandygyna gaty gynandy, ýaşan bolsa Kinzany Halasgäriň ýanyna eleterdi we onuň gözleri açylardy. Ol Isanyň dünýä döşüni gerip haçda ölendigini, şol döwrüň mukaddes adamlary ýaly gowakda jaýlanandygyny, ýöne öňki mukaddeslerden tapawutlylykda, Isanyň direlendigini, beýlekileriň bolsa öz mazarlarynda galandyklaryny bilýärdi. Sebäbi Isa ölüm bilen baglanan däldi. Ol direlip gowagy boş goýdy, hepdäniň birinji günü Ony bagda görüpdirler.

Şeýle hem oglanjyk Isanyň altyn şähre, Hudaýyň Patyşalygyna gaýdyp baryp, Hudaýyň sag tarapynda oturandygyny, Mukaddes Ruhnyň oglanjyklaryň ýüreklerine girip, hemmesini gowy adamlar etmegi isleýändigini bildi.

Bir gezek inlis uýasy Isanyň olaryň ýürekleriniň gapysyna kakýandygyny aýtdy. Hamid öz kirli elini jül eşiginiň üstüne goýup, örän çyny bilen şeýle diýdi.

— Men Ony eşidýärin, Ol meniň ýüregime kakýar... tuk... tuk... tuk...

Ýöne ol munuň öz ýüreginiň urýandygyny, Rebbiň kakýan sesini ne el bilen, ne-de gulak bilen duýup boljakdygyny düşündirdi. Onuň öz ýüregimize kakýandygyny biz ýüregimizi açyp, Ony kabul etmäge uly isleg döwründe bilýäris. Ýöne Hamidiň pikirleri bu wagt başga zada gönükdí: agşamlyga näme nahar bolarka, edil şol wagtda Hamidiň gürrüň berilýän zatlar a gyzygy gaçdy.

Bildirmän güýz geldi. Gijeler gün-günden sowayardy. Myhmanhana turistleriň gelmegi kesildi, garawullyk eder ýaly maşynam ýok, daşap äkidip berer ýaly ýükem ýok, diýmek tomusdaky ýaly gazanjam ýok.

Indi olar öz düşbiligine daýanyp, billerini berk guşamalydy. Aýşi Hamide dilegçilik etmegi öwretdi. Olar islendik howada şäherde gezip, baý adamlaryň gapylarynda okanyp oturýardylar. Käwagt olara iýere köp zat berýärdiler, käwagt hiç zat. Bu noýabryň howasy ýaly ynamly iş däldi.

Olaryň durmuşynda ýeke-täk we doly durnukly zat iňlis uýasynyň öýündäki agşamlykdy. Ol oglanjyklar üçin peçü ýakyp bu sowuk gijelerde olary öýe irräk salýardy. Uly otagyň içinden geçende olar ýalaňaç aýaklarynyň yzlaryny we jül köýneklerinden akýan damjalary galdyryýardylar. Soň buza dönen ellerini gyzdirmek üçin gyzgyn pejiň daşyna tegelenip oturýardylar we ýuwaş-ýuwaşdan dişlerini şakyrdatmagyny goýýardylar. Soň olar göwni hoş ýagdaýda, öz arka daýançlarynyň aýtmak isleýän zadyny diňlemäge taýýar bolup oturýardylar.

Olaryň iň kyn aladasy — eşikdi. Şemal we ýagys olaryň könelerini dargatdy. Käwagt Hamid eger köýnegi ýyrtylaýsa, ony nädip çalyşjagyny pikir edýärdi. Onuň dostlarynyň käbiri halta diläp alýardylar ýa-da ogurlap halta çolanýardylar, ýöne Hamid beýle bagtlylaryň sanyna girenokdy.

Onuň tersine Kinza beýle mätäçligi bilmeýärdi. Iňlis uýasy onuň bilen şähre tiz-tizden çykýardy. Hamid bazar meýdançasynyda öz uýasyny synlap bilýärdi. Soňky iki aýyň dowamynda onuň aýajyklary doluşypdyr. Arassaja köýnejigiň üstünden ol örülen gyzyl jemper we goňur palto geýipdir. Aýagynda rezin ädijigi, kellesinde bolsa ýyly papajygy onuň garaja saçlaryny ýapyp durdy. Ol şähdi açyk we sagdyn görünýärdi. Hamid edip bildiginden ogrynça onuň ýanyna ýakyn barmaga çalyşýardy we öz uýasyna guwanýardy.

Bir gezek agşam ýagys edil bedreden guýulýan ýaly bolup ýagdy we çagalar suwuň içinden geçip arzyly öýlerine baryp ýetdiler we gapyny kakdylar. Olar bosagada ezilen güjük ýaly bolup silkindiler, soň haş-haşlaşyp, asgyryp, üsgürüp oduň ýanyna geçdiler.

Iňlis uýasy olary görüp ýüregi gyýym-gyýym boldy. Ol olary, durmuş bilen uly duşmançylykda, hiç haçan beýle kirli, gözgyny ýagdaýda görmändi.

Şeýle bolsa-da, olaryň oňa seredýän yüzleri şatlyklydy, müzzermeýärdi, hatda eserjedi, gara gözjagazlary şatlykly uçganaklaýardy. Ol olaryň ýeňilmesiz batyrlygyna guwanýardy. Ýöne olaryň arasynda oňa gowy belli bolan oglanjyk ýetenokdy. Ol eýýäm ikinji gije gelenok, muňa çenli ol soňky birnäçe aýyň dowamynda yzygiderli gatnaýardy.

— Abd-el-Kader nirede? Näme üçin ol eýýäm ikinji gije gelenok? — diýip ol sorady.

— Ol gelip bilmeýär. Onuň eşigi belli ýyrtyldy. Kakasy bolsa ýok. Ejesi pul tygşytlap şekeriniň haltasyny satyn alyança ol öýde oturmaly — diýip olaryň biri jogap berdi.

Bu sözlere hiç kim geň galmady, aladalanmady we agşamlyk hemişekisi ýaly geçdi.

Agşam nahardan soň inlis uýasy hemişe yza galyp soňda gidýänler bilen gidýän Hamide ýüzlendi:

— Sen Abd-el-Kaderini nirede ýaşaýandygyny bilýärsiňmi?

— Şäheriniň ýokarsynda, ýöne ol tarapa gidýän ýol, edil hapa derýa ýaly. Bu gün agşam siz ol ýere geçip bilmersiňiz.

— Eger sen meni onuň öýüne çenli ugratsaň, men geçip bilerin diýip pikir edýärim, soň birnäçe gurt gazanyp bilersiň.

Hamid kellesini joşgunly atdy. Birnäçe gurt üçin ýagyş we hapalyk bilen söweşeň bolar, mundan başga-da ol Abd-el-Kaderi gowy görýärdi. Oglanjyk inlis uýasynyň ýokary galýan içerki basgançagynyň ýanynda durdy, inlis uýasy nähilidir bir eşik gözlemäge ýokary gidipdi. Oglanjygyň bilesigelişi gözleri töwerekdäki hemme zada seredip çykdy. Ol çep tarapyndaky otaga burnuny sokdy we diwarlarynda tekje asylan kiçiräk aşhana düşdi. Bir tekjede içi ýumurtgaly tabak, onuň eli ýeter ýaly aşakda durdy. Hamid ýaýdandy. Ol sanap bilmeýärdi, ýöne ol iki sany ýumurtga alaysa öý eýesi sanap görse bilerdi. Başga bir tarapdan, kiçilik deşijekden munuň ýaly ýumurtgany sormak gör nähili lezzetli, Hamid köpden bäri şeýdip görmändi. Galybersede töwekgelçilik etmek bolar diýip, Hamid pikirlendi. Eger ol oňa daşarda garaşsa inlis uýasy ýagyşda hiç zat görmez, eger ol iki ýumurtganyň ýetmeýändigini biläýse Hamidiň alanyny nädip subut eder. Oglanjyk her eline bir ýumurtga aldy-da daşa ylgap gitdi we ol daşarda garaňkyda garaşyp durdy. Ol köp garaşmaly bolmady. Garaşylýan adam eline bir düwünçek we ýagtyly fonar alyp çykdy, Hamid fonar alynyp çykylmagyna garaşmandy. Garaňkyda enteşip ýören oglanlara munuň ýaly zat gerek däl, sebäbi olaryň pişigiňki ýaly görüjiligi bardy.

— Ýör, gel bäri plaşşyň aşagyna, ikimiz bile ýagtyda gideris — diýip, inlis uýasy aýtdy.

Ýöne Hamidiň ýagtylykda ýöremek islemeýändigine ol haýran galdy. Gaýtam ol ýagtylykdan gaçyp salma we diwara gysylýardy. Örän garaňkydy we hapady, ol birnäçe gezek tas ýykylypdy, ýöne gymmatly ýumurtgalary iki elinde berk tutýardy.

— Sen näme üçin meniň ýanymdan, ýoluň ortasyndan ýöräňok? Sen salma ýykylarsyň — diýip, iňlis uýasy hiç zada düşünmän sorady.

— Zeleli ýok, hemme zat gowy — diýip, özüni erbet duýup, ol hüňňürdedi. Bu ýagtylygyň şöhesine çykмага ol nähili gorkýardy. Bu ýumurtgalar hem, onuň pikir edişi ýaly, aladalananyňa degenokdy. Ol ýumurtgalardan dynmak isleýärdi, şol bir wagtyň özünde-de saklasy gelýärdi.

Fonaryň ýagtysy töweregi has garaldýardy, haçanda olar egremli köçelerden ýokary galyp başlanda Hamid asla görüp bilmedi. Birden ol бүдredi-de badyna ýüzin ýykyldy. Ol garaşylmadyk ýagdaýda ýykylanyna birden gygyrdy, önde gidip barýan iňlis uýasy derrew yzyna seredip, ýagty şöhläni oňa gönükdirdi. Hamidiň tiz turmaga çalyşýanyny, hapa hem-de ýumurtganyň sarysyna gowy bulananyňy ol gördi. Hamid elinde owralan ýumurtga gabygyny tutup durdy. Iňlis uýasy näme bolandygyna derrew düşüňdi. Hamid şu wagtda onuň ýanyndan gaçyp gitmegi gaty isledi! Ýöne ol ony saklady. Hamid gorkudan we agyrydan ýaña aglady. Oglanjyk onuň özüne näme ýetjegini bilmeýärdi. Belki polisiýany çagyryp türmä basdyrar ýa-da şu ýerde, köçede ýenjer. Ýöne indi näme etse-de ol Hamidi öýüne kabul etmez. Ol dünýädäki ýekeje gaçybatalgasyny-da ýitirdi. Hiç haçan ol indi arassaja we ýyly öýe girmez; gapy onuň önünde ýapyk, onda-da öz günäsi boýunça. Ýöne, ine ol sojap durşuna iňlis uýasynyň parahat sesini eşitdi.

— Ýör yzymyza gideli, sen aýagyňy erbet ýaraladyň, öýde biz ýaraňy daňaly, soň bolsa sen ýene-de maňa ýoly görkezersiň.

Olar sessiz yzlaryna dolandy, ol Hamidiň elinden berk tutdy. Hamid käwagt sojaýardy.

Ýagyş goýdy, olar hem tiz ýyly we arassaja öýe girdiler-de gapyny açar bilen ýapdylar. Oglanjyk şol ümsümligine, ýakyp

barýan utanjyň astynda, elini kranyň aşagynda ýuwdy. Ondan soň iňlis uýasy oňa oturmaga ýer görkezdi-de, ýyly suw bilen Hamidiň dyzyny ýuwdy, şondan soň aýakdaky kesilen we sypjyrylan ýerler görüldi. Ol onuň ýaralaryna maz çalyp, ak bint bilen sarady. Ol bu işini gutarandan soň Hamidiň ýüzüne üns bilen uzak wagtlap seredip durdy. Hamid hapa we çig ýumurtga bulanyp, sussypes otyrды. Diňe ýüzünde gözýaşyň akan yzy iki çyzyk bolup durdy. Bir söz diýmän iňlis uýasy ýokary gitdi-de köne eşikli düwünçeklerini gözleşdirip bir arassa köýnek bilen ýyrtyklary çatylan ýüň switeri alyp gaýdyp geldi. Ol ýene-de onuň hemme ýerini arassalap ýuwdy-da eşigini çalşyp geýindirdi we ýanyna geçip oturdy. Oglanjyk oňa geň galyjy nazaryny dikdi — bu onuň durmuşynda ilkinji gezek ýamanlyga ýagşylyk bilen jogap berlişidi, ol muňa düşünenokdy. Ony polisiýa bermegiň we ýençmegiň deregine, oňa medisina kömegini etdiler, arassa ajaýyp eşik berdiler.

— Hamid, sen ýykylyp, aýagyňy ýaraladyň, sebäbi sen meniň bilen ýagtyda gitmek islemediň. Ýagtyda gitmäge gorkduň, sebäbi menden iki sany ýumurtga ogurladyň.

Jogap bolmady.

— Sen bu ýere gelmäge mynasyp däl, ol ýumurtgalar meniňkidi, men olar üçin pul töledim. Men bagyşlap biljek, ýöne sen meniň öýümden öwrülip hiç zat ogurlamazlyga söz bermeli.

Hamid sessiz başyny atdy.

— Ýatda sakla, sen meniň bilen ýagtyda, öz günäň sebäpli, ýöräp bilmediň Reb Isa aýdýar: «Men — dünýäniň Nurydyryn.» Ol seniň Özi bilen бүтин ýoluňda, her gününde, Onuň ajaýyp nurly Patyşalygyna ýetýänçäň, bile bolmagyňy isleýär. Ýöne ilki bilen öz günäleriň barada Oňa aýtmaly we meniň sendäki kirleri we ýumurtga çyrşagyny ýuwup aýryşym ýaly, seniň günäleriň tegmillerini ýuwup aýyrmagyny Ondan haýyş etmeli. Şonda sen Ol tarapyndan bagyşlanarsyň, Onuň bilen nurda bile bolarsyň.

Oglanjyk özüniň arassaja eşigine, ak binte seretdi we onuň aýtjak bolýan zadyna düşündi. Hamid üçin gymmatly bolan ýumurtgalar döwüldi, şonuň üçin olar indi oňa gerek däl. Ony bagyşladylar, ýuwundyrdylar we arassaladylar. Ýene-de ýyly

öýde kabul etdiler. Tiz olar ýene-de Abd-el-Kaderlere gitmek üçin garaňka çykmaly, ýöne bu gezek hemme zat başgaça bolar. Ol ýyly ýaglygyň aşagyna gizlener, olaryň ikisem ýagtylykda giderler, sebäbi ol indi hiç zat gizlänokdy. Olar ýagty şöhläniň ýol görkezmeginde ýörärler. Bu nähili lezzetli!

Ýarym sagat geçenden soň olar özleriniň önünde goýan işini ýerine ýetirip yzyna dolanyp geldiler. Daşarda sowuk şemal şuwwuldap durdy. Biraz ümsümlikden soň ýagş ýene-de ýagdy. Gowy ýylynan we rahatlyk tapan Hamid bosagada hoşlaşjak boldy.

— Sen nirede ýatmaly? — diýip iňlis uýasy sorady.

— Metjitde.

— Ol ýerde siziň ýorganyňyz barmy?

— Ýok.

— Siz üşäňizokmy?

— Bu gün men öz switerimde üşemerin.

— Gowusy öýe gir-de ýyly jaýda ýat. Peçü entek gyzgyn.

Hamid diýseň özünü bagtly saýdy. Ýumşak düşekde gowy ýerleşse-de, ol uklap bilmedi. Ýalan, ogurlyk, çagalar bilen uruşlar, kakalygyna bolan ýigrenç we başga-da köp-köp erbet eden işleri onuň göz önünde janlandy we ýüregini awatdy. Ol garry adam ýaly ol tarapyndan bu tarapyna agdaryldy we lapykeçlik bilen uludan demini aldy. Ol hemme zat üçin özünü ýazgarýardy, hiç zat kömek etmedi.

Oglanjyk birden düşeginden turdy-da aýbogdaşyny gurup otyrды, musulmanlarda edilişi ýaly ellerini biri-birine degirip ýokary galdyrdy-da, missionerler tarapyndan okadylan marokkoly çagalaryň hemmesiniň ýatdan bilýän ýönekeý aýatyny pyşyrdady. Olar her aýatyň birinji setirini üç gezek gaýtalaýarlar, ine şeýle:

«Meniň Rebbim we Hudaýym, maňa arassa ýürek ber. Meniň Halasgärimiň gany bilen Meniň günälerimi aýyr we arassala. Meni Öz Göklerdäki Patyşalygyňa Öz öýüne alyp bar, eý Hudaýym!»

Soň özünden birnäçe söz goşdy. «Isa Mesih! Şeýle köp ýalan sözlänim, ogurlygym, urşanym üçin meni bagyşla. Meniň ýüregimde ýaşa! Meniň dostum bol we Seniň zýýňdan ýöremäge maňa kömek et. Meni öz altyn şäheriňe al. Omyň.

ON IKINJI BAP

Beýik sowgat we kiçi sowgat

Bir gün ir bilen sandyraşyp metjitden çykan Hamid bilen Aýşi zeýtun agaçlarynyň we daglaryň gar bilen örtülenini gördüler. Gyş geldi.

Bir hepde ylaýtada sowuk boldy. Bir agşamlyk öýsüz çagalar adatça öýüň ýanyna gelip sabysyzlyk bilen gapyny kakdylar. Sowuk şemal jullaryndan geçip tenlerine ornaýardy. Sowukdan ýygrylyp olar topary bilen bosagadan ätläp pejiň ýanyna ýetjek bolup ylgaşdylar. Ýöne ýarym ýolda sowugy we şemaly unudyp, durup galdylar. Elektrik çyrasynyň deregine, olary otagyň ortasynda goýulan kiçijik stoluň üstündäki ýarym töwerek bolup ýanyp duran şemleriň ýumşak ýagtysy garşy aldy. Poluň üstüne ýazylan reňkli saçağyň üstünde her hili süýji zatlar: hoz, mindal, kişmiş, süýjiler, apelsinler, bananlar, kökeler, bally kökeler goýlupdyr. Bir gyrada çay demlemek üçin çäýnek we käseler bar. Pejiň üstündäki çäýnek şadyýan ses etdi, otag hem ýakymly we hoşniýetli görüni. Hatda Kinzada ýatmandyr,

ol hem bu şagalaña çagyrylypdyr. Ol elinde rezin top tutup ajaýyp ýassygyň üstünde oturyp garaşýardy.

— Bu gün mesihileriň baýramy, siziň bilen bile geçirek gowy bolar diýip men pikir etdim. Bu Isa Mesihniň Dogluş baýramy. Hudaý bize gaty uly sowgat berdi, şonuň üçin biziň hemmämiz bu baýramçylykda biri-birimize sowgat bereris. Ine näme üçin men siziň üçin apelsin, banan we beýleki hemme zatlary satyn aldym. Kinza bolsa baýramçylyga top sowgat aldy — diýip, inlis uýasy düşündirdi.

Çagalar, täze garşy alyşa we baý hödürniň täzeligine biraz geň galyp, iýmäge başladylar, ýuwaş-ýuwaş olaryň dilleri çözülişip ugrady, el-aýaklary ýylady, ýüzlerine gyzyl geldi. Olar şadyýan gürleşdiler, ýdiler we soňra iýmek üçin jübülerini süýjilerden we miwelerden dykyp, kâse-kâse gyzgyn narpyzly çay içdiler.

Hamid Kinzadan gözünü aýyrmady. Onuň egninde mawy owadan edip tikilen halatjygy bardy, saçlary bolsa ýalkym halkasy ýaly bolup ýüzüne düşüp durdy. Ol nähili ulalyppdyr, nähili togalajyk we sagdynja! Birden onuň ýadyna ýüzüniň reňki solan, jul eşikli kiçijik uýasy düşdi, obasynda garyplyk we horluk. Bularyň hemmesi, hemişelik kesilip taşlanan, geçmiş ýaly boldy. Hâzir bolsa ynanar ýaly däl, olar daşky gazaply dünýäden aýrylan, şemleriň ýumşak ýagtysynyň töwereginde otyrlar.

Çagalar kime nämäniň ýaraýandygyny aýtdylar. Hamid hem gürläp başlady. Ol öz obasyndaky baýramçylyklar barada gürrüň berdi, inlis uýasy hem janlanyp başlan Hamidiň ýüzüne seredip hoş boldy. Ol soňky döwürde örän üýtgedi. Oglanjyk şol ýumurtga alan günü näme bolandygyny oňa aýtmasa-da, onuň häsiýeti bu günler başgaça boldy. Ol indi çekinjeň, nalajedeyin gelmişek däldi. Her aňşam ol öz ýerini ynamly eýeläp, Halasgäriň söýgüsi baradaky her waka goşulýan ýalydy.

Şeýdip inlis uýasy Hamidi ünsli synlap, bu çaga ýüreginde näme bolandygyny bilmegi isläp otyrды, bu wagıt bolsa onuň ýanynda kiçijik drama bolýardy. Kinza aýak üstüne galyp, ýüzünde şu wagta çenli inlis uýasynyň görmedik alamaty peýda boldy. Bu ýarym-akyl ýetirilen ýadyň oýanma alamatydy. Ol

ozal nirededir bir ýerde bu mähirli, ýöne ýatdan çykan sesi eşidipdi. Soň ýoluny eli bilen sermäp ynamsyz öňe ädip başlady. Tas görüjilik duýguşy ýaly ýiti eşidijilik duýgusy bilen ol göni gürläp oturan Hamide tarap süýşdi we onuň ýanyna baryp ýaýdanyp we ünsli diňläp durdy. Başga islendik wagt oglanjyk syrym açylar öýdüp gorkardy, we Kinzany iteklärdi, ýöne bu agşam gorkyny we şübhäni kowujy atmosfera agalyk edýärdi. Hamid hemme zady unudyp, öz uýasyny gujaklady we ony özüne öwürdi. Onuň kimdigine ol düşünmedi, ýöne Hamidiň özüne çeken sesini yzarlap gelen çaga onuň dyzynda ýerleşdi we özüniň arassaja kellesini doganynyň kirli we öl eşigine goýup gysylady.

İňlis uýasy hem bolýan zatlara seredip oturşyna olaryň meňzeşligine geň galdy. Şu wagta çenli tötänden ýaly bolup görnen ujypsyz wakalar, onuň ýadyna düşüp ugrady: Hamidiň ýatan Kinzany görjek bolup eden geň haýyşy, köçede ogrynça oňa seredişi. Ol olaryň iki dogandygyny bildi diýen ýalydy, ýöne bu şeýle bolsa-da hiç hili tapawudy ýokdy. Hamid öz syryny açjaga meňzemeýärdi, iňlis uýasy hem Kinzadan aýrylyşmak islemeýärdi. Ýöne haýsy gussaly ýagdaýyň bu iki kiçijik jahankeşdäni bu giň dünýä taşlandygyny ol diňe pikirlenip biler we olary öz öýüne getiren şol söýýän merhemete geň galdy.

Beýleki çagalar hem olara geň galyp seretdiler. «Ol onuň sesini tanaýar» diýip, olar biri-birine aýtdylar. Ýöne olar öz pikirlerini öý eýesine aýtmakdan saklandylar we bu ikinji plana düşdi, olar lezzetli çay içmegini dowam etdiler.

Haçanda dabara gutaranda, iňlis uýasy diwarda asylygy duran ak prostyna seretmeklerini sorady. Ol ýanyp duran şemleri üfläp öçürdi, we garaňkyda diwarda suratlar peýda boldy. Çagalar bu jady diýip pikir edip gözlerini we agyzlaryny giň açyp seretdiler.

Ilkinji surat myhmanhananyň gapysyny kakyp duran aýaly görkezýärdi, ýöne ol myhmanhanada ýer ýoklugy üçin yzyna gaýtmanydy. Hamidiň oňa ýüregi awady, sebäbi onuň özi hem şähre gelen ilkinji gijesi myhmanhana seredip durdy we jaý isledi, ýöne alyp bilmedi. Onuň puly ýokdy, şonuň üçin ol hapa üýsmeginiň üstünde ýatmaly boldy, ýöne aýal mal dölä gitdi.

Indiki suratda olaryň mallaryň ýanynda bir dölede ýerleşişini

görkezdi. Ýöne ajaýyp bir zat boldy: ol özüniň Ilkinji Ogluny dogurdy, we ejesiniň Kinzany gundaýşy ýaly, öz Ogluny gundady hem-de sallançaga saldy. Kinzanyň agaç sallançagy bardy, ýöne bu Körpeje örän garyp adamlaryň we edil Hamid ýaly öýsüzleriň çagasydy. Ýöne inlis uýasy näme diýýär? Sallançakdaky çaga adynyň hatyrasyna baýramçylyk bellenýän Reb Isa Mesih, Ol Hudaýyň uly sowgady we öz islegi boýunça ýere gelipdi. Suratdaky sallançak ýeterli derejede gara bir çyra bilen ýagtylandyrylan, ýöne Hudaýyň Oglunyň göklerdeki ýaşayan ýeri Onuň şöhratyndan we söýgüsinden ýaňa öwşün atýar. Ol näme üçin Özüniň göklerdeki jaýyny goýup gaýtdy? Inlis uýasy şu barada hem aýdyp otyrdy: «Ol baý bolsa-da, siziň üçin Ol garyp boldy. Ol ýagtylygy goýup, garaňkylyga geldi — öýsüz, ret edilen çaga: öýsüzler we ret edilen çagalar Hudaýyň söýgüsini duýar ýaly Atasynyň ýanyna getirmek üçin geldi».

Ine üçünji surat: meýdanda, goýun sürülerine sakçylyk edip oturan çopanlar.

Hamid öz geçilerini we olar bilen dagda geçiren günlerini ýatlady. Ýöne bu ýerde başga zat boldy — Hudaýyň şöhraty ony ýaldyradyp durdy. Çopanlar gorkdular, goýunlar görnüşi ýaly gorkmady. Olar perişdäniň ganatynyň saýasynda parahat otlap ýördüler. «Size Halasgär doguldy!» — diýip perişde çopanlara habar berdi, hatda açyk gökler, köp perişdeleriň aýdymy-da sürini gorkuzmady. Göklerde parahatçylyk bardy, ýerde — ýagşy niýet.

Ine, soňky surat: çopanlar öz sürülerini taşlap, ayak ýalaňaç, goýun yününden bolan gödeksi eşikli, Çagajygyň önünde çök düşüp hormat bilen durlar. Hamid ýene-de öz obasyndaky baýramçylyklar barada pikir etdi: baýlar iýip-içip gerk-gäbe bolup, galyndylaryny gedaýlara we itlere zyňarlar. Ýöne bu ýerde Isa Mesihiniň dogulan gününüň baýramçylygy — bu olaryň baýramy: bu Kinzanyň baýramy, sebäbi Isa tende kiçijik çaga bolup geldi, bu — onuň hem baýramydy, sebäbi gökleriň Patyşasy hem öýsüzdi we doglan wagty sallançaga mallaryň arasynda salyndy.

Ine, soňy geldi. Inlis uýasy çyrany ýakdy. Baýramçylykdan görnüp duran zat galmandyr, diňe süýjüleriň kagyzlary we

apelsindir bananyň gabygy bar. Ýöne bu zatlaryň ählisini beren Söýgi baradaky, onuň we oňa meňzeşler üçin Özünü kiçelden Söýgi baradaky ýatlama Hamidi öýden daşary çykanda-da ýyladyp durdy. Hamid daşa çykyp barýarka Kinza gapyda durdy, Hamid onuň ýanyndan geçip barýarka onuň kellesini çekinjeňlik bilen sypady, ol hem onuň daşlaşyp barýan aýak sesi tarapa seredip eljagazyny bulady.

Hemmeler öňe gitdi, Hamid bolsa çisňäp duran ýagşy hem duýman, gören suratlary barada pikirlenip ýuwaşja ýöräp barýardy. Ol öçügsije ýanyp duran çyranyň aşagyndan geçip barýarka, bir ejizje naýynjar pişigiň sesini eşitdi. Oglanjyk töweregine seredende, suw trubasynyň aşagyndan hemaýat gözlemäge çalyşýan, süňki çykyp duran bir pişik çagany gördi. Ol on bir ýaşyna çenli köçede açlykdan ölüp barýan köp pişikleri görüpdi, ýöne olar barada asla pikir hem etmändi. Ýöne bu gün bir hili başgaça boldy. Ol käbir zatlary şu wagt özüne düşündirip hem bilmezdi, onuň ýüregi: ejizje, mylaýym, naýynjar Çaga baglandy. Ol muny aňsyryp bilmedi, ýöne rehim-şepagatyň ilkinji tohumy onuň ýüregine ekildi. Bu kiçijik aç jandara rehiminiň gelendigine onuň özi hem geň galdy. Oglanjyk pişik çagany ýokary galdyryp özüne çalaja gysdy we onuň ýürek urgusyny eşitdi. Ol çaga pişigi näme etmeli? Onda şübhe ýokdy. Özünü kabul etjek ýeke-täk myhmansöýer gapy bar, elbetde Kinza-da pişik çagany gowy görer. Bu onuň beren baýramçylyk sowgady bolar.

Hamid yzyna suwly köçe bilen ylgap gitdi-de, baryp şol gapyny kakdy. İnlis uýasy gapyny açdy, Hamid hem doly ynam bilen oňa sandyrap duran gözgyny jandary uzatdy.

— Bu Kinza üçin, baýramyna sowgat. Ol örän aç we üşäpdir, men ony size getirdim.

İnlis uýasy näme etjegini bilmän durdy. Oňa bu çalajan, ýaraly pişik çaga düýbünden gerek däl, ýöne ol bu sowgadyň höweslendiriji sebäpkäriň özi bolany üçin ondan ýüz dönderip bilmedi. Ony şatlyk gurşap aldy — öz zähmetiniň miwesiz bolmandygyna düşündi. Hiç bolmanda ýekeje oglanjyk Isanyň dogluş baýramçylygynyň ruhuny kabul etdi. Hamid bermek isledi, ol hemmeleriň ýüz öwürän kiçijik jandaryna dözmedi. Bu inlis uýasynyň durmuşynda ilkinji gezek boldy:

mawritanly çaganyň jandaryň çekýän jebirine nebsi agyrdy. Ol bu adaty bolmadyk sowgady şatlyk we minnetdarlyk bilen kabul etdi. Çaga pişigi pejiň ýanyndaky gapyrjaga getirip goýdy-da töweregine dezinfeksiýa serişdesini sepdi. Soň oňa käsejikde süýt berdi, çaga pişik guýrugyny gödek göterip, soňky damjasyna çenli ýalady, ol çydamly, batyr, hujumlerden ýenilmezek pişijek. Ol özüniň halas edilmegine mynasypdy.

Şol wagt inlis uýasy pişijegi synlap otyrka ony gülmäge mejbur eden bir zat ýadyna düşdi. Pikirinde ol ähli asyrlaryň Isanyň doglan gününe berilýän sowgatlaryny gördi, Bäbejikli ahryň öňündäki äpet: altyn, ladan, mür we tagzym etmeler. Şol gymmatly sowgatlar Getirileniň gözüniň öňünde hemme sowgatdan ýokary bolan: hor, büre basan pişijek — oglanjygyň rehminiň ilkinji miwesi durdy.

IKINJI BÖLÜM

ON ÜÇÜNJI BAP

Jennä gün ýagtysy gerek

Hamidiň ýaşayan ýerinden uzaklarda, ýagny Angliýada-da Isanyň doglan gününü belleýärdiler. Bu iki baýramçylygyň arasynda özboluşly meňzeşlikler bardy: iki ýerde-de, iňlis uýasynyň öýünde-de, bu ýerde-de durmuşdan bu zatlardan başga hiç zat islemegi pikir hem etmeýän şatlykly we bagtly çagalar bardy.

Başga bir tarapdan bular çagalaryň dürli iki toparydy. Apelsinler, hozuň we süýjileriň deregine bu ýerde žele, mussy, biskwitli we şokoladly tortlar, şeýle hem uly baýramçylyk işleklisi bardy. Kirli we öl jullaryň deregine — owadan eşikler, örülen jemperler, gyzzagazlaryň saçlarynda bolsa kaşan bantijekler şatlykly ülpüldäp durdy. Bu belki iň hakyky we ideal baýramçylykdyr, çäý içme we oýunlar gutarandan soň çagalar baýramçylyk ýolkasynyň öňüne ýygnanyp, baýramçylyk aýdymlaryny aýtdylar. Ähli uly adamlar hem çagyryldylar, bir dokuz ýaşlyja gyz bolsa hemmeden gaýgylý görünýärdi.

Bu körleriň mekdebidi. Şadyýan ýüzlerine şemleriň ýagtysy düşüp duran, aýdym aýdýan çagalar ne ýolkany, ne ýanyp duran dürli çyralary, ne-de özlerine sowgat berilen oýnawaçlary görýärdiler. Olar ajaýyp bezelen ýolkanyň daşynda şatlykly bökdüler we çyn ýürekden aýdymlar aýtdylar.

Myhmanlaryň içinde, ejesiniň we kakasynyň ortasynda oturan Jenni birden bogazynda tegekek bar ýaly duýdy. Eger ol бүтін ömrüne garaňkylykda ýaşamaly bolsa, özüniň hiç haçan bagtly bolmajakdygyny bilýärdi. Ol kör bolmagyň nähili bolýandygyny biljek bolup, bir minut gözünü ýumup durdy, ýöne bu barada pikir etmek hem eýmenç. Jenni derrew gözünü açdy-da çagalara seretmegi dowam etdi. Çagalar Jenniniň mekdepe öwrenen aýdymyny aýdýardylar:

Ajaýyp ýyldyz, şöhleli ýyldyz
Patşalaryň altyn täji kimin, ýyldyz
Gündogara tarap öňe alyp barýar
Bizi kämil Nura-Rebbe alyp barýar.

Jenni akylyja gyz bolandan soň, bu çagajyklara näme üçin munuň ýaly sözleri öwredendiklerine geň galdy. Öz günlerini garaňkylykda geçirmäge höküm edilen bolsalar, onda kämil Nur hakda aýdym aýtmak nämä gerek? Şonda olara seredip ol bir zady boýun almaly boldy, bu kiçijik aýdymçylardan biri hem betbagt görnenok: olaryň ýokary galdyrylan, öwşün atýan ýüzleri bu baýramçylyk ýyldyzyny, ýyldyzyň ýanyndaky örän-örän uzaklardaky, ýöne görüňän kämil Nury görýän ýalydy. Jenni bu aýdymyň taryhyny bilýärdi, öz klasyny Isanyň doglan gününüň baýramçylygyna taýýarlap ýolka bezeýärkäler, owadan bir şekil ýasadylar: agşamyň asmanyny ýada salyp duran garamtyl-mawy kagyzy alyp, onuň ýüzüne birnäçe kiçijik we bir sany ýagtyly ýyldyz ýelmediler. Olar öz mugallymyna dürli şekiller gyrmaga we reňklemäge kömekleşdiler: ýöräp baryan üç sany düýe, üç sany uzyn ak sakally we kellesi ajaýyp selleli akyldar, olaryň ellerinde gymmat bahaly, ýagny altynly, ladanly we mürli sandyk bar; kiçijik ýönekeýje jaýyň üstünde duran şöhleli ýyldyz, jaýyň içinde bir ýönekeýje aýal, nähilidir bir ýol

bilen, Jenniniň akyl ýetirip bilmeýän, ýöne hemme adamlaryň ýetmek isleýän kämil Nury bolan Çagajyk bardy.

Jenniniň pikirleri şeýle bir daşdady welin, hatda çagalaryň aýdymyny gutarandygyny-da duýmady. Ejesi onuň eline dürttdi welin Jenni gorkup özüne geldi. Ol bu kör çagalar düşüner ýaly edip, bu zatlaryň özüne ýarandygyny gaty ses bilen beýan etdi. Ejesi oňa yşarat bilen ýuwaş bolmagy duýdurdy, sebäbi kimdir biri bir zat aýtmak isledi.

Hemme zat gutaran wagty, çagalar hoşlaşmak üçin bir ýere üýşdiler. Soň gapynyň önünde toplanyşyp, ugraýan awtomobilleriň sesine gygyryşyp ellerini buladylar. Jenni olaryň ýylgyryp duran gyzgylt ýüzlerini we hoşlaşyp ellerini galdyryp durşuny ýatda saklady. Öýe tarap ýolda gyzjagaz asla sesini çykarmady. Ol ýadandyr diýip pikir eden ejesi ony öz otagyna alyp bardy-da, elektrik pejini ýakdy we gyzyny düşeginde ýatyrdy. Jenni muňa çenli köp wagtlap ýaramandy, bu bolsa onuň üç aýyň dowamynda birinji gezek daşa çykyşydy. Ol gyzgylt atlaz ýorganyň aşagynda gowy ýerleşdi-de birnäçe baýramçylyk sowgatlaryna — kitaplar, oýnawaçlar, gowy tikilen täze halat, altyn goşar sagady we owadan ullakan sumka seretdi. Iň gowy sowgat — poni, muny kakasy sowgat etdi. Poni, onuň öz ponisi, häzir dölede dur. Şu pursatda, gysga we ýeterlik derejede şatlykly durmuşynda, özüniň hakykatdanam bagtly çagadygy ilkinji gezek onuň kellesine geldi. Ol oýnawaç tutup duran kör çagalar barada, uzak Marokkodaky oýnawajy, hatda ýimiti hem ýok çagalar barada pikir etdi. Onuň Rozmari daýzasy olaryň birnäçesiniň aladasyny edýär, ol bu barada köp hat ýazýardy. Jenni ol hatlary tolgundyryjy, özüne ünsüni çekiji, täze dünýä seretmäge mümkinçilik beriji hekaýa hökminde okaýardy. Ol ýerde onuň ýanyndaky çagalar jul eşiklerde gezyýarlar, gün görmek üçin özleri pul gazanýarlar we köçelerde ýekeje özleri ýatýarlar, ol ýerde has kiçi çagalar syrkawlaýarlar, sebäbi ýimit ýeterli däl. Jenni has kiçi çagalary gowy görýärdi, ýöne onuň kolýaskada gören çagalaryny enekeler goraýardy we hiç haçan elinde tutup görmäge oňa bermeyärdiler, ol bolsa muny gaty isleýärdi. Beýleki çagalaryň bolsa enekeleri bolan däl, şonuň üçin şol çagalary elde tutup görmek onuň üçin amatly pursat bolardy.

İň geň zat hem tizara Jenni hakykatdan hem, Rozmari daýzasynyň aýdýan çagalaryny görýär. Isanyň doglan günü baýramçylygyndan alty hepde geçenden soň ol, kakasy we ejesi, Demirgazyk Afrikadaky Rozmari daýzasynyňka myhmançylyga barmak we onuň garyp çagalaryny görüp gaýtmaq bilen gutarjak uzak syýahatyna maşynly ugramaly. Jennä gün we ýylylyk gerek diýip doktor aýdypdy, ine olar şonuň üçin günün gözlegine gidýärler. Kuwwata getirýän serişdeler, dermanlar, maşynly gezelençler — hemme gowy zatlar onda köpdi. Ýöne ne söýgi, ne pul ýanwar aýynda Angliýa günü getirip bilýärdi, şonuň üçin olar gök asmanly, sary çägeli, plýažly we asuda deňizli ýurtlara, gyzynyň sagdyn, güne ýanan we güýçli boljak ýerlerine ugraýarlar. Bu jadyly syýahat bolar. Ýogsa-da, kakasy ol ýere gidýän ýollary nädip tapar? Belki olar akyldarlaryň ýyldyza seredip gelşi ýaly, güne seredip giderler?

Ýyldyzlar, gün, baýramçylyk ýolkasy — hemmesi altyn uka utgaşdy we ejesi eli suwly we bir bölejik biskwitli gelende, öz gyzynyň süýji uka gidenini gördi. Ol birnäçe wagt gyzynyň gyzylja yüzüne, tertipsiz saçyna seredip durdy we çyrany söndürip aýnany açdy, soň ýuwaşlyk bilen otagdan çykdy.

Alty hepdeden soň Jenni hakykatdanam gündogara ugrady. Gyzjagaz ýeňil maşynyň yzky oturgyjynda ýyly ýorgana dolanyp oturdy.

Kanaldan geçenden soň olaryň üçüsem deňiz keseli bilen syrkawladylar, bu Jenni üçin örän ýigrenji boldy. Çal suwly massa yzda galandan soň, olar tükeniksiz derek ekilen göni fransuz köçeleri bilen gitdiler. Syýahat gyzjagaza ýaraýardy. Oba çagalaryny fartukda görmek, ýerli ýaşaýjylaryň nätanys sözlerini eşitmek gyzyklydy. Kakasy käbir şäherlerde saklady, olar bütün maşgalasy bilen gadymy kafedral soborlara baryp gördüler.

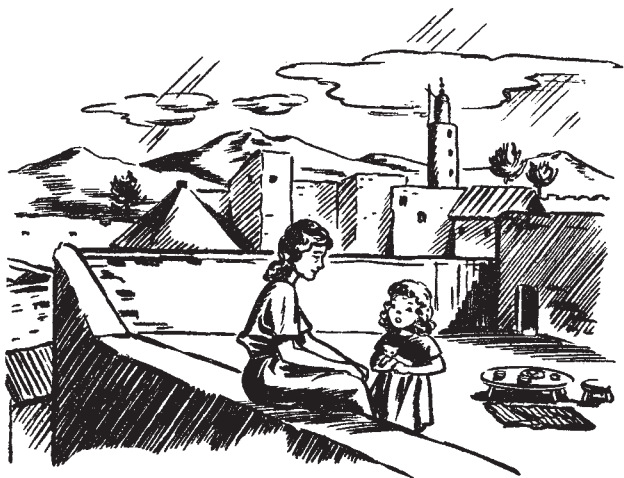
Dördünji gün Ispaniýanyň serhedinden geçdiler, ýol garly Pireney daglaryndan geçýärdi. Ýatmak üçin bolsa olar geçelgäniň üstündäki kiçijik myhmanhanada saklandylar. Jenni gaty ýadawdy, ol öz krowatyna zordan ýetdi, derrew uka gitdi.

Ertesi Jennini, edil ertirlik konsert berýän ýaly, howludaky towuklaryň sesi oýardy. Entek garaňkydy, onda-da Jenni düşeginden ylgap turdy-da penjiräni giň açdy. Onuň ýüzüne sowuk arassa howa urdy. Äpet ak, sowuk daglar ýarym töwerek bolup al-asmana uzap durdylar, gözýetimde bolsa säheri habar berýän ilkinji şöhlejekler çalaja görünýärdi. Olaryň üstünde daň ýyldyzy durdy. Sowuk ony ýene-de ýorganyň aşagyna girmäge mejbur etdi, ýöne ol ýyldyzy we ýagtylyp barýan jahany görer ýaly gyşardy. Bu şol akyldarlaryň seredip gelen ýyldyzymyka? Onuň göz önüne kör çagalaryň şatlykly ýüzleri geldi, olar şeýle aýdym aýdypdylar:

Günäli, gara gijede
Biz Onuň ýyldyzyny gördük
Şol gijäň gökdäki nury
Bizi sallançaga eltyär.

Birden onuň ýüreginde syýahaty şol arzyly ýyldyza seredip, üç düýeli dowam etdirmek islegi döredi. Gökdäki nuruň gözlegi olary nirä alyp barar, durmuşyň şol nuruny olar nireden tapar? Belki uzaklardaky, garlawaçlar uçýan, gündogardan ýa-da sallançakdaky Çaganyň aýaklarynda? Jenni muny bilmedi we ýene birnäçe sagat uklady. Ol ýene oýanan wagty daglar eýýäm gün şöhlesine şöhle saçyp durdy we gök asmanyň astynda öz aklygy bilen saýlanyp durdy.

— Biz seni irden oýarmadyk, derrew geýin-de, ertirligiňi edin. Kakaň eýýäm maşyna seredip ýör. Ol «Bu gün agşam biz Madridde bolmaly» diýýär.

ON DÖRDÜNJI BAP

Myhmanlar gelýär

Martyň bir günü iňlis uýasy irden oýandy-da, şol pursat howanyň nähilidigini görmek üçin üçege çykdy. Ol gowy gün bolar diýen karara geldi, sebäbi asmanyň gündogar tarapynda, dogup gelyän günün şöhlesine gyzaryp başlan ýukajyk süýnmek bulutlar bardy, günbatar bölegi bolsa edil kristall ýaly. «Şeýle bolmaly» diýip ol şatlykly pikirlendi, sebäbi bu onuň uzak garaşan günüdi. Onuň doganoglan aýal dogany adamsy we gyzy Jenni bilen iki hepdelik gelýär. Jenni barada pikirlenip, ertirlik çay taýýarlap oturyşyna ol hiňlenýärdi.

Kinzany oýaranlaryndan soň, her gün onuň ilkinji hereketi elini uzadyp, öz pişijeginiň bardygyna göz ýetirmekdi. Ol hem turup oturdy-da öz pişijegini dyzynda oturdyp, gaty ses bilen heňsiz we tükeniksiz aýdym aýtmaga başlady; bu onuň özüni ýuwup, geýindirip, täze bagtly güne taýýarlamaga taýyndygyny aňladýan serişdedi. Iňlis uýasy bu nyşany eşidip, gyzjagaz bilen meşgul boldy. Onsoň biri biriniň elinden tutuşyp olar üçege çykdylar we gök asmanyň astynda pessejik

stoluň başynda oturdylar. Kofe gyzgyn we ýakymly, pişigiň süýdi ýaglyja — hemmeler biri-birinden hoşaldy. Has bagtly üçleri hiç ýerden tapyp bolmaz.

— Bu gün bize gyzjagaz gelyär — diýip inlis uýasy stoluň üstüni ýygnap we aýagyňyň aşagynda oýnaýan Kinza bilen pişijigi basmajak bolup durşuna aýtdy.

— Bu biziň dynç alyş günümüz bolar. Ikimiz bile bazara gideris, süýji zatlar satyn alyp gyzjagaz we biziň hemmämiz üçin baýramçylyk ederis.

— Baýramçylyk, baýramçylyk — diýip Kinza gygyrdy.
— Men siziň deregiňize sumkany götererin. Gidýäs! Gidýäs!

— Hawa, ýör gideli:

Olar gün nury düşüp duran köçä çykdylar.

Inlis uýasy köpden bäri özüne dynç gününü almandy, ýöne bu gün hiç kimi kabul etmejekdigini duýdurdy: ol Jenniniň gelmegine taýýarlyk görmek isleyär. Olar hemme zady satyn alyp bolansoň inlis uýasy Kinzany Hamide galdyrdy. Ol işli bolanda hemişe şeýle edýärdi, sebäbi bu iki çaganyň bir ýol bilen baglydygyny bilýärdi, belki olar dogandyrlar we biri-biri bilen ýeke bolmaga haky bar. Haçanda Hamid seredende Kinza howpsuz we bagtly bolýardy.

Ýeke özi galan inlis uýasy ylgaý diýen ýaly şäheriň bir çetine, Jenni üçin çemen bogmak üçin daga gitdi.

Ol ýokardan ýokara çykýardy. Gün şöhlesini saçyp durdy, ýyly şemal onuň ýüzüne degýärdi. Ahyrsoňy ol depäniň in ýokarsyna baryp ýetdi, ol ýerden бүтін şäher diýen ýaly görünýärdi. Üstüne ot gögeren üçekler biri-birine gysylyşyp durdylar; depesinde ýarym aý şekili goýlan metjitleriň minaralary al asmana galyp durdy. Soň ol bazar meýdançasynyň aňyrsyndan öz üçegini gözledi we bu garaňky ýerde Rebbiň hiç bolmanda ýekeje şaýady bardygy baradaky şatlyk onuň ýüregini gurşady. Ol Onuň gowy Çopan hökmünde, ýiten goýunlary hemme ýerden: dag obalarynda, şäheriň dar köçelerinde gözleýär. Bu ýerde we ol ýerde adamlar eýýäm Onuň sesini eşitdiler; muňa ol ynanýardy: iki-üç sany sowatsyz çekinjeň aýallar, birnäçe öýsüz oglanjyklar. Ol giden tümlükdäki kiçijik ýagtylyk. Onuň öýi — Isa Mesih barada açyk okalýan we Ony söýülýän ýeke-täk ýerdi. «Ynsan

Oglunyň kellesini goýara ýeri ýokdur» diýip, Ol bir gezek uzak günlük zähmetden soň ýadap aýdypdy. Iňlis uýasynyň göz önündäki şäherde, öz öýüniň gapylaryndan başga gapylar Onuň üçin ýapykdy. Özünüň pynhan burçuny ol hiç hili köşge, öz sadaja işini (zähmetini, hyzmatyny) öwşün atyp duran karýera çalyşmazdy!

Öz ýaşy barada unudyp özüni ýaşajyk we bagtly saýyp, jaýryklaryň üstünden böküp geçýärdi. Daş-töwerekde gaty köp gül bardy, ol ak narsisleri, mawy irisleri, garamtyl gyzyl liliýalary ýolýardy.

— Nähili owadan. Men bu ýere Jennini alyp gelerin we biz bulary bileje ýygarys.

Jenni barada pikirler geçmişdäki ýatlamalary onuň ýadyna saldy. Jenni onuň doganoglan aýal doganyň gyzydy. Elizabet onuň çagalykdaky, ýetimlik döwründäki ýekeligini bildirmedi adamdy. Ýöne olar ulalan soňlar ýollary aýry düşdi. Olaryň ykballary, dünýä seredişleri, gyzyklanmalary dürlidi. Olaryň Jennä bolan söýgüsi, ikisini birikdirýän ýeke-täk ýoldy. Bir wagtlar olar edil dogan ýalydylar, ýöne Elizabet baý adama durmuşa çykdy-da, onuň ajaýyp öýünde ýaşamaga gitdi. Rozmari bolsa hospitaldaky praktikasy wagtynda özüni Söýýäne duş geldi we Ol ony Özünüň ýiten goýunlaryny we guzylaryny gözlemek üçin dag etegindäki bu kiçijik şähre goýberdi.

Onuň durmuşyndaky bolan zatlar Elizabet we onuň adamsy üçin samsyklyk ýaly bolup görünýärdi. Muny bilýän Rozmari missioner işindäki kiçijik şatlyklary we gynançlary ýazmagy yerliksiz görýärdi, şeýle hem Elizabet öz maşgalasyndaky hemme zadýň yeterlikdigini ýazmagy kyn görýärdi, şonuň üçin olaryň seýrek hatlary, esasan hem, Jenni baradady we her Isanyň doglan gününüň baýramçylygynda Rozmari gyzjagazyň täze suratyny alýardy. Ol olary saçsyz, tegelek gözli çagadan, bir ýyldan soň maňlaýy alyn saçlyja, ýün uzyn joraply ýöräp başlan çaga öwürülen suratlary albomda saklaýardy. Soň Jenni plýażda suwa düşülýän köýnekde, Jenni maýdaja gülli ösümlikleriň içinde, Jenni öňlükli gurjagy suwa düşürýär.

Iki ýyl geçdi, Rozmari, saçlary tertiplije ýeňsesinde bogulyp bant edilen formada — mekdebe gatnaýan Jenniniň

suratyny alanda haýran galdy. Iň soňky suratda Jenni ponide gezelenç edende geýilýän kostýumlydy. Poni baradaky pikirler Rozmaride ýakymсыz duýgy döretdi. Bu çaga munuň ýaly uly sowgat etmek nähili ýerliksiz. Dokuzy doly, jadylaýjy çaga otagynyň eýesi bolan, bu gyzjagaza ol näme tekliп edip biler. Jenniniň özi bilen deň farfor gurjaklary bardy, olar çaga krowatynyň üstünde, ýüpek ýorganyň aşagynda ýatýardylar. Jenni bir gezek bu barada ýazypdy.

Rozmari daýza özüni samsyklaç saýyp, eli çemenli yzyna howlukdy, ýüz ugruna süýjüden ýaňa şepbeşip duran Kinzany aldy we olar bile öýlerine dolandylar.

Sagat dörde öý arassalykdan ýaňa ýalpyldap durdy, myhman otag bolsa narsisiň ysyndan doldy. Stol çay içmek üçin taýýardy.

Rozmari daýza we Kinza maşyny myhmanhananyň önünde garşy almak üçin daşa çykdylar. Maşyn göni bellenen wagtda geldi. Oglanjyklar ýükleri alyp myhmanhana alyp barmak üçin maşynyň daşyna üýşdiler. Rozmari daýza olaryň maşyndan düşerine garaşyp durdy. Şol pursat ol aýdyň çaga sesini eşitti.

— Eje! Seret nähili gowuja kiçijik gyzjagaz. Sen maňa Rozmari daýzanyň kiçijik gyzjagazynyň bardygyny aýtmadyň.

Çagalaryň arasyndan zordan çykan, on ýyl mundan ozalkysy ýaly ýaş Elizabet öz doganoglanyny mähir bilen ogşady, Jenni aýaklarynyň üstünde oturyp, Kinza bilen dostlaşmaga çalyşýardy.

— Jenni, sen entek Rozmari daýzaň bilen salamlaşmadyň — diýip, ejesi nägile äheňde gürlledi.

Gyzjagaz turup, daýzasyny mylaýym ogşady-da, ýene-de Kinza bilen meşgul boldy. Iki aýal olary goýup Jenniniň kakasy bilen gürlеşip başladylar.

Soň pasportlaryny görkezip blankalary doldurýançalar Rozmari özüniň görmek islän gyzjagazyna seretdi. Onuň önünde inçеjik, uzyn aýakly, owadan mawy köýnekli we ak köwüşli gyzjagaz durdy. Gyzjagazyň saçlary egnine düşüp durdy, uly gözleri we çala bildirýän alkymy bardy. «Ertekiden gelen gyzjagaz» — diýip Rozmari pikirlendi-de onuň bilen

tanyşmak üçin ýanyna ugrady. Jenni daýzasyna aladaly ýüzüni öwürdi.

— Bu gyzjagaza näme boldy? Men oňa ýaldyraýan gül ýakamy görkezýän welin ol diňe öňe seredip dur — diýip, ol geň galyp sorady.

— Jenni, ol kör. Ýöne bu saňa onuň bilen oýnamaga päsgel bermez. Sen onuň eline oýnawaçlary ber, goý ol olary sermeläp görsün, ol seni sermeläp görsün, şeýdip ol tanyşýar. Sen oňa aýdym aýdyp bilersiň. Ol seni gowy görer, men ynanyan.

Rozmari Kinzanyň kiçijik eljagazyny galdyryp, Jenniniň ýüzüne we saçyna aýlady, soň ýanyna gelen hanym we jenap Swiftlere seretdi. Ýöne ol söze başlamanka, Jenni ejesiniň elinden tutup, gözleri ýaşly oňa seretdi.

— Ol kör, ejejan! Edil ýolkadaky çagalar ýaly.

— Zeleli ýok, gyzym. Ol şadyýan görünýär, bize onuň üçin kiçijik sowgat tapmak gerek. Indi bolsa ýör Rozmari daýzaň öýüni göreli. Olaryň hemmesi meýdançanyň içi bilen öýe tarap ýörediler. Ulular öňde ýörediler, Jenni bolsa Kinzany elinden tutup alyp baryardy we öz täze jorasyna şeýle yhlaslydy welin, hatda daş-töwerege-de seredenokdy. Häzir ol öňki kanikullar döwründäkiden has bagtlydy, sebäbi ol ejesini we kakasyny gowy görse-de, entek ýaňy on ýaşyndady, çagalar bilen oýnasy gelýärdi; bulardan başgada ol kimdir-biri barada alada etmek isleýärdi; onuň söýgüli gurjaklary öýde galdy we onuň olary juda göresi gelýärdi. Ýöne üç ýaşlyja, buýra saçlyja gyzjagaz — bu onuň gurjaklaryndan has gowudy. Hatda ol munuň nähili ajaýypdygyny göz önüne-de getirip görmändi. Olar gapdaldaky inçejik köçä baryp ýetdiler, bu ýerde daýzasy ýaşaýardy. Hanym Swift daş düşelen köçede oturan çagalaryň we ýyrtyk geýimli gedaylaryň görnüşinden erbet ýagdaýa düşendigini görkezmezlige çalyşýardy. Ýöne Rozmari daýza soňky öýüň deňinde durup açaryny gözläp başlan wagty ol öz duýgusyny gizläp saklap bilmedi. Basgançakda, girelgäniň önüni saklap bir örän garyp aýal otyrdy, öz julunyň aşagynda, döşünde bir zat tutup otyrdy. Rozmari ol aýal bilen gürleşdi, aýal bolsa julun aşagyndan kiçijik çagany çykardy-da oňa uzatdy — süňk we deri, keselden we açlykdan ýaña çalajan. Hanym Swift Jennini tutjak bolup elini uzatdy, ýöne giç

galdy — gyzjagaz öňe ýöräp, daýzasy bilen deňine bu gözgyny çaganyň üstüne, çyny bilen kömek etmek isläp egildi.

— Jenni! bäräk gel — diýip, ejesi çagyrdy.

Ýöne Jenni oňa hiç hili üns bermedi. Ol Rozmarä gaýgyly seredip sorag berdi:

— Ol ölüpmi?

— Bilemok. Ölen däldir diýip umyt edýärin. Ýörüş öýe gireliň.

Ol gapysyny açdy-da ol aýaly ambulatoriýa alyp bardy we garaşmagy haýyş etdi, özi bolsa myhmanlaryň ýanyna gaýdyp geldi. Hanym Swift, özünüň nirededigini ýatdan çykaran ýaly, öňki ýerinde durdy. Bu betbagt ýaradylyşy Rozmariniň öýünde görendigine tolgunmadan özüne gelip, şeýle diýdi:

— Rozmari, biz barada alada etme. Bar olara kömek et.

Rozmari ýaýdandy.

— Bolýa, ýörüş ýokary. Men sizi myhman jaýa alyp barayyn. Stol çay içmäge taýýar.

Munuň ýaly hapa köçedäki öýde suratlary we gülleri, ertirlik üçin farfor bilen serwirlenen geň galdyryjy stoly görmek bir hilidi. Hojaýyn myhmanlary stol başynda oturtý-da, ýaýdanyp şeýle diýdi:

— Bu birhiliräk bolmagy mümkin, ýöne siz meni bagyşlaň, men sizi on minut ýeke goýýaryn. Görýäňizmi, men bu aýaly tanaýaryn, ol dört çagasyny jaýlady. Bu çaga — onda galan ýeke-täk perzent.

Jenni dogumlylyk bilen ýerinden turup öz daýzasyna goşuldy.

— Men gidip saňa kömekleşjek.

— Ýok Jenni bu barada gürrüň hem bolmaz. Gel, oturda çayyňy iç.

Gyzjagaz derrew gaharlandy.

— Men gitmek isleýärin! Men çaganyň sagalmagyny isleýärin. Men hiç hili çay islämok. Rozmari daýza, aýtsana maňa gitmek mümkin.

Kakasy garaşylmadyk ýagdaýda Jennä kömege geldi.

— Ol çaga näme bolýar? Ýokançlymy?

— Ýok, ýok. Men eýýäm ony ozal gördüm. Bu açlykdan we nädogry iýmitlenmekden.

— Elizabet, eger Rozmari garşy bolmasa men ony goýberjek — diýip, jenap Swift aýtdy. Şatlykly Jenni çykyp gidenden soň ol öz aýalyňa ýüzlendi — ezizim, goý ol edip bildiginden kömek etsin. Birine kömek etmek oňa hökman. Eger ol beýlekileriň çekýän jebirini görse, özdiýenli hereketlerini goýar.

— Belki sen mamlasyň. Eger onuň kiçi jigileri bolan bolsady... — diýip Jenniniň ejesi uludan demini aldy.

Bu wagt Jenni we Rozmari daýza eýýäm çaganyň üstüne abanyp bejermäge başladylar, çagajygyň ejesi bolsa olara gaýgyly, ýöne adaty taryhy gürrüň berdi. Kömek bermek eýýäm ýerliksiz boljak ýaly bolup göründi, ýöne belki ýene mümkinçilik bardyr?

Rozmari daýza gyzjagaza ýüzlenip:

— Jenni ýokary gitde maňa kâse, çemçe, şeker getir, olar pitanyň aşagyndaky tekjâň üstünde — diýdi.

Jenni höwes bilen tiz ýerine ýetirdi.

— Indi bolsa uly çäýnegi getir.

Gyzjagaz buýruklary şol pursatda ýerine ýetirdi.

— Indi, ol ýerdäki, üçünji tekjedäki dermany getir. Käsäni we çemçäni çaykada, dermany owratda suw guý, hol çüýşejiği äber. Çagajyk dermanly damjany yzly-yzyna ýuwutdy. Soň oňa birnäçe çemçe süýji suw berdiler. Rozmari daýza bu aýal bilen arapça gürleşip ýene bir sagatdan soň derman berjekdigini düşündirdi.

— Ol sagalmaly. Sagalmaly! Sagalmaly! — diýip Jenni pyşyrdady.

Ondan soň Rozmari daýza Jennini geň galdyran bir zat etdi, ol ozal munuň ýaly zat görmändi. Ol diwarda asylgy duran suraty görkezdi.

— Isa, çagany elinde saklap dur — diýip, ol aýala Ol barada gürrüň berdi. Soň çagany ejesiniň eline berip, dyza çökdi kesel çaga üçin doga etmäge başlady.

Jenni daýzasynyň näme edýändigine düşünmedi, ýöne doga edýändigine düşündi, sebäbi gözleri ýumukdy. «Ýogsa-da, bu hakykatdanam kömek edermikä?» — diýip Jenni öz ýanyndan pikir etdi. Ol hem surata seretdi, suratdaky çagajygyň görnüşi bu çalajan çagajygy sagaldýan ýaly boldy.

— Ol, elbetde, sagalar — diýip Jenni onuň üstüne abanyp durşuna pyşyrdady. Birden mawy damarly ýukajyk gabaklar gozgandy we çagajyk gözlerini açdy.

ON BÄŞINJI BAP

«Munuň mümkin bolmagyny Ondan sora»

Bu wakadan soň plan düzmegiň hiç hili geregi ýokdy, sebäbi Jenni Angliýa gidilýänçä bu şäherde galyp Kinzanyň enekesi bolmagy we syrkaw çagalary sagaltmak üçin Rozmari daýza kömek etmegi berk ýüregine düwdi. Gyzynyň bu habaryndan hoşal bolan jenap Swift güldi-de, hiç ýere çykman syrkaw çagalary bejermek isleýän gyzynyň duýdansyz ýüze çykan höwesini kangatlandyryp, bu dagly şäherde iki hepdeläp näme işlemelidigini sorady. Hanyň Swift birahatlyk bilen uludan demini aldyda, gyzyna günde üç gezek bokurdagyny çaykamagy buýurdy. Gyzjagazyň özi uly şatlyk bildirdi, Rozmari daýza bolsa içinden begendi. Ol: «kanikul gowy geçer» diýip pikir etdi.

Ýekşenbe güni gündiz syrkawlardan hiç kim gelmedi. Jenni öz daýzasyndyňan aýrylmady.

— Bu aýallara çagalara dogry seretmegi öwretmek üçin seniň ýaly adamlaryň azdygy nähili gynandyryjy zat. Bilýärsiňmi daýza, men pikirlendim we karara geldim, ulalamda men hem missioner bolup, şu ýere geljek. Meniň ambulatoriýam bolar we men hem seniň ýaly çagalary bejelerin. Meniň üçin bu şeýle gyzykly zat.

Rozmari daýza bir pursat ümsüm, Jenniniň ynamly yüzüne seredip durdy, soň ýuwaşja şeýle diýdi:

— Seniň durmuşyňda wajyp bir waka bolýança sen missioner bolup bilmersiň.

— Näme üçin bolup bilmerin daýza? Men şepagat uýasy bolmak üçin okaryn we kiçijik çagalara nähili seretmelidigini öwrenerin. Başga maňa hiç zat öwrenmek gerek däl, dogrumy?

— Meniň pikirimçe gerek, ýöne men bu barada saňa koridorda gürrüň berjek däl. Ýör elimize iýer-içer ýaly zat alyp, minaraň ýanyndaky бага gideli, biz şol ýerde gürleşip bileris. Kinza-da häzir oýanar, ol bu bagy gaty gowy görýär.

— Bolýar! — diýip Jenni şatlykly gygyrды-da, taýýarlanmak üçin ýokary gitdi.

— Eger meni çaýa çagyryan bolsalar onda, çaý wagty şol ýerde bolubermäge ejemrazy boldy. Men ondan soradym...

— Sen nähili öňden görüji, men gerek zatlary taýýarlaýançam sen Kinzany geýindirermiň? — diýip, Rozmari daýza ýylgyryp sorady.

Birnäçe minut geçenden soň Rozmari daýza, Jenni we Kinza eýýäm bazaryň adamsyz meýdançasyndan ýöräp, minaraň köne, ýaromy ýykylan derwezelerine tarap ýöräp barýardy. Jenni iýmitli sebedi, Kinza hem topjagazyny alyp barýardylar. Basgançaklardan ýokary galşyna olar şatlykly gürleşýärdiler, ýöne bagyň aşagyna gelende, ümsüm boldular, sebäbi bag gaty owadandy. Kinza hem saklandy we höwes bilen hoşboý ysdan dem aldy. Olar dünýäden daş diwarlar bilen däl-de glisiniýadan we žasminden bolan äpet tuty bilen germewlenip aýrylan ýalydy. Bularyň arasyndan gün şöhlejikleri düşüp durdy, ümsümligi höwürtedäki aladaly leglekleriň sesi we tawuslaryň hyrkyldamasy, howuzdaky suwuň içine ýumşaklyk bilen sepilýän suwuň sesi bozdy.

— Seret, men çay taýýarlaýançam Kinza seret, suwa ýykylaýmasyn. Onuň ýanyndan aýrylma.

Ol hemme zady taýýar etdi. Eýýäm taýýar bolanyny gören Jenni Kinza bilen ylgaý geldi. Olar bagyň edil merkezinde, howuzyň başynda, çyrmaşyp ösüp oturan gülüň aşagynda oturdylar. Iýip-içip otyrkalar Jenni öz daýzasynyň ýüzüne soragly bakdy.

— Missioner bolmak üçin men näme bilmeli? — diýip ol sorady.

— Bu seniň näme etmek isleýändigine bagly. Eger sen olaryň diňe keselini bejermek isleseň, onda şepagat uýasy ýada doktor bolmaly. Ýöne olaryň köpüsiniň ýene syrkawlamagy mümkin, galyberse-de biziň tenimiz ölümlü. Adamyň baky ýaşayan böleginiň, özümiziň barlygymyzyň subutnamasy, biziň ruh diýip atlandyryan zadymyzyň ähmiýeti bar. Olary diňe Reb Isa getirmek bilen biz hakyky bagtly bolmaga kömek edip bileris. Ýöne özün görmezden we tanamazdan, birine Isa Mesihi görkezip bolmajagy düşnükli zat. Şonuň üçin seniň näme bilýändiginiň hiç hili ähmiýeti ýok, ýöne Kimi bilýändiginiň ähmiýeti bar.

— Hawa, sen her gün olara derman berip öz wagtyňy geçirýärsiň. Näme üçin men muny edip bilmerin? — diýip Jenni sorady.

— Elbetde, bilersiň. Görýärsiňmi, näme üçin olary sagaltmaga meniň köp wagt sarp edýändigime sen düşünmejek bolýaň, men saňa häzir düşündirerin. Bu adamlaryň hemmesi günäli, Isa olary bagyşlap bilýär. Olar ölümden gorkýarlar, diňe Isa olardan gorkyny aýryp biler. Olaryň köpüsi betbagt we ýadaw, diňe Isa olary köşeşdirip, dynçlyk we rahatlyk berip bilýär. Ol olaryň hemmesini Öz söýgüsine we bagyşlamasyna getirmek isleýär. Ýöne häzir Onuň ýerde ýoklugy üçin adamlar Ony ne görüp, ne-de Onuň sesini eşidip bilýär, şunuň ýaly ýagdaý Ol ýerdekä-de bolupdy. Şonuň üçin Ol Özüni söýýän adamlaryň ýüregine girýär we şol adamlaryň dilini Özi barada aýtdyrmak üçin peýdalanýar, olaryň ellerini bolsa beýlekiler üçin gowy zatlar etmek üçin ulanýar. Men diňe olary bejermek üçin däl-de, meniň üstüm bilen Isanyň olar üçin aladalanýandygyna we kömek etmek

isleýändigine düşünmegi üçin derman berýärin. Diňe Mesihiň söýgüsi barada gürrüň etmek peýdasyz — olar düşünmezler. Muny olara hoşgylawlyk bilen iş ýüzünde görkezmeli. Ýöne ilki ynanmaly zat bu Mesihiň hemme ýerde seni söýüp, seniň üstün bilen hereket edip, ýanyňda bolýanlygyndadyr. Bolmasa başga zatlar garaňkydaky boş fonara meňzeşdir.

— Ýagşy, Onuň bardygyny ýa-da ýokdugyny nädip bilmeli? — diýip Jenni bilesigelijilik bilen sorady.

— Boş fonara ýagtylyk nädip düşýär? Gapy açylýar we şem goýulýar: Isa Nurdyr we Ol girmek isleýär. Biz ynam bilen öz ýüregimiziň gapysyny açyp, Ony girmäge çagyryjys. Ondan soň, eger fonaryň gapysy arassa bolsa, ýagty şöhle berer, eger aýnasy tutuk ýa-da kirli bolsa şöhle tutuksy bolar. Ilki bilen Isa öz Nuryňyň üsti bilen bize öz günämizi görkezýär: gaharlandyrmak, özdiýenlilik, çydamsyzlyk, gulak asmazlyk. Eger biz hakykatdanam isleseň Ol bizi arassalaýar we Onuň söýgüsiniň ajaýyp ýagty şöhleleri bizde we biziň üstümüz bilen görüner. Garaňkylykda azaşan adamlar, süri bolup nura gelýärler. Ýöne olar fonar barada asla pikir hem etmeýär — Olara Nur gerek. Missionerler örän kiçijik adamlar. Olar ýöne bir boş fonar ýaly. Nur wajyp, Nur ähmiýetlidir.

Jenni aladaly pikirlendi.

— Diýmek diňe gowy adamlar missioner bolup bilýär — diýip, ol çuň pikirlenip güreledi.

— Gaty beýle däl. Köp gowy we mähirli adamlar Isasyz altyn suwy çayylan fonar ýalydyr, olar diňe gün düşende şöhle saçýar; ýöne agşamyna gün batýar. Biziň şahsy gowy tarapларымыз Rebbi kanagatlandyрмаýar we biz yaşaýarkak bu ýagdaý dowam eder. Isanyň söýgüsi, durmuşy we mähri baky dowam edýär we bu Nur içinde ýanýan adam hem baky ýaşar. Elbetde, Onuň mähri kämildir, Isadan başga hiç kim hemme taraplaýyn mähirli we gowy hiç haçan bolan däl.

— Anha, kakam ejem bilen бага gelýärler! — diýip, Jenni aýtdy-da olaryň önüne ylgap gitdi. Ol bu gürründen gitmäge şatdy, sebäbi Rozmari daýza onuň rahatlygyny bozýan zatlar barada gürrüň edýär, Jenni bolsa özüni bir zadyň birahat etmegini islemeýär. Meselem, onuň missionerler örän kiçijik adamlar diýip, olar barada aýdan zatlary. Jenniniň ýaşan

gurşawynda ol elmydama iň wajyp we ähmiýetli adam bolupdy. «Bu örän dogry» diýip pikirlenip, kakasynyň gujagyna doldy. Kakasynyň ýylgymasy we ejesiniň gözlerindäki şatlyk bu zatlara onuň gözünü ýetirdi: näme bolanda-da — ol öz ejesi we kakasy üçin iň wajyp we ähmiýetli bolar. Rozmari bilen Elizabetiň göreçleri sataşdy, ol gyzjagazyň ýene-de sagalandygyna we ylgap oýnap ýörenine şatlanýan enäniň şatlygyny paýlaşýan, bagtly we düşüňän adamdy. Öňki dostlugyň ýene-de aýaga galmagy aýallaryň ikisi üçin hem şatlykdy. Elizabetiň özüne çekijiligi we mähirliligi, onuň maşgala durmuşynyň asudalygy Rozmaride guwanç döretdi. Elizabet hem öz gezeginde öz doganoglanynyň wagtyny biderek ýitirmeyändigini bilen ylalaşdy — çaganyň ýüzündäki minnetdarlyk oňa şuna göz ýetirmäge kömek etdi. Ol Rozmari daýza Jennä esewan bolmagy ynandy, ozal hiç kime şeýle ynanmandy. Bu bir hili geňdi, sebäbi birnäçe hepde mundan öň Jenniniň garyplyk we kesel bilen iş salyşýanyny bilen bolsa ol hopugardy. Ol hemişe gyzyny günüň şöhesi we owadanlyk bilen gurşamaga çalyşýardy. «Ýöne owadanlygyň dürli görnüşi bar — kesel bejermek, kömek etmek, söýmek — bu ajaýyplyk» — diýip, ol öz ýanyndan pikirlendi. Men Jenniniň garasöýmez, ile goşulmazak bolmagyny islämok. Onuň dünýäde hemme zatda üstünlik gazanyp, şowly durmuşa çykmagyny isleýärin. Şeýle hem onuň mähirli we ýüregi ýuka bolmagyny isleýän, meniň pikirimçe oňa Rozmari kömek eder. Haçanda ol öz pikirini adamsyna aýdanda ol onuň bilen doly razylaşdy.

— Bu ambulatoriýada ol peýdaly zat öwrener. Belki onda beýleki adamlar barada gyzyklanma we alada dörär.

— Rozmari, belki sen öz işleriňi bu aňşam goýarsyň, biz myhmanhanada bile nahar edineris? — diýip, Elizabet Kinzany sypap durşuna aýtdy.

— Ýekşenbe meniň dynç günüm, Kinzany ýatyranymdan soň men höwes bilen bararyn — diýip, Rozmari jogap berdi.

— Ejejan, seret! Tawus guş guýrugyny ýazdyrdy, nähili owadan! — diýip, Jenni gygyrdy.

Gyzjagaz ene-atasyny tawus guşa tarap çekdi, Rozmari bolsa Kinza bilen öýüne tarap ýöneldi.

Entek Kinzany ýatymaga irdi, Rozmari onuň bilen basgançakda oturdy. Olary goňşy çagalar gurşady we olar biri-biri bilen biraz wagtyny geçirdiler. Rozmari olara dagda azaşan goýnuň suratyny görkezdi. Olar bu waka barada bilýän hem bolsalar, ýene-de diňlemek gyzyklydy we özüne çekijidi. Rozmari Kinzany ýatymaga getiren wagty, çagalar entek basgançakda mäleýän goýna öýkünip otyrdylar.

Tizara Kinza uklamaga taýýar boldy, ol krowatyň öňünde dyzlaryny epip, ellerini doga etmek üçin taýýarlady:

— Bagda geçirmäge beren gowy günüň üçin sag bol. Jennä we köçedäki çagalara ak pataňy ber — diýip, ol gysgaça aýtdy.

Ony, elbetde, köçedäki çagalar gaty bir tolgundyryp baranokdy. Bu gün ýekşenbe, bu gün ol her gezek uklamagyň öň ýanynda süýji alýardy we bu pursata zordan etýärdi.

Bir sagatdan soň Rozmari myhmanhananyň uly restoranynda hanym we jenap Swift, hem-de Jenni bilen, şu pursat üçin niýetlenen owadan köýnekli otyrdy. Rozmari üçin bu ýerde agşamlyk edinmek we Elizabet bilen gürleşmek uly lezzetdi. Bu gün gürrüň Kinza baradady.

— Ol gaty gowuja, onuň körlügi iň erbet zat. Mundan soň ony näme etmek isleýärsiň Rozmari?

— Üç ýyldan soň ýörite mekdebe girmegini isleýärin, ol ýerde Kinza keşde tikmegi we Braýlyň elipbiýini öwrener. Ol şeýdip durmuşy üçin gazanç edip biler. Öwrenip bolandan soň ol ýene meniň ýanyma gaýdyp geler. Kör gyz, hakyky missioner bolup öz halkynyň içinde bolar.

Jenni stoluň üstüne, öz stakanyny gaçyraýjak boldy: — Körler üçin mekdep, kaka, bizi Isanyň doglan gününüň baýramçylyk ýolkasyna çagyran ýerleri. Eger Kinza ol ýerde okasa, ol käwagt bizde bolup biler we men oňa serederdim; meniň kiçi uýam bar ýaly bolardy, eger men onuň ýanynda bolsam ol hem begenerdi, olar baýramçylyklarda wagtyny örän gowy geçirýärler. Ol haçan baryp biler Rozmari daýza? Ony häzir özümüz bilen äkitmek mümkinmi?

Aýallar biri-birine soragly seretdiler.

— Bu erbet pikir däl. Ol dogrudanam gowy mekdep we örän kiçjikleri hem kabul edýärler. Ol ýerde Jon kömek eder.

Ol näçe ir başlasa, şonça-da iňlis dilini tiz öwrener. Mundan başga-da ol biziň bilen maşynda gider, saňa ony alyp barmak gerek bolmaz.

Rozmari näme jogap berjegini bilmedi. Hemme zat duýdansyz boldy. Şatlanan Jenni oturan ýerinde, stulda bökdü.

— Näme aýtjagymy bilemok — diýip, Rozmari ahyry gürlledi. — Bu siz tarapdan örän gowy, ýöne ol entek has kiçi ýaly.

— Elbetde, haçan sen karara gelseň bize duýdur, ýok Jenni bes et; adamlar wajyp zatlar barada pikir etmezden karara gelip bilmezler, sebäbi ýalňyşmaglary mümkin — diýip, hanym Swift makullady.

Buzly gaýmak getirdiler we Jenni birnäçe wagtlap Kinzany unutdy, gürrüň başga zada sowuldy. Ağşam örän ýakymly geçdi, Rozmari öýüne gitmek üçin yerinden turdy.

— Biz seni ugradarys — diýip, hanym Swift hem galdy.

— Jenni ezizim, ýokary gal-da, baryp ýat.

— Ýagşy — diýip, buzly gaýmakdan lezzet alyp mähirli bolan Jenni jogap berdi. Ol daýzasyny gujaklady we hiç kim eşitmez ýaly pyşyrdady.

— Sen bu barada gowuja oýlan daýza, bolýarmy?

— Bolýar Jenni, men Hudaýdan soraryn, Ol maňa nädip dogry iş etmelidigimi görkez.

— Ertire çenli görkez diýip, sen pikir edýäňmi?

— Bilmedim Jenni. Bu uly iş. Maňa iki gün möhlet ber.

— Ýagşy, saňa edip bildigiçe tiz görkezmegini Ondan haýyş et. Onuň «Hawa» diýmegini haýyş et.

— Sen haýyş etmek isläňokmy?

— Nädip etmelidigini men bilemok, ýöne synanaryn. Sag bol daýza.

— Gijäň rahat bolsun, Jenni!

Ol gyzjagazyň gujagyndan sypyp, Swiftler bilen bazaryň garaňky meydançasyna çykdy. Rozmari daýza yzyna öwürülip, Jennä elini bulady, ol hem şonuň ýaly jogap berdi.

ON ALTYNJY BAP

Kinza ýitýär

Hamid baharyň gelenine diýseň begendi, sebäbi adam nähili taplanan bolanda-da aýak we eliň barmaklarynyň doňmagyna içinden geçip barýan çapgyn şemala we ýagyşa, gara uýgunlaşyp bilmeýär. Indi hemme zat yzda galdy — gün ýylady, leglekler minaralaryň üstünde höwürte gurdylar, güller daglary örtdi, wişňalaryň we erikleriň gülleri jülgäni gözəl keşbe getirdi. Hamid hem, edil beýleki janly-jandarlar ýaly, öňküsinden hem beter, garantga meňzeýärdi. Iňlis uýasynyň beren eşikleri köneldi, ýöne indi munuň ähmiýeti ýokdy.

Göwnihoş Hamid ýagly barmaklaryny ýalap, öz çadyrynyň ýanynda gerindi. Ol göz önündäki bolýan zatlara ünsli seredýärdi: Kinza bökjekläp, Jenni bilen iňlis uýasynyň arasyndan ýöräp barýardy. Belki olar ony-muny almaga çykandyrlar. Birden özüni sandyramaga mejbur eden zada onuň gözi düşdi. Ol gözlerini süpürüp ýene seretdi. Ýok, bu düşüş däl. Onuň ýüzi ak tam boldy, ylgap çadyra girdi-de pejiň aňrsyna gizlendi.

Soň, gorkuzylan towşanjygyň hininden seredişi ýaly, näme bolýandygyna seresaplyk bilen syn edip başlady.

Gapynyň önünde, onuň garşysynda kakalygy durdy. Ol özlerniň synlanýandygyny duýman apelsin satyn alyp duran, üç adamdan ybarat topara gözünü dikip durdy. Soň şol adam ädim ädip barşyna, oýnaýan towşan çagajyga bakyp, çakmagyň ebeteýini agtarýan ýylan kimin, nazaryny Kinza dikdi. Onuň ýiti gözleri hemme zady gördi: kör çaganyň hereketini, onuň şadyýanja sözlerini, ýyly eşigini. Ol Kinza şeýle bir ýakyn geldi welin Hamidiň göwnüne ine, ony alyp gaçarly göründi. Ýöne ol oňa degmedi. Ol olaryň ýanyndan, märekäň içi bilen, bildirmän geçip gitdi. Onuň gahardan ýaňa gözleriniň ýanşyny gördi, agzy bolsa polat gapan ýaly berk gysykdy. Hamid birinji düşen howsalasyndan soň özüne geldi. Ol pikirlenmäge başlady. Onuň kakalygy bazara iş boýunça gelendir, şu gijäň özünde hem, gürrüňsiz, şäherden yzyna gider. Ol Hamidi görmedi, görmezem, sebäbi edil amatly wagtda ol daga gaçyp gider we agşam düşýänçä şol ýerde bolar. Kinza üçin ol azajyk hem aladalanmady. Ol inlis uýasynyň öýünde howpsuzlykda, ol ony gowy görýär, şonuň üçin hiç kime bermez. Onuň öýi — kakasynyň aralaşyp bilmejek galasydyr.

Hamidiň hojaýyny gelip öz kömekçisiniň pejiň ýanynda däl-de, onuň aşagyndadygyna geň galdy. Ol Hamidiň ýeňsesine çaldy, Hamid muňa garşy bolup hem durmady, ýöne gazanjyndan azajyk kesildi, şol welin Hamidi gaharlandyrdy. Ýöne, nädip howply zonadan bildirmän geçip, dagda gizlenmegiň planyny düzüp oturşyna, ony bir minutdan soň ýatdan çykardy.

Tizara ol eýýäm daş düşelen köçededdi we rahat ýöräp, aňyrsynda gaýa görnüşli beýik çykgytly depeleriň eňnidi başlanýan, şäher diwarlaryna tarap yöneldi. Kümüş-çal reňkli zeytun agaçlary öz bahar reňkinden aýratyn owadandy. Kiçijik çemenligiň içinde aýratyn owadan agaç ösüp durdy. Bu, deňiz köpürjikleri ýaly, daglaryň depesindäki gar ýaly, inlis uýasynyň kitabyndaky bagyşlanan arassa ýüregi aňladýan ak sahypasy ýaly gülli wişnýady. «Ýüregi aklar nähili bagtly, sebäbi olar Hudaýy görerler» — bu aýaty oglanjyklar şol agşam ýat tutupdylar. Hamid hem bu aýaty ertirlik üçin satyn alan çöregini çeynäp ýörşüne gaýtalady. Oglanjyk

gurşap alan tebigata begenýärdi, ýöne söz bilen beýan edip bolmajak, onuň ýüreginiň töründe söýgi şöhlelerini oýandyran sessiz içki şatlygy ony has hem bagtly edýärdi. Bu şatlyk şol pejiň ýanynda dyza çöküp, diňe özüne düşnükli dogany gaýtalan gijesi doglupdy. Öz dogasynyň eşidilendigine ol ynanyardy. Şondan bäri ol özüni öňküsi ýaly, ýatdan çykarylan hasaplamayardy, öňküsi ýaly gorkyny duýmayardy. Hamid bagtyň çuň gözbaşyny tapdy, şonuň üçin özüni beden taýdan hem güýçli we batyr saýýardy. Hawa bu ertir ol eşreti gördi.

Bir çeşmejiň deňinden geçip baryarka ol nepesini durlamak üçin kellesini sowuk suwuň aşagyna tutdy. Soň bahar gününüň ýakymly şöhlelerine özüni tutup, ýaşyl otuň üstüne süýndi.

Rozmari daýza we Kinza gapynyň agzyna çenli göz astyna alnyp, gapy ýapylyança özlerini synlap duran elhenç adamy bilmän, öýe tarap yöneldiler. Şol wagt ambulatoriýany açmaly wagtdy. Rozmari daýza Kinzany özi bilen myhmanhana äkitmegi Jennä rugsat berdi. Ine bir eli täze kitaply, beýleki eli Kinzaly Jenni myhmanhana ene-atasynyň ýanyna ugrady.

Iki çaga bazaryň içindäki mähelleden geçip, öz ýollaryndaky minaraly бага girdiler. Bagda hiç kim ýokdy, hemmeler işlidi: kim satýar, kim satyn alýar. Bu ümsümlük Jennini özüne çekdi, ol ajaýyp bir ýer tapdy we kitap okamaga oturdy, sebäbi iň gyzykly ýerinde galypdy. Dogry, ejesi Rozmari daýzanyňkydan gelşine ýolda hiç ýerde saklanmazlygy we sowulmazlygy tabşyrypdy, ýöne ejesi onuň haçan daýzasynyňkydan gaýtjagyny bilenok ahyry. Kitapda gürrüň berilýän waka ony şeýle bir özüne çekipdi welin, ol hatda Kinzanyň aýak üstüne galyp, bagyň beýleki gyrasyna alyp barýan köne arka tarap gideninem aňsyrmandy. Gyzjagaz hemişe-de, çaknyşmak howpunyň öňünü alýan ýaly, ellerini öňe uzadyp kiçijik gezelenje giderdi.

Jenni joşgun bilen okamagyny dowam etdi. Ol babyň soňuna çenli okap, Annabela poniniň baýrak alandygyny ýa-da almandygyny bilmäge howlugýardy. Gözüniň gyýtagy bilen Kinzanyň arkanyň ýanynda duranyny gördi. Derrewiň özünde ony alyp gaýtmaly, oňa hiç zat bolasy ýok, Jenni diňe bir sahypany gutarsa boldy. Jenni soňuna çenli çalt okap çykdy-

da, ýeňillik bilen dem alyp turdy, sebäbi Annabelli poni ýeňdi. Ýöne Kinza arkadan ýeke özüne geçmäge rugsat edeni üçin, özüni günäli duýdy.

— Kinza? — diýip, kölegeli burçdan gün düşüp duran çemenlige ylgap gygyrdy.

Jogap bolmady. Ol bagyň içini ylgap aýlanyp çykdy, arkadan geçip bagyň beýleki bölegine seretdi. Hiç ýerde hiç kim ýok! Jenni saklandy we onuň gözleri howsaladan ýaňa giňeldi. Ol gyzjagazy gözläp, bir agaçdan beýleki agaja ylgady. Ýüregi gazaply urdy. Basgançakdan ýokary aşak ylgap, Kinzanyň aýak yzyny hem tapman, ýene aşak düşdi. Gyzjagaz yzsyz ýitdi. Jenni howlugyp, gorky bilen bazar meýdançasyna ylgady. Hiç kimi görmän, ýerde goýulan harytlara büräp, bazaryň içini aýlandy. Göz ýaşdan ýaňa öl bolan ýüzüni ak tam ýaly edip, adamlary itekläp geçende, adamlar onuň yzyndan nebsiagyryjylyk bilen seretdiler. Olar, gyzjagaz ejesini ýitirendir öýtdüler we myhmanhanany görkezdiler, ýöne ol diňe başyny atyp, netijesiz gözlegini dowam etdi.

Ahyrsoňy halys güýçden gaçyp saklandy. Başga gözlär ýaly ýer ýoklugy we özüni adamlar görmez ýaly ol ýene бага gaýdyp geldi-de, indi näme etmelidigini çözmäge çalşyp, şol ýowuz arkanyň ýanynda ýekeje özi durdy. Daýzasynyň ýanyna gaýdyp barmak mümkin däl. Rozmari daýza oňa Kinzany ynandy, ol bolsa onuň ynamyny ödemedi. Indi daýzasy näme diýer? Ondan beterem — Kinza niredede? Birden oňa gaty erbet zat bolan bolsa? Belki ol ýykylandyr, gorkup aglaýandyr we näme üçin Jenniniň öz ýanyna gelmeýändigine geň galýandyr? Bu gorkunç pikirlerden we öz günäsini duýan gyzjagaz, gaty aglap göni myhmanhana ejesiniň otagyna we gujagyna ylgap gitdi. Hanym Swifte bölek gürründen bir many çykarmaga birnäçe minut gerek boldy. Näme bolanyny bilip ol ap-ak boldy. Soň gyzynyň göz ýaşlaryny süpürüp, onuň elinden tutdy.

— Biz häziriň özünde Rozmari daýzaňa aýtmaga gitmeli. Ýol ugrumyza ýene bir gezek ony gözläris — diýip, ejesi gyzyny köşeşdirdi.

Jenni diňdi we howsala bilen şeýle diýdi.

— Men Rozmari daýzamyň ýanyna gidip biljek däl. Ejejan, men gidip biljek däl. Sen gitde oňa gürrüň ber.

— Ýok — diýip, hanym Swift rahatlyk bilen ýöne aýgytlaýjy aýtdy — Sen onuň ýanyna gitmeli we oňa gürrüň bermeli. Görýäňmi Jenni, bu seniň gulak asmazlygyň we jogapkärsizligiň netijesinde boldy. Sen mert durup, mynasyp bolan igenjiňi, ýazgarylmany kabul et. Derrew gitmek gerek, sebäbi eger Kinzany biri alan bolsa, her minut gymmatly. Kakaň hem biziň bilen gider. Kiçijik topar sessiz myhmanhanadan çykdy. Jenap Swift Jenni bilen ejesiniň ýene bir gezek bagy gözlemegini, özüniň bolsa bazary aýlanyp çykmagyny tekliptdi.

Birnäçe minut geçenden soň olar birahat we gaýgyla ýagdaýda duşuşdylar.

— Onda näme, muny Rozmarä näçe tiz habar barsek, şonça-da gowy. Ol bu adamlaryň dilinde gürleýär, olardan sorap görer.

Olar Rozmarä myhmanhana barýan ýolda duşdylar. Ol Kinzanyň yzyndan baryardy, sebäbi onuň günortanlyk etmeli wagty bolupdy. Jenap Swift näme bolanyny oňa gürrüň berdi. Kakasy gürrüň berip durka, Jenni daýzasynyň ýüzüne seredip bilmän, gözlerini aşak goýberip, aňyrrakda durdy. «Daýzam näme diýerkä ýa-da ol edil şu ýerde, köçede, maňa käýärmikä?» — diýip pikir etdi. Ýöne şol pursat onuň ýeňilkellegi barada hiç zat aýdylmady. Jenni barada asla ýatdan çykarylan ýaly boldy, olaryň ähli pikiri Kinza gönükdirilipdi.

Olar hemme zadyň nähili bolandygyny bilmek üçin бага geldiler. Rozmari daýza ýakyndaky dükanlaryň eýelerinden soraşdyrды, ýöne hiç kim hiç hili täzelik aýdyp bilmedi. Hemme zat, ýoldan beýik diwar bilen aýratyn edilen arkanyň aňry tarapynda bolupdyr. Bagyň şol böleginde üç çykalga bardy. Olaryň biri, iki milden soň çalaja bildirýän on sany dag ýodajyklaryna bölünýän, çöle alyp barýan ýoldy.

— Iki zat bolup biler. Birinji — ol eşikleri üçin ogurlanandyr, bu ýagdaýda bize polisiýa kömek edip biler; ikinji, ene-atasy ony yzyna almak isläp, ony ogurlandyrlar. Bu ýagdaýda, ol hemişelik ýitendir diýip gorkýaryn. Men onuň ene-atasynyň ýanynda oňa hakym ýok ahyry. Hatda men onuň nireden peýda bolanyny-da bilemok, ýöne onuň bu ýeriň adamlarynyňky däldigini bilýän... — diýip Rozmari daýza hemme soraglar netijesiz bolandan soň aýtdy.

Ol kellesine täze bir pikir geleni üçin birden gürrüňini kesdi.

— Ýogsa-da Hamid nirede? — diýip, ol tolgunyp dowam etdi. — Men onuň Kinza nähilidir bir gatnaşygynyň bardygy hakynda hemişe pikir edýärdim. Ol bu tapmaçanyň açaryny tapyp bererdi.

Ýöne töwerege ýygananan oglanjyklaryň biri hem, ony nädip tapmalydygyny aýdyp bilmedi. Munuň ýaly bagtly tapylmady. Ony ertir işleýän ýerinde, soňam, daga tarap ýolda görüpdirler. Oglanjyklaryň hemmesi onuň gözlegine çykyp, çar tarapa ýaýradylar, sebäbi angliýaly baýyň bagty çüwüp Hamidi tapana, gysganman açiljegi gürrüňsizdi. Ýöne gözlegler netijesiz boldy.

Polisiýa bu wakany eşidip, sypaýyçylyk bilen gynanç bildirdi, ýöne az umytlandyrdy. Olar dagdaky esasy geçelgeleri we syýahatçylary barlamaklaryny tabşyryp jaň etmäge söz berdiler, ýöne ýerli ýaşajylara belli bolan gizlin geçelgeler hem köp. Mundan başga-da, eger çagany biriniň ýanynda tapanlarynda hem, onuň şol adama degişli dälidigini nädip subut etsinler. «Olara diňe ogurlanan eşik üçin jerime salyp bolar, ýöne çaga...» diýip, polisiýa ofiseri gaşyny galdyryp, elini silkip egnini köpmanyly gysdy.

Rozmari daýzanyň öýüne, agşamlyk çäýa gelmekden başga zat galmady. Ýöne hemmeler şeýle bir Kinzanyň ykbaly baradaky pikire batypdy welin, aýdylyşy ýaly, hiç kimiň bokurdagyndan zat geçmedi. Swiftler tizara gitmekçi boldular, Jenni hem ýüzi solgun we betbagt halda olaryň yzyna düşdi, ol henizem, Kinza baradaky pikire batyp, Jenniniň eden işi hakda pikir hem etmän oturan daýzasynyň ýüzüne seredip bilenokdy.

Rozmari ýeke galjagyna begenýärdi. Ol stoluň üstüni ýygnaşdyryp, Kinza üçin doga etmäge öz otagyna geldi. Ol otagyň içine göz aýlady — ol ýerde top, Kinzanyň stuljygy, Jenniniň oňa sowgat eden bir gap süýjisi dur. Hemme ýerde ony ýatladýan zatlar. Söýgi we birahatlyk duýgusy Rozmariniň ýüregini gaplap aldy we ol ýüzüni elleri bilen ýapdy. Kinza nirede? Oňa näme boldy? Ol nähili güýçsiz, görmekden mahrum edilen! Gorkýandyr we öýi küýseýändir...!

— Eý Taňrym! — diýip Rozmari ýüzlendi, — ol barada Özüň alada et. Ony gora we köşeşdir, ony meniň ýanyma sag-aman getir...

Şeýdip ol dogra edip otyrka, yz ýanynda möňkürüp aglaýan ses eşitdi we otagda ýene biriniň bardygyna düşündi. Ol yzyna seretdi, gapyda gözyaşdan ýaňa gözleri çişen, reňki solan Jenni durdy.

— Jenni! Seniň bu ýerdedigiňi ejeň bilýärmä? — diýip, Rozmari geň galyp sorady.

— Hawa — diýip, gyzjagaz sojap jogap berdi. — Seni ýekelikde görmelidigimi aýtdym, ol hem meni öýüň ýanyna getirdi, sen bolsa gapyny ýapmagy ýatdan çykarypsyň, menem girdim... Belki sen meni asla görmek hem isleýän däläsiň... sebäbi... sebäbi... Bu meniň günäm... daýza, men näme etmeli?

Soňky sözleri aýdanda onuň göz ýaşı has joşup döküldi. Rozmari daýzasy ony özüne öwürdi-de, oturmagy haýyş etdi.

— Jenni sen häzir hiç zat edip bilmersiň, — diýip, ol mylaýymlyk bilen gürlledi. — Ýöne Hudaý Kinzany biziň ikimizden hem güýçli söýýär. Ol hemme zady edip bilýär. Gel bile dyzymyzy epip, Hudaýdan Kinzany köşeşdirmegi we onuň goragçysy bolmagyny haýyş edeli.

Olaryň ikisi-de dyza çökdüler we Rozmari daýza Kinzany gowy Çopanyň eline tabşyrdy. Jenni özüni öňkülerden betbetbagt duýup, diňledi we geň galdy.

«Rozmari daýzama gowy. Nähili erbet zat bolsa-da, onuň islendik wagty gelip bagyşlanma, parahatlyk we köşeşdirme tapýan ýeri bar» — diýip, Jenni pikir etdi. Ýöne Jenni beýle ýeri bilmeýärdi. Ol özüni garaňkylyga gabalgy duýýardy. Eger Kinza tapylsa, ol hiç haçan özüni bagyşlamaz. Onuň durmuşynda ilkinji gezek gulak asmazlygyň ähmiýeti boldy, onuň pikiriçe, günäniň yzyny düzetmek mümkinçiligi ýokdy. Ýöne ejesi we kakasy, onuň üç aý syrkaw bolandygy üçin, oňa çydaýardylar we mähirlidiler. Bu gezek hem ol özüçe hereket etdi, ejesine gulak asmady, ine bu näme bilen gutardy... «Eger Kinza tapylsa, men hiç haçan ynjklyk etmerin. Men hemişe gulak asaryn we hemişe gowy bolaryn» — diýip Jenni içini gepletledi.

ON ÝEDINJI BAP

Hamidiň syry açylýar

Rozmari günüň galan bölegini Hamidi gözläp geçirdi, ýöne ol yz goýman ykjam gizlenene meňzeýärdi. Ertir irden iňlis uýasynyň özüni hökman görmelidigini eşidende, ol öz işini goýup, ýene daga gitdi. Näme üçin ol iňlis uýasyna häzir beýle gerek bolduka? Belki kakalygy onuň bilen gürleşendir, ol hem Hamidi oňa bermek isleýändir? Bu zatlaryň hemmesi şübhelidi we Hamid ondan mümkin boldugyça daş bolmagy makul bildi.

Onda-da iňlis uýasy ony görmek isleginde berk durdy we haçanda oňa Hamidiň şu gün irden daga gidenini aýdanlarynda, ol gün batmagyň ön ýanynda, daş sütünlü arkanyň aňyrsynda, onuň geçjek ýoluny saklap durdy. Ol köp garaşmaly bolmady. Günüň soňky şöhleleri, dagyň günbatar tarapky depeleriniň aňyrsynda gizlenmänkä ol alagaraňkyda oglanjygyň ogrynça gelyän sypatyny gördi. Rozmari onuň köýnekden galan böleklerinden tutdy. Ol çykgynsyzlyk bilen garşylyk görkezdi, ýöne Rozmari

derrew gürledi welin onuň sözleri onuň ünsüni özüne çekdi:

— Hamid men Kinzany ýitirdim — diýip ol gürläp başlady we soňundan haýyş edip şeýle diýdi, — saňa haýyş edýän, ony tapmaga maňa kömek et. Onuň nirä ýitmeginiň mümkindigini sen bileňokmy?

Ol entegem oglanjygy berk tutup durdy, ol bolsa onuň önünde durşuna gatap, iňlis uýasynyň ýüzüne şübheli seredip durdy. Gorkudan ýaňa ol pikirini jemläp bilenokdy, ýöne assa-yuwaş kellesi durlanyp ugrady we aklyna geldi. Eger Kinza ýiten bolsa, ony, elbetde, kakasy alandyr. Eger iňlis uýasy Kinzany gözleýän bolsa, diýmek olar kakasy barada hiç zat bilmeýär. Ýöne hemme zady gürrüň bermek — howpsuz däl, bu polisiýa bilen iş salyşmaga alyp barar, hiç bir öýsüz çaga bolsa polisiýa bilen iş salyşmagy islemeýär. Belki bu duzak gurmadyr? Hemme zada garşy bolup, bu işe goşulyşmazlykdan howpsuz zat ýok. Eger ol gürlemäge garşy bolsa, onda Kinzanyň ýitdigi bolar, onuň bar edeni biderek bolar. Kinza bolsa şeýle bagtlydy, özüne gelipdi, geýindirilipdi. Başga näme üçin ol kakalygyna gerek bolduka? Kinzany goramak üçin Hamid ol ýere barmaz.

— Men hiç zat bilemok — diýip, Hamid seresaplyk bilen aýtdy, ýöne onuň gözlerinde gözyaş bardy.

Iňlis uýasy onuň gözündäki ýaşy we ýáydanyşyny görüp, onuň köp zady bilýändigini aňdy. Ýöne ondan almagyň kyn boljakdygyny bilýärdi, şonuň üçin ol örän taktly we seresap hereket etmelidi.

— Ýör öýe gideli, bile agşamlyk edineli. — Biz bu barada öýde gürleşeris. Sen günuzyn dagda bolup ajygansyň diýip, ol parahat gürledi.

Hawa, hakykatdan hem ol möjek ýaly açdy. Çopan günortan onuň bilen özünüň gara çöregini paýlaşypdy we agşamdan bári başga hiç zat iýmändi, ol işini we gazanjyny ýitiripdi. İçinde iýip barýan agyry bardy, eger ol iňlis uýasynyň çagyryşyny kabul etmese, bu agşam ol başga zat iýip bilerdikä. Şol bir wagtyň özünde onuň öýüne gitmek, uly seresapsyzlyk bolar, sebäbi belki bu duzakdyr. Ýöne hiç kim oňa gürlemäge mejbur edip bilmez! Açlyk seresaplygy ýeňdi. Ol özünüň hapa elini

iňlis uýasyňa uzatdy, ol hem onuň köýnegini goýberip, onuň elini berk tutdy we öýe baryp gulplanan gapynyň aňyrsynda bolýançaýar ony goýbermedi.

Rozmari Hamidi ýokarky otaga, Hamidiň birwagtlar uklap ýatan Kinzany görmäge baran otagyna alyp bardy. Oglanjyk düşegini üstünde aýbogdaşyny gurup, tolgunmadan ýaňa dartgynly, şol bir wagtyň özünde-de ýakymly ysyndan lezzetli dem alyp otyrды. Öýüň içini gyzgyn tüwiniň we zeýtun ýagy guýulan gök önümleriň ysy gaplapdy. Iňlis uýasy oňa bir okara tüwi we uly döwüm çörek getirip berdi-de ýanynda oturdy. Hamid iýip bolýança ol oňa hiç hili sorag bermedi. Oglanjyk höwes bilen iýýärdi, iňlis uýasy hem oňa ünsli seredýärdi. Onuň daşky görnüşi örän meňzeş: şol bir giň maňlaý, we uly gara gözler, şol bir tegelek ýüz, şol agyz. Soňky ownuk ýitiýança ol garaşdy. Okara çörek bilen arassalanandan soň ynam bilen gürläp başlady.

— Hamid — diýip, ol pert sorady — sen Kinzany kimiň ogurlandygyny bilýärsiň, seniň görgüli uýaňy kim ogurlady? Eger bilýän bolsaň sen maňa hökman aýtmaly, sebäbi men ony yzyna almak isleýän.

Iňlis uýasy örän ýadaw we galagoply görünýärdi. Onuň ilki pert çykan sesi soňunda sandyrady, şol sandyran ses Hamidi, hemme sözden beter, özüne yrды. Bu duzak däl, bu söýýän ýüregiň sesi. Hamid ýakynrak süşüp onuň dyzyna kellesini goýdu-da, lowlap duran ýüzüni oňa tarap öwürdi.

— Meniň pikirimçe ony meniň kakalygym alyp gitdi. Onuň Kinzanyň yzyny yzarlap ýörenini düýn men bazarda gördüm. Ol onuň yzyndan tä siziň öýüňize çenli yzarlady, ýöne ol siziň bilen howpsuzlykda diýip men pikir etdim — diýip gürläp başlady.

Iňlis uýasy onuň boýun alanyňa geň galan hem bolsa ony duýdurmady. Islendik nädogry hereketiň ony gorkuzmagy mümkin we ol ýene-de dymyp oturар. Iňlis uýasy parahatlyk bilen soramagyň dowam etdi.

— Seniň kakalygyň niredе ýaşaýар?

Hamid obasynyň adyny aýtdy.

— Kinzanyň meniň ýanymdadygyny ol bilýärmidi?

— Ýok.

— Sen näme üçin Kinzany şol agşam meniň öýümde goýup gitdiň?

— Şeýtmelidigini maňa ejem aýtdy. Kakalygym ony öýde saklamak islemän bir gedaýa satmakçy boldy. Kinza gedaýyň ýanynda örän betbagt bolardy, şonuň üçin ejem ony siziň ýanyňyza ýollady.

— Indi näme bolar?

— Kakam ony şol gedaýa satar. Oňa pul gerek.

İňlis uýasy sandyrady. Kinzanyň ýagdaýy onuň pikir edişinden has beterdí we ony bir ýol bilen halas etmeli.

— Siziň obaňyz daşmy?

— Atly gitseň iki günlük ýol, ýöne kakam bazara gelýän ýük maşynda gelendir.

— Sen? Sen nädip gelipdiň?

— Azajyk ýük maşynda, azajyk pyýada, Kinza hem arkamda. İňlis uýasy içinden onuň batyrlygyna guwandy; ol Kinza üçin şeýle köp zat edipdir, oňa-da, gürrüňsiz, kömek eder.

— Eger men siziň obaňyza gidip, kakaňa şol gedaýdan köp pul tekliş etsem, ol maňa Kinzany satarmy?

— Bilmedim, belki satar. Ýöne siz öýi nädip tapjak?

— Sen meniň bilen gidip görkezmeli.

— Men gitmeli däl. Kakam meni öýde ýenjer.

— Saňa öýüňe barmak gerek däl. Sen öýüňi maňa diňe uzakdan görkezseň bolýar.

— Meni obada hemmeler tanaýar ahyry. Olar kakama aýdar.

— Biz gün batandan soň jenap Swiftiň maşynynda bararys. Seni hiç kim görmez. Kinza üçin sen, elbetde, razylaşarsyň. Ol sabyrsyzlyk bilen jogaba garaşyp öňe süýşdi, Hamid bolsa oňa seredip, gorky bilen göreşip, ýeňsesini gaşap otyrdy.

— Hamid, eger sen etmeseň men ony tapyp bilmerin. Ony gedaý satyn alar we ol uly şäheriň köçelerinde yssydan we sowukdan ejir çeker, ol bütin ömrüni garaňkylykda ýaşar. Eger meniň ýanyma gaýdyp gelse bagtly bolar. Men oňa Reb Isany söýmegi öwrederin, ol Mesihe bil baglap ulalar, onuň ýüreginde nur we bagt bolar. Men Ol barada saňa köp gürrüň beripdim. Sen Ony söýýäňmi?

Hamid iňlis uýasynyň ýüzüne seretdi, onuň ýüzi ýagtylyp gitdi.

— Men Reb Isany, elbetde, söýýän. Ol meniň günälerimi aldy, ýüregime rahatlyk berdi.

Iňlis uýasy bu sözlere berk ýapyşdy.

— Şeýle hem Reb seni gorkudan halas edip, batyr ýürek berip bilýär. «Hudaýyň Kitabynda Isanyň kämil söýgüsi ýüregimizdäki gorkyny kowar, ol ýerde onuň üçin indi ýer ýok» diýip ýazylgydyr. Hamid, gel häzir Ondan seniň gorkyňy aýyrmagyny we Kinzany halas etmegini soraly.

Oglanjyk gözlerini ýumdy, ýagýan ak patany aljak bolýan ellerini öňe uzadyp iňlis uýasynyň dogasyny gyzgyn we ynamly gaýtalady. Şeýdip doga edip otyrka kellesine iki sany pikir geldi: eger Reb Isa Hamidi söýýän bolsa ony urmaga kakalygyna ýol bermez, diýmek gorkar ýaly zat ýok; oba çenli angliýalylaryň uly, tiz ýöreyän çal maşynynda gitmek — gudrat. Şeýdip eýýäm doga edýän wagty Mukaddes Ruh onuň birahat ýüregine şatlykly, ruhlandyryjy pikirler berdi. Şonuň üçin dogany tamamlan badyna iňlis uýasynyň teklibine razy bolmaga taýýardy.

Ine ol ýakymly duýgy bilen iňlis uýasynyň öýünden çykdy. Bazar meýdançasyndan geçenden soň ol eýýäm maşynyň açyk aýnasynyň aňrsynda keýpi kök ýagdaýda otyrdy we onuň şalara kybapdaş hereketine geň galyp, gözigidijilikden ýaña aňkaryp duran dostlaryna elini bulady. Ol şatlanyp güldi, hatda begençden ýaña bökdi. Agşamyň ýyly şemaly onuň laplap duran ýüzüni sypady, ol öňde duran syýahat sebäpli galpyldaýardy we tolgunýardy. Soňky netije barada ol asla aladalanmady. Kakalygy pul üçin hemme zada razy bolar, iňlis uýasy bolsa, elbetde, oňa gedaýdan köp pul teklipler eder. Hamid giden badyna Rozmari öz planlary barada paýlaşmak üçin Swiftleriň ýanyna gitdi. Ol olary irden, Jenniniň gaty birahatdygyny, şonuň üçin hem daga maşynly gezelenje gidip şol ýerde günortanlyk etjekdigini aýtmaga gelende görüşdi. Kinzany halas etmegiň dürli planlaryndan doly bolan Jenni gitmek islemedi, ýöne kakasy mejbur etdi. Netijede goh turdy we olar gitdiler. Jenni бүkүlip, ýagjak bulut ýaly bolup, gaharly hem gaýgyly, maşynyň yzky tarapynda otyrdy.

Rozmari olaryň ýanyna gelende olar ýadaw halda otyrdylar. Ony gören badyna olar derrew aýaga galdylar.

— Bir zat boldumy? — diýip olar sorady.

— Hamid — diýip, ol tolgunmasyny gizläp bilmän aýtdy.

Rozmari özüni stula goýberdi-de bu geň taryhy gürrüň berdi.

— Elbetde, men Hamidli işi siziň bilen maslahatlaşmazdan ugrukdyrdym, ýöne siziň «ýok» diýmejeğiňize men ynanyan, sebäbi siz Kinzany şeýle gowy görýärdiňiz. Biz ol ýere ertir gündiz gitmeli bolarys, dört sagada golaý ýöremeli, gün batandan soň şol ýere barar ýaly bolmaly. Hamidiň aýtmagyna görä ýene pyýada hem ýöremeli, ol ýere maşyn geçip bilmeyärmişin. Biz diňe ertire golaý gaýdyp geleris. Meniň pikirimçe siz garşy bolmarsyňyz?

— Elbetde ýok, — diýip, hany Swift ynandyrdy — Jon seni we Hamidi alyp gider, men bolsa Jenni bilen galaryn. Meniň pikirimçe Jennä gitmek hökman däl.

— Eger biz ony alyp gitmesek hökman gykylyk bolar. Belki men oňa hemme zady gürrüň bererin, ýa-da eýýäm ukladymy? — diýip, kakasy sorady.

Är-aýal ikisi biri-birine sessiz seredişdiler, hany Swift şeýle diýdi:

— Rozmari men baryp oňa aýdaýyn. Ony seniň köşeşdirmegiňi we begendirmegiňi men isleýärin. Bu agşam men oňa hiç zat edip bilmedim. Ol seni gowy görýär we gulak asýar. Bu gün biziň üçin betbagt gün boldy, biz giden wagtymyzdan başlap tä gelyänçäk ol gaharlanyp, ýaňrap oturdy, sebäbi gitmek islemändi. Ol galyp saňa Kinzany gözlemäge kömek etmek isledi. Elbetde, ol syrkawlady we şuňa meňzeş zatlar boldy, ýöne bir zat onuň islegi boýunça bolmasa ol özüni erbet çaga ýaly alyp barýar.

— Şonuň üçin men ony ýatmaga goýberdim. Ol özüni jezalandyrmaga öwrenmedik. Ol muňa gaharlandy, şonuň üçin siz baranyňyzda ol nähili kabul etjegini men bilemok. Eger biz oňa gitmegi gadagan etsek, elbetde, uly gykylyk turuzar — diýip jenap Swift gaýgyly gürlledi.

— Görgülüjik, men baryp seredeýin, belki ol entek ýatan däl — diýip Rozmari gürlledi.

Ol ýuwaşlyk bilen basgançakdan ýokary galdy we gapyny kakdy. Jogap bolmady. Ol seresaplyk üçin gapyny açyp içerik girdi.

— Size näme gerek? — diýen gaharly ses ýorganyň aşagyndan eşidildi. — Men beýle ir uklamadym, siziň buýruşyňyz ýaly uklamadym.

— Jenni, bu men — diýip Rozmari ýuwaşja gürlledi we krowatda otyrды. Jenni şol bada ýorgandan kellesini çykardy. Ol ýygryldy, sebäbi Rozmari daýzanyň ýanynda hemişe mylaýym gürlýärdi we tertipli gyzjagaz ýaly görnesi gelýärdi. Ejesi we kakasy ol barada hemme zady gürrüň berendir, indi Jenni Rozmari daýzanyň pikirini bilmek isleýärdi. Ene-atasy oňa asla düşünenoklar we gaharlandylar, olar Jennä duýgudaşlyk bildirmelidiler. Ýöne daýzasy oňa düşüner we oňa nähili adalatsyz daryşandyklaryny biler.

— Rozmari daýza — diýip Jenni möňňürip başlady. — Seniň geleniňe men örän şat... Men günuzyn Kinza barada pikirlendim...

— Rahatlan, sen günuzyn Kinza barada däl-de özüň barada pikirlendiň. Ine, näme üçin sen şeýle betbagt. Özdiýenli adamlar hemişe-de betbagt bolýarlar, sebäbi hemme zat olara öz islegi boýunça bolmasa, olara ýaramaýar.

— Men özdiýenli däl, senem ejem bilen kakam ýaly maňa düşünmeýärsiň. Men Kinzanyň nirededigini bilmek isledim, olar bolsa hiç bir tazelik eşidip bilmejek ýerime meni alyp gitdiler:

— Sen Kinza barada bir habar eşidäyeniňde-de ol Kinza hiç hili kömek etmezdi — diýip Rozmari daýza garşy çykdy. — Sen munuň bilen şahsy bilesigelijiligiňi kanagatlandyradyň. Ine sen bilesigelijiligiňi kanagatlandyryp bilmäniň üçin uzak gün öz samsyk meýliň we özüňi alyp barşyň bilen ejeň-kakaň göwnüne degdiň. Eger bu özdiýenlilik däl bolsa, onda nämedigini men-ä bilemok.

Jenni muňa näme jogap berjegini bilmedi, şonuň üçin diňe keýpsizlik bilen ýene gaýtalady.

— Senem düşüneňok.

— Jenni, Jenni men saňa gaty gowy düşüňän — diýip, Rozmari daýza birden aşak çökdü-de, gaharly gyzjagazy özüne

bakdyrды. — Men düşünyän, sende isleýän zatlaryň hemişe bolandygy üçin, ejeň-kakaň saňa hemişe ajaýyp sowgatlar edip, saňa mähirli bolandyklary üçin, seniň öňünde dünýäde öz bagtyňdan başga zadyň ähmiýeti ýok. Seniň ýüregiň, merkezinde sen duran ýapyk töwerege meňzeýär, her gezek hem bir zat seniň göwnüňe degýär, gaharyňy getirýär, şonda bu seniň üçin ahyrzamana bolýar. Sen ulalaňdan soň görersiň Jenni seniň göwnüňe degjek, gaharyňy getirjek zatlar gün-günden köpeler. Ine sen ulalarsyň we hemme zatdan närazy we hiç kimi söýmeýän aýal bolarsyň. Görýäňmi, birini söýmek üçin wagtyň we ýüregiňde ýer ýok, sebäbi seniň ähli söýgiň diňe seniň öz üstüňe dökülýär. Jenni dymdy. Şu wagta çenli hiç kim onuň bilen beýle gürleşmändi. Munuň ýaly «taryhy» ene-atasy şeýle sözler bilen jemleýärdiler: «Zelesi ýok, gyzym jan, seniň hiç zada garşy däl digiňe biz ynanýarys. Gel bu zatlar barada unudaly». Ýöne, belki, Rozmari daýza käbir hakykatlary aýdandyr. Gyzjagaz kä wagt öz isleýşi ýaly hereket etmändigi üçin özüni örän bagtsyz saýýandygyny ýatlady. Hemişe bagtly, hemme zatdanrazy, eger onuň göwün küýseýän zady bolmasa gahary gelmeýän adam bolmak nähili gudrat. Mysal üçin, mekdepde atyň üstünde gezmegi öwrenmek, ertirlik dabaralary üçin täze köýnek edinmek isleýän bir gyzjagaz bardy, ýöne hiç haýsy-da ugruna bolmady, sebäbi onuň kakasy garypdy. Şonda-da şol gyz, öz doganynyň köne köýneginde-de ertirlik dabaradan uly lezzet alyp rahatdy. Jenni muňa düşünmeýärdi we ol başga dürli gurlupdyr diýen karara geldi. Ahyr gyzjagaz gaýgyly ses bilen şeýle diýdi:

— Men adamlary söýmäni bilmeýärim. Men adamlary gowy görýärim. Men ejemi, kakamy, daýzamy, Kinzany we başgalary.

— Diňe seniň göwnüňi tapýarkak — diýip daýzasy garşy çykdy — ýöne biz seniň isleýşiň ýaly etmesek, sen höwes bilen, ine şu günki ejeň we kakaňa edişiň ýaly erbetlik we ýakymсызлык edersiň.

Jenni dymdy, ýöne öz krowadynyň ýanynda entegem dyza çöküp duran daýzasyna has gysyldy. Rozmari daýzasyny özüne guwandymaga mejbur etmek peýdasyz boldy. Ol, Jenniniň

pikiriçe, özi barada hemme zady bilýärdi. Onuň özi barada hemme zady bilýänligi üçin Jenni özünde birhili geň rahatlyk tapdy. Ol birden: jögüligi goýup, hakyky, çuň gizlengi, ýöne kăwagt her çaganyň ýüregindäki akyl ýetirmeýän islegini boýun almagyň mümkindigini duýdy.

— Men örän gowy we bagtly bolmak isleýärin. Men ejemi-de bagtly etmek isleýärin. Ýöne men edip bilemok. Haçanda meniň islegimi ýerine ýetirmeseler, men gaharlanman bilemok... — diýip Jenni pyşyrdady.

— Hawa, men bilýärin — diýip, Rozmari daýza oýa batyp gürledi.

— Biziň şahsy «men»-imizi hemme islegleri we talaplary bilen töweregiň merkezinden aýyrmagyň kyndygyny bilýärin. Esasynda muny nädip şeýle edip bolýan bir ýoly men bilýärin. Hut Reb Isanyň bu töwerege öz islegi, ygtyýary bilen girip, bizdäki şahsy «men»-i kowmagyny haýyş etmeli. Ilki bilen muny etmek ýeňil bolmaz, sebäbi sendäki «men» öz islegini öňe sürmegini dowam edýär, ýöne «Meniň erkim däl, Seniň erkiň» diýmegi dowam etmeli. Birnäçe wagtdan soň geň bir zat bolar. Biziň Reb Isany tapmagy öwrenip, Onuň bilen dogada gürleşip bilýändigimiz üçin, Onuň biziň bilen Öz Sözi — Mukaddes Ýazgynyň üsti bilen gürleşip başlandygy üçin, biz Ony şeýle bir güýçli söýüp başlaýarys welin, Onuň islegi biziň islegimiz bolýar we biz diňe Onuň isleýän zatlaryny islâp başlaýarys. Mukaddes Ýazgyda ýazylyşyna görä, haçanda biziň islegimiz Rebbiň islegi bilen gabat gelse, onda biz diňe soraymaly we soň hökman alarys. Bu ýagdaýda, elbetde, biz gaty hoşal we bagtly adamlar bolarys.

— Seniň näme diýjek bolýanyňa men gowy düşünmeýärin — diýip, Jenni gaýgyly pyşyrdady.

— Bu gaty kyn görünýär, ýöne örän ýönekeý. Gulak as, hemme zat Reb Isa özdiýenligi aýryp, bizi bagyşlap, ýüregimize girmegini we şol ýerde ýaşamagyny haýyş edenimizden soň başlanar. Haçanda biz Mesihi söýsek Oňa seredýäris we ýakynlaşýarys, biz Oňa meňzeş bolup başlaýarys we Onuň islegini we erkini ýerine ýetirmek isleýäris. Bu bir ýagty zada seredip, bu ýagtyny özüňe hem ýagty görner ýaly edip özüňe siňdirmek ýaly zatdyr.

— Düşnükli — diýip Jenni çala eşidiler ýaly edip, çala irkilip aýtdy. Rozmari daýza başga zat barada gürläp başlady.

— Men Kinza barada bir zat aýtmaga geldim. Maňa onuň nirä ýitendigini düşündirdiler, ertir bolsa seniň kakaň, Hamid we men onuň öýüne gidýäris we onuň kakasyny Kinzany biziň bilen goýbermäge razy etmeli.

— Nirede, haçan, nädip? — diýip Jenni, krowatdan syçrap turup sorady. — Hemme zady maňa tiz gürrüň bersene! Maňa hem gitmek mümkinmi?

— Ýok, saňa bolanok. «Gaty giç bolar» diýip ejeň aýdýar we şol obada biz näçe azlyk bolsak, şonçada gowy bolar. Şu günki hereketiňi aklamaga amatly pursat — ynjklyk etmän, hiç kimiň gaharyny getirmän boýun bolmaly. Indi bolsa munuň nähili bolanyny we başga zatlary gürrüň bereýin.

Ol gürrüň berip bolýança Jenni gymyldaman, adaty bolmadyk ümsümlük we höwes bilen diňläp ýatdy. Ahyrynda, belki, hemme zat gowy gutarar, ýöne ol muňa mynasyp däl. Düýn agşam ol söz berene meňzeş bir zat aýtdy: «Eger Kinza tapylsa, men hemişe gowy bolmaga çalyşaryn»

— Daýza, ejemi çagyryň — diýip gyzzagaz ökünýän äheňde, ýüzüni ýassyga bukup gürlledi. — Men ondan ötünç sorajak we ertirden gowy boljagymy aýtmak isleýärin.

ON SEKIZINJI BAP

Batyrgaý plan

Ertesi günortandan soň Rozmari jenap Swift we Hamid özleriniň ýeňil bolmadyk syýahatyna ugradylar.

Jenni, Kinzanyň halas edilişine gatnaşyp bilmejekdigi üçin, ýöne beren sözünde durup, gaty lapykeç ýagdaýda, bazar meýdançasynyň ortasynda durup, elini bulap galdy.

Ajaýyp maşynyň içine girip, hemme gorkulary unudan Hamid, yzky oturgyçda kiçijik şazada kimin, ýalaňaç dabanlaryny ýaldyradyp, olary dabaraly ses bilen ugradýan bir topar oglanjyklara hondan bärisi bolup kellesini atdy. Olar maşyn tizligini artdyryp arany açýança ylgadylar.

Bu täsin galdyryjy gidiş boldy. Hamid yssy tozanly şol aňşamy we şu depeden arkasy Kinzaly kynlyk bilen dyrmaşyşyny ýatlady. Şol wagt ol daşyny gurşap alan tebigata serederden gaty ýadawdy, ýöne häzir ol hemme görüp bolýjak zady görmek isleýärdi, maşynyň içinde eldeki maýmyn ýaly ol ýerden bu ýere bökýärdi. Ol nirä seretse, hemme ýer ýaşyl bugdaý atyzlardan, derýalaryň we çeşmeleriň

gyrasyndaky güllerden doludy. Olar ýoluň jülgeden aňyrsyna göz ýetmeýän bölegine çykdylar, maşyn ak güller bilen örtülen pessejik depeleriň arasyndan süýnüp barýardy. Howa gülleriniň hoşboý ysýndan doludy, köp hereket edip ýadan Hamid yzky oturgyçda uklap galdy.

Ol oýanan wagty maşyn dagyň depesinde durdy. Nirä seretseň daglar bar. Jenap Swift we Rozmari çay içdiler, çörek iýdiler. Hamid özüniň oýanandygyny görkezjek bolup, aýnadan kellesini çykardy welin oňa-da şeker sepilen uly bulka berdiler. Ol şekeri ýalaşdyrды we hemme zatdan göwni hoşdy. Diňe bir pikir onuň şatlygyny bozýardy: aralyk saýyn ol ejesine ýakynlaşýar we onuň ýüregi ejesiniň ýanyny küýseýär. Şeýle ýakyn baryp ony görmezlik, onuň bilen gürleşmezlik... Iki sany uly gözýaş onuň ýüzünden syrygyp oturgyjyň üstüne düşdi.

Maşyn esasy ýoldan barýardy. Gün bolsa hoşlaşýan ýaly soňky şöhlelerini goýberip, eýýäm dagyň aňyrsyna siňip başlady. Çagalar geçilerini öýlerine alyp barýardylar, maşyn hem çopanlyklary sürüsi bilen geçirmek üçin birnäçe gezek saklandy.

Soňky ýagty şöhleler ýitdi, alagaraňky aralaşdy, Hamid eýýäm üstünde ýyldyzlar ýyldyraşýan mähriban daglarynyň garasyny görýärdi, onuň ýüregi çalt urýardy, agzy gurady. Maşyn çarkandakly ýerlerde siltenip, oba arasyndaky daşly ýol bilen barýardy.

Olar Hamide tanyş bazaryň meýdançasyna ýetende eýýäm garaňky gowy düşüpdі: ygşyldaşýan ewkaliptler we jaýlar aýyň ýagtysyna agaryp görünýärdi. Jenap Swift maşyny dükanylaryň aňyrsynda saklady. Rozmari maşyna seretmegi bir oglana tabşyryp durka Hamid ылgap düşdi-de zeýtun agaçlarynyň aňyrsyna gizlendi. Hamid ol oglany tanaýardy we onuň özüni görmegini islemeýärdi hem-de garaňkylygyň özüni gizleýändigine begendi. Oglanlyk öýüne girýänçä ol garaşdy, gizlenen ýerinden ogryn çykyp sessiz ünsiz, uly ädimler bilen, tanyş ýodadan depäniň ýokarsyna tarap ugrady. Jenap Swift we Rozmari onuň zyzndan howlукmaç ýörediler. Olar gaty demikdiler, sebäbi oglanlyk olardan çalasyn ýöreýärdi.

— Anha — diýip, Hamid ýuwaşjadan garaňkylyga tarap elini uzatdy. — Injirden soň üçünji külbe. Siz haýatyň gapysyny ýöne itäýiň, ol gulply däldir. Itden gorkmaň ol zynjyrdadyr. Ýatda saklaň, siz men barada kakalygyma aýtmazlyga söz berdiňiz.

— Hawa, Hamid — diýip, Rozmari tassyklady — men söz berdim. Eger kakalygyň biziň bilen maşynyň ýanyna gelse, sen ol gidýänçä gizlenersiň. Biz seni taşlap gitmeris. Eger biziň ýeke özümüz çyksak, şu ýerde duşuşarys.

Olar daşly ýodadan habardarlyk bilen ýokary galyp ugradylar, Hamid bolsa gonamçylykdaky agaçlaryň aňyrsynda gowy gizlenmek üçin, uzagrağa gitdi.

Ol dyzyny gujaklap otyrды-da, özüniň ýary gije depeden ogryn aşanyňy, erbet ruhlardan gaty gorkanyňy ýatlady. Birden özüniň indi gorkmaýandygyny duýdy we näme üçindigine geň galdy. Birden näme üçindigine düşündi. Onuň inlis uýasynyň öwreden şeýle sözler bilen başlanýan bir mezmur bar: «Ajaýyp ýurt bar». Ýüregi gar ýaly agardylanlar üçin, ölüm kölegeleriň we azaşan ruhlaryň ýeri däl, ýöne bir, Hudaýyň ýagty Patyşalygyna alyp barýan, gapy bar. Ýene-de inlis uýasy ýagşyny-ýamany saýgarmadyk çagalar hem şol ýere barýarlar, diýip aýdypdy, şonuň üçin, ähtimal, onuň ýogalan inijikleri ol ýerde howpsuzlykda we bagtly, Hamid hem birden, bu ýerde kowulan öýsüz ýaly bolup oturandan şol ýere gitmek isledi. Öýi hem ýakynda ahyry. Hamidiň ýüregi ýyly ojagyny, mylaýym geçileri, Rahmany, ylaýta-da, ejesini küýseddi. Ol бүтин ýüregi bilen ol ýere barmak isledi, elbetde, ejesi eşider we geler.

Jenap Swift we Rozmari fonaryň ýagtysynda, Hamidiň öýüne alyp barýan hapa ýol bilen, biri-biriniň yzyndan habardar ýöräp obanyň gyrasyna ýetdiler. Olary hiç kim görmedi. Olar haýata ýetende hemme zadyň Hamidiň aýdyşy ýalydygyny gördüler. Haýatyň gapysy çala degenden açyldy. Olar garaňkylykdan çykdylar-da gapydan düşýän ýagtyda ýaýdanyp durdular. Zynjyryň sesi eşidildi, ullakan gara it üýrүp, zynjyryň ýetýän ýerine çenli ylgady. Penjireden gara sakgally adam seretdi we olary görүp derrew ýok boldy. Içerden bir hili hasyrdy we pyşyrdy eşidildi.

Soň bosagada hojaýyn peýda boldy, ol sypaýyçylyk bilen baş egip, salamlaşdy. Onsoň myhmanlara öýe girip bir käse çäýň başynda näme iş bilen gelendigini aýtmagy haýyş etdi. Myhmanlar egilip pessejik gapydan kiçijik garaňkyrap duran otaga girdiler.

Pejiň ýanynda mylaýym we kysmatyna kaýyl bolup oturan, gamgyn ýüzli ýaş aýal otyrdy. Onuň ýanynda gysylp oturan, çekinjeň garagözli gyzjagaz bardy. Burçda düwünçek edip daňylan ýorgana tarap egilip oturan garry aýal bardy. Ol myhmanlar bilen salamlaşmak üçin ýerinden turman, myhmanlara hüşgärlilik bilen seredip, burçdan gozganmady.

Hojaýyn myhmanlara geçi derisini ýazyp, garry aýal tarapa arkasyny öwürip oturar ýaly edip, olary oturmaga çagyrdy. Kinza görnenokdy. Iňlis uýasynyň ýüregi gysyp ugrady: belki olar bu ýere ýalan görkezme bilen gelendirler. Myhmanlaryň beýle giç gelşine öz geň galyjylygyny sypaýyçylyk bilen duýduran gara sakgally adam ýaş aýala, myhmanlar üçin süýji narpyzly çäý taýýarlamagy buýurdy. Çäý içişlik wagty ol bularyň näme maksat bilen gelendigini sorady.

— Men kiçijik kör gyz, Kinza barada düşünişmäge geldim — diýip Rozmari pert jogap berdi.

— Ony onuň dogany ýedi aý mundan ozal meniň garamagyma goýup gitdi. Ol siziňki, bu size bagly, ýöne men onuň üçin size gowy baha tölejek. Elbetde, onuň ejesi kâwagt ony görmäge baryp biler.

Içgysdyryjy ümsümlük düşdi. Onuň özüne ynamly äheňine sussy basylan bu adam aladalanyp ýaýdandy. Ol tölemek barada gürlledi, ol adam bolsa pul üçin her zadam etjek. Ol gedaýdan köp tölemekçi. Beýleki bir tarapdan ol adama Kinzany ogurlandygy üçin erbetlik garaşýan bolmagy mümkin, ýene-de gürrüň Kinzanyň owadan köýnegine ýetip barýar. Kakalygy Kinzanyň köýnegini şol gün ispan adama satypdy. Elbetde, töwekgellik etmek islemedi.

Kakalygy ýüzünde howsala we geň galma alamatyny aňladyp elini galgady.

— Men çaga barada hiç zat bilemok. Dogry ony dogany ýedi aýa golaý mundan öň ogurlap gitdi, şondan bäri men ony göremok we ol barada hiç hili habar eşidemok. Eger oglanjyk

ol bu ýerde ýaşapdy diýen bolsa, ol dogry, ýöne ol bu ýerde ýok, onuň nirededigini men bilemok. Eger onuň nirededigini bilsem men ony şatlyk bilen siziň ýanyňyza elterin.

Uzak dymyşlyk boldy. Rozmariniň gözleri pejiň aňry tarapynda oturan ýaş aýalyň gözlerine kaklyşdy. Ol oňa siňe seretdi we... ýa-da onuň göwnüne bolmasa, ýa-da hakykatdan hem ol ýaş aýal, garry aýal tarapa ýeňiljek kellesini atdy. Rozmari yzyna aýlanyp otaga seredip başlady. Ony gizlär ýaly bir ýer bardy — garry aýalyň arkasyndaky ýorganyň aşagynda.

Myhmansöýerlik adatyny äsgermezlik edip, ol garaşylmadyk ýagdaýda ýerinden, şol tarapa geçip üç gezek Kinzanyň adyny tutup gaty gygyrdy. Kakalygy hem gorkudan ak tam bolup derrew turdy. Garry aýal ýorganyň üstüne geçi derisini taşlady, ýöne giçdi. Ejesiniň elinden siltenip alynyp, ýorganyň aşagyna taşlanan Kinza irkilipdir. Tanyş sesi eşiden badyna ol hem ses bilen jogap berip böküp turdy.

Rozmari garry aýalyň garşylygyna seretmezden Kinzanyň üstünden ýorgany alyp zyňdy, indi Kinza mähriban gujagyndady, ol oňa bütin durky bilen şeýle gysyldy welin, aýyrmak gaty kyn bolardy. Çaganyň şatlygyny wasp eder ýaly däl: ähli elhençlikler yzda galdy we ol ýene öz goraýjysynyň güýçli ellerinde. Soňky iki ýarym gün onuň üçin durşuna bela beterden doludy: ýük maşynyň üstünde halta dolangy ýatandaky silteg we sowuk; açlykdan aglandaky taýaklar, ejesiniň mähirli elinden çekip alan gödek eller. Ýöne bularyň hemmesi gutardy — söýgüli sesi ony çagyrdy we ol indi howpsuzlykda. Hiç kimiň özüni bu wepaly gujakdan sogryp alyp bilmejegine ol ynanýardy. Dartgynly bedenjik gowşady we çaga rahatlandy.

Rozmari Kinzanyň kakalygyna tarap öwrüldi. Ol haýbat atyjylyk bilen ýerinden galdy, onuň ýüzi gahardan we gorkudan ýaña ak tam boldy. Jenap Swift hem ara düşmäge taýýar bolup ýerinden galdy. Ol daýaw adam bolansoň Si Muhammede bir çykalga galdy — mylaýymlyk bilen boýun bolup, söwdalaşmak. Kinza şatlanandaky ýasama şatlyk Si Muhammediň ýüzüni derrew üýtgetdi.

— Ine, siz ony tapdyňyz, indi ol siziň gyzyňyz bolar — diýip, ol gaharly güldi — ol siziň bilen bolmaga şat. Onuň siz

bilen diri we jany sag boljagyny men bilýärin. Onda näme, siz onuň üçin tölemek isleýänizmi? Ol siziňki.

Hamitden hemme zady jikme-jik bilen Rozmari gedaýyň aýdan bahasyndan ep-esli ýokary baha aýtdy. Çaganyň eşigi soralar diýen gorky bilen duran Si Muhammet, bu biderek myhmanlardan tizräk dynjak boluprazy boldy. Ol Kinzanyň şeýle gowy ýerleşendigi üçin ýalan şatlygy ýüzüne çykaryp, puly almaga geldi. Kinza gorkuly sesiň ýakynlaşýandygyny eşidip çygyrdy-da, Rozmariniň boýnundan berk gujaklady. Rozmari puly berdi-de, gorkan çaganyň üstüne egildi.

— Kinza, hemme zat gowy. Gorkma, ol saňa degmez. Indi sen meniň kiçijik gyzym — diýip Rozmari pyşyrdady. Bu ses hiç wagt nädogry zat aýtmandy. Bu ses: «Indi sen meniň kiçijik gyzym» — diýdi. Kinza ynandy we rahatlandy. Göni şol ýerde, öz duşmanynyň ýanynda ol Rozmariniň ellerinde oňaly ýerleşip, süýji uka gitdi.

Başga bu ýerde hiç hili iş ýok, bir garaşylmadyk zat ýüze çykmanka, tizräk gitmek gerek. Garry aýal we Si Muhammet bilen tiz hoşlaşyp Rozmari ýaş aýal tarapa öwrüldi, ýöne pejiň ýanyndaky onuň ýeri boşdy. Diňe agras, gara gözli gyzjagaz otyrды. Ejesi söwda bolan wagty külbeden çykypdy. Ol adamsynyň gazabyndan we eden hereketiniň soňundan gorkmady. Ol egrem bugarmlý ýodadan garaňkyda büräp, demi-demine ýetmän, oglunyň adyny tutup, ylgap barýardy. Onuň şu ýerlerde bir ýerdedigini ol bilýärdi, bolmasa bu adamlar bularyň öýüni nädip tapsyn. Ýöne şonda-da kiçijik göwre göze görünýän ruh ýaly bolup aýyň ýagtysyna özi tarapa ylgap geliberse ol gorkdy, sebäbi ol gonamçylygyň bir gyrasyndaky zeýtun agaçlarynyň arasyndan çykypdy. Hamid ejesiniň ellerini ogşady, ejesi bolsa özlerini biriniň görmeginden heder edip ony agaçlaryň garaňky kölegesine çekdi. Köne agaçlaryň aşagyna gizlenen ýene öz oglunyň ýüzüne dykgat bilen seredip başlady.

— Oglum, oguljygym! Seniň hemme zadyň gowumy? Saňa hiç zat bolmady dälmi? — diýip, ejesi pyşyrdap gepledi.

— Hiç zat bolmady. Men şäherde işledim we hemme zat gowy... Kinza näme?... Kakam näme?... Olar ony aldylarmy? Ejesi başyny atdy.

— İnlis hanymy onuň üçin töledi we ony edil öz gyzy ýaly alyp gidýär. Men indi Kinza üçin gorkamok... Ýöne sen, oglum, meniň ýanyma gaýdyp gel. Meniň seni gaty göresim gelýär.

Hamid garşylykly alamat bilen kellesini ýaýkady.

— Men galyp biljek däl. Men gorkýan. Kakam meni öler ýaly edip ýenjer. Meniň işim bar. Men ýaşap biljek, inlis uýasy bolsa bize agşamlyk nahar berýär. Mundan başga-da onda İsa barada Kitap bar. Ol onun saňa beren gürrüňini çagalary eline alan Adam. Şol Kitapda Hudaýyň göklere alyp barýan ýoly suratlandyrylýar. Onuň şol Kitapdan gürrüň berýän zatlary maňa bagt getirýär, menem ol zatlar barada köp bilmeli.

Ol örän çyny bilen gürlledi. Ejesi ony özüne öwürdi. Ol ulalypdyr, ýöne hor bolany üçin ejesine kiçijik göründi. Ýöne, bolsa-da, ol bir hili bagt tapypdyr. Aýyň şöhlesi ýapraklaryň arasyndan düşüp durdy, şonuň üçin ol gürlände ýüzüniň ýagtylanyny ejesi gördi. Ol hem oglunyň yzyna düşüp bilsedi! Onuň hem bagty bolardy...

— Onda sen bu ýere gelip maňa gürrüň bermeli. Men hem bagtly bolmak isleýärim. Kakalygyň seni urmaz. Ol geçileri bakany üçin başga bir oglana töleýär, şol sebäpli ol işletmek üçin seniň ýoklugyňa hüňürdeýär. Eger sen gaýdyp gelseň, gaýtam ol begener.

Oglanjyk ejesiniň egnine kellesini goýup oňa gysyldy-da, tekliپ barada pikirlenip ümsüm oturdy. Ol öýsüz durmuşdan, özi barada özi aladalanmakdan, wagtyndan öň uly adam bolmakdan ýadady. Ol ýene-de kiçijik çaga bolup, utanman hiç bolmanda azajyk, ejesiniň gujagyna dolmak isledi. Ýöne, ol häzir öýüne gaýdyp gelse, şol Kitapdan okamagy öwrenip bilmez, hatda göklere barýan ýoly hem ýatdan çykarmagy mümkin. Mundan başga-da ol entek kakasyndan gorkýar. Biraz dymandan soň ol aýgytly netijä geldi:

— Men häzir yzyna gitjek, göklere ýol görkezýän Kitaby okamagy öwrenjek. Soň, hasyl ýygnamaly wagt gelende, men öýe gelerin we saňa hemme zady gürrüň bererin. Ýöne meni urmazlygy kakamdan haýyş et.

Ýolda aýak sesleri eşidildi, inlis uýasynyň fonarynyň ýagtyсы olara ýakynlap gelýärdi. Olar derrew turup aýyk ýere çykdylar.

Ene egilip özünüň uklap ýatan çagasyny ogşady, inlis uýasyňa ak pata okady we ogluna elini berdi. Ol bir söz diýmän adamsynyň jezasy garaşýan öýe tarap ugrady. Ýöne ol hoşaldy we gorkanokdy. Kinza indi howpsuzlykda we ol ogluny hem gördi. Onuň ýagdaýy gowy hem-de ogly onuň ýanyna gaýdyp gelmäge söz berdi. Başga zadyň ähmiýeti ýokdy.

Kiçijik topar jülgä tarap howlukdy. Jenap Swift Kinzany alyp barýardy, Rozmari fonar tutup barýardy, Hamid tanyş ýodadan ynamly ädip barýardy.

Gaty aýak sesleri bilen gaharly ses eşidilende olar maşynyň ýanyna ýetiberipdi. Bu oglunyň yzyndan gelyän Si Muhammetdi. Aýalynyň ýüzündäki sessiz şatlyk, ol öýüne gaýdyp barandan soň adamsynyň çakynyň dogrudygyna göz ýetirdi.

— Kakam! — diýip Hamid zäherlenen towşan çagasy ýaly bolup, maşynyň ýanyna ylgady. Maşynyň gapysynyň ýapykdygyny görüp, gorkudan ýaňa duran ýerinde bökdi. Rozmari ondan birnäçe ädim aralykdady. Jenap Swift Kinzany düwünçek ýaly edip onuň eline berdi-de, açary sokup açdy-da öňki oturgyja derrew okduryldy, startere basdy, yzky gapylary açdy. Rozmari Hamid we Kinza şol pursadyň özünde maşynyň içine girdiler we maşyn ses edip öňe okduryldy. Maşyn Si Muhammedi ewkalipt agaçlarynyň aşagynda galdyryp, bazar meýdançasynyň içinden geçip gitdi. Ol gahardan ýaňa ýarylaýjak boldy, agyr dem aldy we arany açyp barýan maşynyň yzyndan gazaply seredip galdy, şol wagt onuň ogly, utançsyz ogly, arkan gaýşyp gaty ses bilen güldi.

Gorkuly ýagdaýy başdan geçirenden birnäçe minut geçenden soň olar oňaýly ornaşyp ýeňillik bilen dem aldylar. Kinza parahat we süýji ukudady. Hamid öz öýüniň aňyrsyndaky daglara pikirli seredip otyrdy. Ol özünüň bir tomus gijesi, atyklar hasyl ýygnamaga taýýar bolanda, bu ýere pyýada gaýdyp geljegini bilýärdi. Şonda ol gorkmaz, sebäbi Isa aýdypdy: «Men dünýäniň nurudyrn; Meniň yzma eýeren garaňkylykda gezmez, onda ýaşayş nury bolar».

ON DOKUZYNJY BAP

Şäheriň daşynda dynç almak üçin ajaýyp gün

Hamid ýokarda suratlandyrylan başdan geçirmelere duş gelip ýörkä, Jenni uzak gününü öýde geçirdi. Onda pikirlenere wagty gaty köp boldy.

Ol ýeke bolmagyň wajyplygyny duýdy. Kellesinde birnäçe täze pikirler aýlandy. Kinzanyň ykbaly gyzjagazy tolgundyrdy.

Ol gaýdyp geläýsedi! Onda onuň ýeňilkele hereketi bagyşlanardy we ýatdan çykarylardy, ol hem durmuşyny täzedan başlardy. Gör nähili men-menlikli durmuş onuň ýüregine düşdi! Özünüň netijesiz keýpi bilen ol tiz-tizden beýlekileriň keýpini bozýardy. Birnäçe gün mundan ozal, öz häsiýetini indi hiç zat edip bolmaýar, diýip pikir edipdi. Ýöne Rozmari daýzasy çykalga bardygyny aýtdy. Jenni oňa, doly düşünmese-de, ynanyppy.

Jenni ýygmakçy gülleri barada unutdy-da, ellerini eňeginiň aşagyna diräp, töňňäniň üstünde oturdy we ýatlamalar oýuna

batdy. Ilki başda aýagynyň aşagyndaky gülleriniň şadyýan halysy pikirini bir ýere jemlemäge goýmady. Güller öz sary kellelerini, günün altyn şöhlesine öwüripdirler. Rozmari daýzasy muny şeýle düşündirdi: «Bu bizde şöhlenenýän bir zada meňzeş zat ýaly». Sary güljagazlar hakykatdanam özünde asmanyň bir bölejigini şöhlelendirýär. Ol Reb Isa barada köp bilen bolsady ýa-da onda Mukaddes Ýazgy bolan bolsady, onda Ol barada özi okap bilerdi! Ol daýzasynyň otagyndaky suraty ýatlady we bu ony köşeşdirdi. Ol söýýän Adam, çagalaram Ondan gorkanok. Ol Jenniniň ýüregine — garaňky, ýapyk ýüregine girmek isleýär we girip köşeşdiriji, bagyşlaýjy bejeriji — Nury bilen doldurmak isleýär. Assa-ýuwaş, belki tiz, ondaky gaharly, zaýalanan, şöhratparaz «men» öz ýerini şöhle saçýan Myhmana berer we Onuň Mukaddes Ruhý Jennide we Jenniniň üsti bilen ony hem güýçli, şatlykly, we söýýän edip Öz nuruny seçer. «Bu biz boş fonara şem goýup, ýakanymyzdan soň ýagty berip başlaýşyna meňzeş» — diýip Rozmari daýzasy düşündiripdi. Ol muny ýörite ýatlapdy.

— Meni bagyşla we gir! Ýalbarýaryn, gir! — diýip gyzjagaz ýüzüni güne galdyryp pyşyrdady. Tiz wagtdan ol özüni çagyryan ejesiniň sesini eşitdi. Ol bökjekläp ejesiniň gujagyna doldy, gözleri bolsa täze açyşdan ýaña ýyldyzlar ýaly ýyldyraşýardy.

— Ejejan, mähribanym! — diýip, ol gygyryp ejesini berk gujaklady.

Sonda şatlykly gülüp, bökjekläp depä tarap ylgady we jaýryklaryň üstünden iki ýana böküp başlady. Haýsydyr bir syrly şatlyk ony al-asmana alyp barýan ýaly, howada ellerini galgady.

Ejesi onuň bolşuna haýran galyp, köpriniň üstünde onuň yzyndan ýetdi. Olar yzyna dolanyp gelende gün eýýäm batyp barýardy, asman hem bişgin erigiň reňkine öwrülipdi. Jenniniň pikirçe şeýle uzaga çekmeli gün eýýäm geçäýipdir. Bir sagatdan soň ol eýýäm krowatda ýatyrdy.

— Eje, men olar gelyänçä uklap bilmerin. Eger birden uklaýsam, sen meni oýar. Hökman.

Hanym Swift ýaýdandy. Ol ony oýarmagy asla islemeýärdi, ýöne çaga gün uzyn şeýle mähirli we mylaýym özüni alyp bardy. Öz «ýok» diýmegi bilen ol gyzjagazyň göwnüne

degmegi mümkün, munuň bilen bilelikde bütün bagtly gün hem ýok bolar. Şonuň üçin ol şeýle diýdi:

— Bolýar mähribanym. Eger Kinza olar bilen bile bolsa men seni oýararyn. Eger bolmasa, ýok — sen bu barada ertir bilersiň.

Jenniniň ýüzüne bulut gelen ýaly boldy. Ol ejesiniň ýüzüne manysyz seretdi-de şeýle diýdi:

— Eger Kinza gelmese, men hiç haçan hem oýanmak islemeýärim. Hiç haçan.

Özüniň asla ukلامajakdygyna ynanjy bolan Jenni çyra sönen badyna uka gitdi.

Gije ejesi ony oýardy, gyzjagaz gözlerini açanda, Rozmari daýzanyň krowatda oturanyny gördi. Ol maşynyň halysy dolanan düwünçegi elinde tutup gülüp otyrdy.

— Kinza! — diýip Jenni düwünçege tarap eňdi.

Olar gujaklaşdylar we ogşaşdylar. Kinza ukuly gözlerini açdy, bir minutdan soň hem ýumdy. Şatlykdan we süýji ukudan ýaña gyzaran Jenni, ähli bolan zatlary gürrüň berýän daýzasynyň gapdalynda, amatly ornaşdy. Gije sagat ikidi. Hemmesi bile çay taýýarladylar we stoluň başynda oturdylar. Jenni üçin bu ýary gijeki baýramçylykdan gowy zat hiç haçan bolmandy we ol muny bütün ömrüne ýadynda saklady. Kinza ýene-de olaryň ýanynda, onuň şu wakalara sebäp bolan kejriliği, gulak asmazlygy ýatdan çykaryldy we bagyşlandy. Ol hemme zady täzedan başlar — täze çaga täze bagtly durmuşda!

Düşekde oturan ýerinde, özüniň söýýän adamlarynyň ortasynda bolan Jenni diýseň bagtlydy. Onuň arassa söýgüsi hemmelere täsir etdi, ejesiniň ýatar wagt bolandygyny dört gezek ýatladanyňa hiç kim üns bermedi, hemmeler iýmegini we gürleşmegini dowam etdiler. Haçanda jenap Swift Si Muhammetden nädip gaçandyklaryny gürrüň berende, hemmesi gülküden ýaña tas demigipdiler. Soň Kinza oýandy-da, edil kiçijik baýguşjagaz ýaly, gözlerini gyrypyp başlady. Ol, elbetde, gijeki şagalaňy oňlanokdy. Ýorganyň aşagyna sümlüp, ol ýene süýji uka gitdi. Hanym Swift eýýäm ýatmaga gitmegiň gerekdigini başinji gezek gaýtalady, jenap Swift bolsa jogap berip şeýle diýdi.

— Ýagşy, ýöne maňa ýene bir bölejik ber, sebäbi men gürrüňden soň ýene ajykdy.

Soň Rozmari daýza ýene iýmek isledi, ondan soň Jenni, ahyrsoňy ejesi hem ýene bir bölejik iýmäge garşy bolup durmady.

Şondan soň hanym Swift ýatar wagt bolandygyny altynjy gezek aýdanda, oňa gulak asdylar. Hemmesi Jennini ogşap, parahat gijäni arzuw edip, koridora çykanlarynda ýene-de gülkiden saklanyp bilmediler, sebäbi jenap Swift özüniň jygyldaýan köwşi bilen ýuwaş ýöremäge çalyşdy, netijede zynjyryň üstünden geçmäge synanyşýan pile meňzedi.

Jenni öz bagty bilen bile ýeke galdy. Hudaý olaryň dogasyny eşitdi we Kinzany gaýtaryp berdi!

Ertesi Rozmari daýzadan we Hamitden başgasy gün al-asmana galýança ýatdy. Hamid ir oýandy, sebäbi maşynyň yzky oturjygynda ýatyp ukusyny alypdy, iňlis uýasy bolsa — sebäbi bu gün onuň üçin gaty işi köp gündi.

Ogланjыk gelip onuň gapysyny kakan wagty entek gaty irdi. Onuň ýüzi we elleri gyzaryp we arassaja ýalpyldap durdy, sebäbi fontanyň aşagyndaky sowuk suwa ýuwunypdy, eşiği bolsa — ýyrtyk we hapa, aýaklarynda sypjyrylan we kesilen ýerleri bardy, ýöne onuň özünde gaýnap duran gujur bardy.

Ogланjыk iňlis uýasynyň elini ogşap, şatlykly güldi we çakylyksyz bosagadan böküp girdi. Onuň bu saparynyň aýratyn bir maksady bolmaly, sebäbi ýeňsesini gaşap her ýarym minutdan ol aýagyndan beýleki aýagyna daýanyp nämeden başlajagyny bilmän, Kinza barada sorady.

— Onuň ýagdaýy gowy, sen ony görmek isleýärsiňmi? — diýip iňlis uýasy sorady.

Hamid jogabyň deregine, başgançak bilen ýokary galyp ugrady. Kinza hemişeki ýerinde, kiçijik eljagazyny kellesiniň aşagyna goýup, uklap ýatyrdy.

Ogланjыk kellesini kanagatlanarly atdy-da, iýer ýaly bir zat bardyr diýen umyt bilen daş-töweregine seretdi. Ol, belki, öz saparyny iňlis uýasynyň ertirlik edinyän wagtyna dogrulandyr. Ol aýbogdaşyny gurup stoldan daşrakda oturdy, iňlis uýasy oňa gyzgyn kofe we bir bölek çörek berdi. Ol kofeni lezzet alyp, sesli içdi. Iýip bolup we şekeriň bir bölejigem zaýa bolmaz ýaly kääni gowy ýalandan soň ol iňlis uýasy tarap süýşdi we ynam bilen şeýle diýdi:

— Maňa okamagy öwrediň.

Iňlis uýasy onuň ýüzüne şübhe bilen seretdi:

— Köpler okamagy öwrenmegi isleýärler, ýöne çydamayarlar. Meniň wagtymam ýok.

Hamid kellesini gujurly çaykady-da şeýle diýdi:

— Hasyl ýygnalýan wagt gelyänçä men okamagy her gün öwrenjek, sebäbi men şonda öýe gidýärim. Men baranymda kakalygym begener, sebäbi ol örän işli. Men hasyl ýygnalýan wagta çenli öwrenerinmi?

— Eger sen dogrudanam meniň ýanyma gatnap dursaň öwrenersiň diýip pikir edýärim — diýip, iňlis uýasy jogap berdi. Ol özüniň her hili işden doly gününü, beren sözünü ýerine ýetirer ýaly planlaşdyrdy. Oglanjyk öz islegine örän çyny we durnukly ýapyşýan ýalydy.

— Hamid sen näme üçin okamagy öwrenjek bolýarsyň? — diýip, iňlis uýasy sorady. Ol özüniň bilmäge höwesli gözlerini oňa tarap galdyryp, özüniň hilesiz taryhyny gürrüň berdi:

— Men öýe gitmek isleýärim. Eger men öýe okamagy öwrenmän barsam, göklere haýsy ýol bilen gitmelidigini maňa kim öwreder?

— Diýmek Hudaýyň Kitabyňyň göklere ýoldugyna sen ynanyňda?

— Hawa, men düşýş gördüm. Men Reb Isanyň gujak açyp duranyňy gördüm. Meniň göwnüme Ol haçdady. Haçyň aňyrsynda giň açyk duran gapy bardy. Ol maňa siziň ýanyňyza gaýtmagymy aýtdy, sebäbi hemme zat siziň Kitabyňyzda ýazylan.

— Örän gowy. Her gün şu wagt gelip bilersiň. Häzir bolsa biz başlaýarys. Ýarym sagatlyk okuwyň soňunda Hamid eýýäm birnäçe harp öwrendi. Şeýle diýip ol arap elipbiýli kitaby eline alyp öwrenip ugrady. Tizara ol oglanjygyň gaty düşbüje oglandygyny aňdy we özünden hoşal boldy. Ol öwrenen harplaryny köp-köp gezek sokduryp gaýtalady.

— Indi men okap bilerin.

Hamid kellesini buýsançly galdyryp ýerinden turdy, iňlis uýasy bilen göwnihoş hoşlaşdy-da basgançakdan böküp düşüp köçä çykdy, iňlis uýasy bolsa şatlykly ýürek bilen gap-çanaklary ýygnap başlady.

ÝIGRIMINJI BAP

Bu baýyrlykda bolup geçdi

Rozmari daýzanyňkyda myhmançylykda bolma döwri gutaryp barýardy. Olar Jenni, ejesi, kakasy dagy soňky şenbede ir ertir bilen daga, hoşlaşyk gezelenjine gitdiler. Öz ýanlary bilen bir topar iýmit hem aldylar.

Olar birnäçe taşlanan obajyklaryň, gök otjagazlar bilen örtülen eňňitli gaýalaryň deňinden geçip dagyň has ýokarsyna gidýärdiler. Olar aşaga, ýaşyl jüljelere we ýokary, dagyň garly depelerine seretdiler.

Maşyn, äpet agaçlaryň aşagynda sary iňlis podsnežnikleriniň ösüp duran ýeri bolan sosna tokaýlygynyň salkyn kölegeli ýerine ýetýänçä, ýokary gitdi. Iňlis baharyny on ýyldan bäri görmedik Rozmari daýza maşyndan ylgap düşdi-de, güljagazlaryň ýanyna şatlykly eňdi. Hemmeler ýakymly duýgulardan ýaňa ümsüm durdylar we bu arassa, gülleriň hoşboý ysyna baý bolan howadan dem aldylar.

Bir gülli meýdandan beýlekisine uçup gonup ýören Jenni,

bir goltuk gül ýygdy-da, töňňäniň üstünde oturyp, olary saýlamaga başlady. Ony gün ýyladýardy.

Gyzjagaz özüniň täze syryny Rozmari daýzasyna aýtmak isleýärdi. Ýöne hökman şu gün aýtmaly, sebäbi başga pursatyň bolmazlygy mümkin, ýöne ol nädip başlajagyny bilmeýärdi. Bolan zada nädip düşünmek barada onda hiç hili düşünje ýokdy. Ol özünde bir üýtgeşikligiň bolanyny aýyk bilýärdi we mundan beýläk näme boljakdygyny bilmek gerekdi. Diňe Rozmari daýzasy oňa düşündirip biler.

— Eý, Taňrym, Rozmari daýzamyň özi şu ýere gelip meniň bilen gürleşip başlar ýaly et, sebäbi men hemme zady gürrüň bermek isleýärin.

Hudaý onuň dogasyny eşitdi, sebäbi birnäçe minutdan soň Rozmari daýzasy beýlekilerden aýrylyp ol tarapa yöneldi.

Ýöne bu ýerde, ümsüm tokaýda töňňäniň üstünde oturyp gürrüň bermäge gowy pursat bolsa-da, Jenni başlamaga söz tapmady, Rozmari daýzamyň özi bu barada ilki gürläýse. Ýöne daýzasy dymdy, soň bolsa inlis tokaýlary barada gürrüňe başlady, ýöne bu Jennini birjigem gyzyklandyranokdy.

Oňa şu wagtda diňe bir sorag wajypdy: iki gün mundan ozal oňa näme boldy? Muny näçe söz bilen beýan etjek boldugyça kyn ýagdaýa galýardy. Birden onuň gözleri ýaşa doldy-da gürrüňe başlamak isledi, ýöne şol wagtda ejesi naharlanmaga çagyrdy. Pursat elden gitdi, belki başga mümkinçilik bolmaz.

Nahar başynda ol şadyýandy we işdäli iýýärdi, sebäbi dagyň howasy ony aýkdyrypdy. Nahardan soň ol kakasy bilen dag çeşmesini öwrendiler — bu şeýle gyzyklydy! Ýöne hemme wagtda ýüreginde ötünç duýgusy duýuldy durdy, şübhe döredi, şatlyk we ýeňillik ýitip gitdi.

Olar öýüne, gün şapagynyň ilkinji şöhleleri daglaryň çür depelerini gyzardyp ugranda gaýtdylar: Jenni kellesini kakasynyň egnine goýup dynç aldy. Ýyly şemal onuň ýüzünü sypady, ol çala aýyk gözleri bilen salgym bolup görünýän tebigata seretdi.

Haçanda olar kä ýeri suwly çemenlikleriň, topbak bolup ösüp oturan aýyk sary narsisleriň we jokkilleriň deňinden geçip barýarkalar, ertir Pasha baýramydygy birden Jenniniň ýadyna düşdi-de, ol derrew dikelip oturdy. Ol bu günü gaty gowy

görýärdi. Ertirlige, bu günde olarda hemişe stoluň üstünde ak liliýalar we narsisler we reňklenen ýumurtga bolýardy.

Onuň egninde owadan ak köýnegi we saçynda ak bantigi bolýardy. Günortanlykdan soň ol ene-atasy bilen ybadathana gidýärdi, bu bolsa ony tolgundyryýardy, sebäbi adaty bolmadyk zatdy. Şol gün, Jenniniň ýadyna düşýär, hemişe gün şöhle saçyp durýardy, seýil baglarda köp jaňjagazlar bolýardy, baglar bolsa ak reňk bilen örtülýärdi. Ybadathana hem hoşroý ysly landyşlar bilen, ak we açyk sary narsisler bilen bezelýärdi. Ak geýnen oglanjyklar hor bolup aýdym aýdýar: «Isa Mesih direldi! Aliluýa!»

Bu ýerde olar onuň ýaly ýere gidip bilmeyärler, sebäbi bu ýerde ybadathana ýok, ýöne, belki, Jenni Rozmari daýzanyňka ak güller bilen gider we ikisi bile ybadathana meňzeş bir zat oňararlar. Belki, şonda Rozmari daýzasy Hudaý barada bir zat aýdar, şonda Jennä-de gürrüňe başlamak aňsat bolar.

Gyzjagaz elini kakasynyň eline degirip:

— Kakajan sakla! — diýdi.

Jenap Swift maşyny saklady-da:

— Näme boldy? — diýdi.

— Men bir zat almak isleýärin — diýip, Jenni düşündirdi.

Ol maşyndan düşüp Rozmari daýza onuň näme edýänini görmez ýaly yza tarap ylgady. Gyzjagaz meýdany aýlanyp bir goltuk gül ýygdy-da switerine dolap maşyna tarap ylgady.

— Jenni sen näme aldyň? — diýip kakasy ondan sorady.

— Gizlin, aýtmaly däl, ýöräber — diýip gyzy jogap berdi. Özünüň dogumly gyzyna yzky aýnadan seredip oturan hanym Swift ýylgyrdy we sesini çykarmady. Ol, haçanda, güller küýzejikde goýulandan we Jennini ýatmaga goýberenlerinden soň olaryň nämä gerekdigini bildi.

— Ejejan, ertir Pasha baýramy, pasha ýekşenbesinde bolsa hemişe ak güller bolmaly. Ertir ir turup bu gülleri Rozmari daýzama Pasha sowgady hökmünde äkitmek maňa mümkinmi? — diýip, ejesine ýüzlendi.

— Elbetde, — diýip, ejesi jogap berdi. — Meniň pikirimçe bu örän gowy. Jenni, ol saňa örän mähirli. Sen oýanan badyňa gidip bilersiň we şol ýerde ertirlik edinersiň. Men bolsa häzir saňa baýramçylyk köýnegini taýýarlaýyn.

Ejesi Jennini ogşap çykyp gitdi, rahat we umytdan doly gyzjagaz, şol wagtyň özünde uklady.

Ol gaty ir oýandy. Metjidiň sakçysy, Angliýadaky jaňlaryň adamlara Isa Mesihiniň direlendigini buşlap kakylýan wagtyndakysy ýaly, säher bilen namaza çagyryardy.

Jenni dag depeleriniň aňyrsyndan görnüp başlan ilkinji gün şöhlelerini synlap, gülleriň otagy gurşan hoşboý ysyndan dem alyp birnäçe minut ýatdy. Soň krowatdan çalasyňlyk bilen düşdi-de ýuwundy, geýindi, aýnada özüne gowuja seretdi-de köçä çykdy.

Şäherde entek hiç kim oýanmandyr. Säher şemaly köne galanyň ýanyndaky agaçlaryň ýapraklaryny ygşyldatdy. Ýykylyp ugran başgançaklaryň üstünde birtopar öýsüz çagalar uklap ýatyrdy. Töwerekde şeýle garyplyk, ruhy garaňkylyk, sowatsyzlyk.

Arassaja mawy köýnekli, söýülýän we özi hem söýýän, eli ak güllerden boglan çemenli Jennä bu zatlary görmek gaty kyndy (sebäbi bu gün Isa Mesih dünýä geçmejek ýagtylyk getirip direlipdi).

Öýüň ýanyna gelip gapyny ýuwaşja kakdy. Eýýäm ertirlik taýýarlan aýak üstünde bolan Rozmari daýza penjireden seredip, irki myhmana geň galdy. Kimdigini görüp, gapyny açmak üçin aşak okduryldy. Şatlykdan we bagtdan doly Jenni, daýzasyna gülleri uzadyp, içerik girdi.

— Pasha baýramyna ak güller! — diýip Jenni dabaraly aýtdy. Men bulary düýn sizden ogrynça ýygdy. Olar biri-biriniň elinden tutup ýokary, ertirlik taýýarlanan ýere, çykdy. Stoluň ortasynda podsnežnikli küýze durdy. Olar narsisli ikinji küýzäni hem goýup stoluň başyna şatlykly geçdiler.

— Edil ybadathanadaky Pasha ýaly, şeýle dälmi Rozmari daýza — diýip belledi.

Bu wagt eýýäm gün daglaryň aňyrsyndan ýokary galyp otagy ýylylyk we ýagtylyk bilen doldurdy. Özüni gurşayan ýagdaýdan hoşal bolan Jenni daýzasynyň ýanyna ýakyn süýşüp, hödür edilerine garaşman, iýmäge başlady.

— Pasha ýekşenbesinde biz öýde ybadathana gidýärdik. Bu ýerde ybadathananyň ýoklugy gynançly şeýle dälmi? Eger bolan bolsa biziň hemmämiz ol ýere giderdik, şeýle dälmi?

— Hawa — diýip daýzasy jogap berdi. — Maňa ybadathana örän ýetmezçilik edýär. Ybadathana gitmegiň esasy maksady bu Hudaý bilen duşuşmak we bile doga etmek. Men Onuň bilen her gün, öz otagymda, duşuşýaryn. Edil seniň gelmeziň öň ýanynda men Pasha baýramy barada okadym we şatlandym.

— Siz ertirlik edinip bolanymyzdan soň, maňa-da okap berermisiňiz — diýip, Jenni içki tolgunma bilen sorady.

Ertirlikden soň, Jenni säher bilen mazaryň ýanyna gelen aýal baradaky gürrüňi eşitjek bolup, ornaşyp oturdy.

— Mesih Merýeme bagda duş geldi — diýip Rozmari daýza gürrüň bermäge başlady — Öz resullaryna bolsa kiçijik otagda, başga ikisine ýolda duş geldi. Petrusa Ol kenarda duş geldi. Göryärsiňmi, Isa adamlar bilen diňe ybadathanada duş gelenok.

— Hawa — diýip, Jenni ýöne jogap berdi-de oňa ýüzüni galdyrdy. Ine men saňa näme aýtmak isleýärin. Arada... arada, siz Kinzanyň zyndan giden günüňiz... Meniň pikirimçe Ol maňa güljagazlar ösüp oturan depäniň üstünde duş geldi. Men gaharjaň we men-menlik etmegimi goýar ýaly, fonardaky ýagtylyk kimin meniň ýüregime girmegini Isadan haýş etdim. Men özümi şeýle bagtly duýdum, soň bolsa, bu jögülik diýip pikir etdim. Seniň pikiriňçe Ol hakykatdanam geldimi, daýza? Men öz görenimi asla duýmaýaryn.

Rozmari birnäçe wagt dymyp oturdy, soň şeýle diýdi:

— Jenni Merýem Isanyň ýanyndadygyna nädip göz ýetirdi?

— Haçanda, Ol onuň adyny tutanda Ony tanamak onuň üçin ýeňil boldy, sebäbi Onuň sesini eşitdi we Özüni gördi — diýip Jenni aýtdy.

— Hawa, Rebbiň hakykaty aýdýandygyna ynansak, bize hem ýeňil bolar. Men saňa bir tekst görkezeýin Jenni, soň taryhyny aýdyp bererin.

— Bolýar — diýip gyzjagaz razylaşdy. Ol munuň ýaly taryhlary gowy görýärdi. Mukaddes Kitapdan daýzasynyň açan ýerine seredip, ol Işaýa 43, 1-i okady. «Reb şeýle diýýär: gorkma, sebäbi Men seni halas etdim, seniň adyňy tutdum, sen — Meniňki».

— Bu tekst biziň gözlemäge giden gijämizdäki Kinzany ýada salýar — diýip Rozmari daýza burçda ýatan Kinza

tarap seretdi, ol meniň bilen ýaşanda bagtlydy, ýöne ony ogurlap, meniň ýanymdan alyp gitdiler. Men Kinzany gaty gowy görýärim, şonuň üçin gözlemäge gitdim we ony sowuk halda, gorkuzylan, maňa mätäç ýagdaýda tapdym. Ol meniň öz ýanyndadygymy bilenokdy, ýöne onuň şol ýerdedigini men bildim. Men näme edendirin öýdýäň?

— Sen onuň adyny tutup gygyrdyň! — diýip Jenni gözjagazlaryny ýyldyradyp aýtdy. Ol bu taryhy bilýärdi, ýöne ýene bir gezek höwes bilen diňleýärdi. Rozmari daýza güldi.

— Hawa, dogry, ýöne biz muny başgarak göz önüne getirmeli. Aýdaly men onuň adyny tutdym. Men «Kinza» — diýdim, ol näme etdi?

— Ol derrew ýorganyň aşagyndan çykdy — diýip Jenni gygyryp güldi.

— Hawa, ol derrew çykdy — diýip, daýzasy gaýtalady — betbagt we gorkuzylandy. Häzir bolsa ol çykaýsa-da howpsuzlykdadygyny bilýärdi. Şonuň üçin ol meniň nädip we näme üçin bu ýerdedigimi we bu gürleýäniň hakykatdanam mendigimi soramady. Ol mendigimi bilýärdi, meniň sesimi bilýärdi we ol ses ony «Kinza» diýip çagyrdy. Ol maňa geldi we diňe şonda özüni howpsuz duýdy. Ol maňa öz aýdyşy ýaly öz «imesine» ynanmalydygyny bilýärdi. Saňa hem edil şu ýagdaý depäniň üstünde duş gelipdir Jenni. Sen Isa barada az bilýärdiň, sen öz-özünden gaty ýadapdyň. Ýöne Isa sen barada hemme zady bilýär we Ol seni gowy hem bagtly etmek isledi. Ol seniň adyňy tutup çagyrdy. Sen bolsa çagyryanyň Oldugyny bilmediň, şonda-da özüni doly howpsuzlykda duýduň.

— Diňe iki gün — diýip, Jenni dogurlady.

— Hawa, örän dogry — diýip, Rozmari daýza razylaşdy. Kinza bilen hem edil şeýle ýagdaý boldy. Kinza meniň elime gelenine iki minut geçmänkä kakalygy gürledi welin Kinza sandyrap, aglamaga başlady. Men ony şeýle berk özüme gyssamda, şeýle güýçli söýsemde, ol özüni ogurlan we uran adamyň sesini eşideninde, meniň elimdedigine şübhelenip, gorkdy. Biz Isa gelen badymyza, şeytan — biziň köne hojaýynymyz, biziň gowy we bagtly bolmagymyzy islemän, munuň jöğülikdigini gygyryp aýdyp başlaýar. Eger biz oňa gulak assak gorkarys we bagtsyz bolarys. Ýöne biziň

duýgularymyz bizi ikerjeňlendirmeli däl, sebäbi Isa üýtgemeyär, Ol hemmämizi deňlikde Özüne ýakyn tutýar we biz bu barada aladalanýarysmy ýa-da ýokdugyna seretmezden, hemmämizi söýýär.

— Düşnükli, men şeytan barada ýatdan çykarandyryn — diýip, gyzjagaz pikirli aýtdy.

— Ol barada köp pikirlenmek gerek däl. Eger sen hakykatdan hem Isa bilen bolsaň, kakalygynyň Kinzany meniň elimden alyp bilmeýşi ýaly, şeytan hem saňa degip bilmez. Eger sen oňa gulak assaň, ol seni diňe gorkuzyp biler.

Soň näme bolandygyna gulak as. Men Si Muhammediň ýanyna bardym, jübimden pul alyp oňa töledim. Eger Kinza düşüner ýaly uly bolan bolsa men oňa aýdardym: «Kinza gorkma, men seni satyn aldym. Men seni çagyrdym, sen meniň ýanyma geldiň. Indi seni hiç kim menden alyp bilmez. Sen hemişelik meniňki». Esasyňa seredende biziň hemmämiz Hudaýyňky, sebäbi Ol bizi ýaratdy. Ýöne biz günä edenimizde, biz öz Hojaýynymyzyň ýanyndan gitdik, soň şeytan: «Olar indi meniňki» — diýdi. Ýöne Isa bizi söýýärdi, yzymyza gaýtarmak isledi, bizi halas etmek üçin, bizi satyn almak üçin islendik bahany tölemäge razy boldy. Günä üçin töleg — ölüm. Isa hatda şol bahanyda tölemäge razy boldy, sebäbi biz Onuň üçin örän gymmatlydyk. Ol haçda öldi we şol bahany töledi. Indi ol çagyranda biz gelýäris. Ol şeýle diýýär: «Gorkmaň, Men siziň üçin töleg töledim. Siz hemişelik Meniňki!»

Men Kinza özi üçin töländigimi düşündirip bilmedim, sebäbi entek ol kiçilik, ýöne men onuň gulagyna: «Gorkma Kinza sen indi meniň gyzym» — diýip, pyşyrdadym. Kinza örän akyllly hereket etdi, maňa ynandy we gorkmagyny bes etdi, hatda şol eýmenç adam entek oňa ýakyn durup gürlöse-de, Kinza maňa gysylyp uka gitdi. Gorkmagyňy bes etmek üçin Isanyň aýdanlaryna ýöne ynanaýmaly. Günäniň bahasyny tölemek üçin Ol öldi. Her bir adamyň: aýalyň, erkegiň, oglanyň, gyzyň ýüreginde ýaşamak üçin, Onuň çakylygyny eşidip ýanyna geljekler üçin, Ol ölümden direldi. Eger şeytan: «Ýalan, sen entek meniňki» — diýse «Isa seni halas etdim diýýär, Ol meniň adymy tutup çagyrdy, Men indi hemişelik Onuňky, Men Oňa ynanyaryn we senden gorkamok» — diýmeli.

Jenni daýzasynyň aýdanlaryny ünsli diňläp ümsüm otyrды. Gün penjireden ony ýylatdy we ol özüni iň bagtly saýdy, sebäbi özüniň nämä duş gelenine düşündi. Isa ony söýýär, onuň üçin öldi, onuň üçin töleg töledi hem-de Öz çagasy etdi. Jenniniň bar etmeli zady — diňe Onuň ýanyna gelmekdi, ol şeýle hem etdi. Bütün ömrüne onuň Mukaddes Kitapdaky söýgüli aýaly Meryem bolar — olarda umumy zat köp. Olaryň ikisem ýekşenbe güni ir turdylar we günün ýagty şöhesiniň astynda ak gülleriniň arasynda Isa olaryň adyny tutup çagyrdy, olary gorkudan halas etdi we bagta ýetirdi.

Olar Kinza oýanyp ertirlik talap edýänçä ýene biraz oturdylar. Jenni ýeňil ädimler bilen myhmanhana ugrady. Öz satlygyny ejesi we kakasy bilen paýlaşmaga howlukdy.

Rozmari özüniň buýra saçly gyzjagazyna seredip ümsüm otyrды, ol bolsa süýt bilen gümrady. Kinzanyň ýagdaýy barada pikirlenip, Rozmari belli karara geldi, oňa bu ýerde bolmak howpsuz däl. Kakalygyna ýene pul gerek bolar-da, ýalan şägirtleri satyn alyp, Kinzany ondan almagy mümkin. Kinzany birnäçe ýyl onuň baryp bilmejek ýerine goýbermeli, şunuň ýaly ýer hem Jenniniň ýatladan, körlerini mekdebidi. Ýöne Rozmari hemme zatdan başga, Kinza entek kiçijikkä, oňa Halasgäri söýmegi öwredilýän ýerde terbielenmegini isleýärdi. Hut şunuň özi hem hanym Swiftiň teklibi barada birneme oýlanmaga mejbur edipdi. Indi ol aýdyň we aýgytly jogap berer. Ol Jennä Kinzany okatmagy haýyş eder, özi bolsa Mukaddes Ruhun Jennä öwretmegi üçin doga eder.

ÝIGRIMI BIRINJI BAP

«Men Ony hakykatdan hem güýçli söýýärim»

Haçanda Jennä Kinzanyň hem özleri bilen gidýändigini aýdanlarynda, ol şatlykdan ýaňa tas özüni ýitiripdi; owlak ýaly bökdü, towusdy.

Syýahat wagtynda özüniň Kinza barada alada etmelidigi hakyndaky pikir, Rozmari daýzasy bilen aýrylyşandaky gaýgyny birneme ýeňletdi. Bu aýrallyk, pikir edişlerine görä, uzak dowam etmez, sebäbi Rozmari daýza indiki tomusda dynç alyşa Angliýa gelmelidi.

Agsamlyk ugramagyň ön ýanynda Jenni, Rozmari daýzasy, Kinza kiçijik güljagazlaryň ösüp oturan ýerine gezelenje gitdiler. Olar ol ýerde bile oturdylar-da, batyp barýan günü synladylar.

— Sen Kinzanyň gitjegine gynanýarsyňmy Rozmari daýza? — diýip, Jenni garaşylmadyk ýagdaýda sorag berdi.

— Hawa, elbetde, men ony gaty küýsärim, ýöne men onuň üçin arkaýyn bolaryn. Bilýärsiňmi, Jenni, meniň esasy islegim

Kinza entek kiçijikkä, Isany söýsün. Elbetde, ol mekdepde bir zatlar öwrener diýip umyt edýäriň, ýöne munuň ýaly kiçijik çaga öwretmek üçin öz adamy hem gerek. Indi sen Isa Mesihi tananyňdan soň, Kinza hem Mesihi söýmegi öwredersiň diýip pikir edýäriň.

Jenni örän agrasdy.

— Meniň entek özüm şeýle az bilýäriň ahyry — diýip, Jenni ikerjeňlenme bilen gürledi — Maňa kim öwreder? Mekdepde seniň ýaly gürrüň bermeyärler. Biz köplenç Mukaddes Kitapdaky patyşalaryň atlaryny öwrenýäris. Eger men ýekşenbe mekdebine barýan bolsadym! Ýöne biz köplenç ýekşenbede maşynda gidýäris.

— Hawa, bu kyn, ýöne zeledi ýok, Jenni, gaýgy etme. Seniň Mukaddes Kitabyň we saňa düşnüksiz zady düşündirer ýaly ýüregiňde Mukaddes Ruh bar. Gadym wagtlarda Dawut patyşa bolupdyr, ol Mukaddes Kitaba düşünmek isläpdir we ol şeýle dogma bilen ýüzlenipdi: «Gözlerimi aç, Seniň kanunyňda ajaýyp zatlar göreýin» (Mezmur 119, 18). Hudaý onuň dogasyna jogap beripdir. Haçanda Dawut Mukaddes Kitaby okanda, öz ýoly oňa aýdyň bolupdyr we ol şeýle diýipdir: «Sözüň aýaklaryma çyra, ýollaryma nurdyr» (Mezmur 119, 105). Eger sen Mukaddes Kitaby höwes bilen her gün okap, özüňe kyn we düşnüksiz zatlary Mukaddes Ruhdan düşündirmegini haýyş etseň, Ol saňa hemme zady öwreder we düşündirer.

— Ol ýerde şeýle uzyn sözler bar — diýip Jenni şübhelendi.

— Injilde ýok. Sen şondan başla. Eger haýyş etseň ejeň we kakaň saňa kömek etjekdiklerine men ynanyaryn. Olary seni gyzyklandyrýan zatlaryň hemmesi-de gyzyklandyrýar. Sen olara özüňde nähili üýtgeşikligiň bolandygyny we Mukaddes Kitaby okamak isleýändigini aýtdyňmy?

— Ýok, men aýtmak isledim, ýöne düşündirip bilmedim — diýip, Jenni gaşyny çytdy.

— Olara sözde aýtsaň gowy bolardy, ýöne işde görkezseň has gowy bolar. Eger hakykatdanam Reb Isa seniň durmuşyň merkezinde bolsa, Mukaddes Kitapda aýdylyş ýaly, ol seniň durmuşyň üýtgeder. Seniň özdiýenliligiň ýerine Onuň söýgüsi, erbet häsiýetiň ýerine — Onuň çydamlylygy, ýaltalygyň ýerine

— Onuñ aladaçylygy we kömek etmek islegi geler. Haçanda şu zatlar seniñ durmuşynda ýüze çykyp başlasa ene-atañ muny sözsüz hem biler, ýöne muny men olara aýtmak isleýärim, sebäbi şatlygy bile paýlaşmak nähili gowy!

— Hawa, — diýip, Jenni taýynlyk bilen jogap berdi. Eger men gowy, gulak asýan we hiç haçan gaharlanmaýan bolsam olar örän şat bolarlar. Meniñ häsýietimiñ üýtgemegini isleýändirler diýip, men pikir edýärim. Belki men olara iş ýüzünde görkezerin, soň olar meniñ aýtjak zatlaryma ynanarlar. Şeýle dälmi Rozmari daýza? Ýörün öýe gideliň, men çemodanlary taýýarlamaga kömekleşeyin.

Gün şapak bolanda olar öýüne howlukdylar. Rozmari daýza elinde ukuly, agramly ugram Kinzany alyp gaýtdy.

Ertesi säher çagy olaryň hemmesi hoşlaşmak üçin üýşdiler. Haýsydyr bir syrly gaçybatalgadan, uýasy bilen hoşlaşmak üçin, Hamid peýda boldy.

Swiftler ýüklerini daşayanlar bilen gümradyly, Rozmari daýza bolsa özi üçin gymmatly bolan üç çagany synlaýardy. Olar kiçijik topar bolup maşynyň ýanynda durdylar: aýratyn owadan bolup duran Jenni, sal-sal eşikli Hamid, we kör Kinza. Bularyň her biriniň önünde nähili dürli ýollar ýatyr? Ýeke goýunlar barada aladalanýan Çopan bolan we olaryň ýoluny ýagtyldýan Nur bolan Hudaýa minnetdarlyk! Hudaýa şükür, tiz hemme tireleriň we halklaryň çagalarynyň Hudaýyň huzurynda durjak günü geler, şol gün olaryň hemmesi ýene duşuşlar: öz «meninden» azat bolan Jenni, gorkusyndan azat bolan Hamid, körlüğinden azat bolan Kinza — bularyň hemmesi bile bolup şatlanarlar. Ýene birnäçe hoşlaşyk sözlerden we posalardan soň maşyn ýaşyl jülgä tarap gidýän ýol bilen ugrady. Jenniniň gözleri ýaşdan doldy, Kinza bolsa öz mähriban «imasynyň» ýanynda ýokdugyna düşünmän, eljagazlaryny şatlykly galgadyp aýna urdy, haçan akyl ýetirende bolsa biskwit bilen köşeşdirildi. Maşyn burçdan öwrülip gitdi, Rozmari daýza hiç bolmanda çagalardan biriniň öz ýanyndadygy bilen rahatlandy. Ýaş Hamidiň durmuşynda uly bir mesele şowly çözüldi, onuñ uýasy indi hiç haçan oña mätäç bolmaz. Kinza üçin — owadan köýnekler, maşyn, dürli süýjiler; Hamid üçin — çägel bazar meýdançasy, açlyk, öýsüzlik, sal-sal eşik...

— Hamid, ýör öýe gideli, ertirlik edineli diýip, iňlis uýasy teklipt etdi. Oglanjygyň ýüzi açylyp gitdi we özüniň ähli gaýgylaryny unutdy. Gyzgyn kofe we ýagly çörek baradaky pikir dünýäni günün reňkinde görkezdi. Ol ellerini şatlykly owkalady. Ol bu gün işden boşdy, sebäbi hojaýyn şähre gidipdi. Onuň boş wagty köpdi, bu çakylyk bolmadyk bolsa onda iýmäge hiç hili umydy ýokdy. Ertirlikden soň onuň gündelik okuw sapagy bardy. Hamidiň öňe gidişligi gowudy, iňlis uýasy hem onuň üstünliklerine guwanýardy. Iňlis uýasy öz durmuşynda köp dürli çagalary okadypdy: baý maşgalalaryň çagalaryny, köçedäki öýsüz çagalary. Soňkulary has düşünjeli we oýlanyşykly bolup çykdy. Olaryň akly we ýatkeşligi ýaşamak ugrundaky söweşde ýiteldi, olar görmek we ýatda saklamak üçin türgenleşmeli boldular. Bir hepdäniň içinde Hamid бүтін elipbiýi we birnäçe türgenleşme gönükmeleri ýatdan öwrendi. Ol mundan gaty hoşaldy:

— Indi men hemme zady bilýärim — diýip, Hamid üç harpdan birnäçe söz düzende şatlanyp aýtdy.

— Ýok, Hamid, bu entek başlangyjy. Sen entek köp-köp gezek harplardan söz düzmeği öwrenmeli we eger hasyl ýygnaýjak wagta çenli Mukaddes Kitaby okamagy öwrenmek isleýän bolsaň her gün gelmeli. Ol kellesini ynam bilen atdy.

— Hasyl ýygnaýan wagta çenli — diýip ol gaýtalady — şonda men öýe gaýdyp bararyn we ejeme Hudaýyň Sözüni okap bererin. Şonda ol hem göklere ýoly biler, kakalygym ony uran wagty ýa-da iýmäge az zat beren wagty-da Reb Isa onuň ýüregini bagtly eder.

— Seniň kakalygyň ejeňe Hudaýyň Sözüni okap bermäge saňa rugsat berermi?

— Ýok, ol Gurhandan başga hemme kitaplar erbet — diýýär. Ýöne men oňa ammda däne üwäp otyrka okap bererin. Kakam muny hiç haçan bilmez.

— Hamid, ýöne sen Mesihiň yzyna wepaly eýerýän bolsaň, kakaň bu barada bilmeli bolar. Sen aýtmaly bolarsyň, ol belki seni urar. Eger sen Mesihi söýýän bolsaň, onda Onuň üçin azajyk ejir çekmeli bolarsyň.

Hamid özüniň pikirli nazaryny oňa dikdi.

— Men Ony giň ýüregimden söýýärim — diýip, öz jogaby bilen iňlis uýasyny hoşal etdi-de turmak bilen boldy. Hamid öwünmändi, ol бүтін jahandaky beýikden beýik güýçde özüniň hem hakynyň bardygyny görkezdi. «Men Ony söýýärim» — diýip oglanjyk kynçylyklardan doly geljegiň önünde durup aýtdy. Köp suwlaryň söýgini öçürip bilmeýşi ýaly, sil hem Ony söýşüni öçürip bilmez.

ÝIGRIMI IKINJI BAP

Sypaýy kiçijik resul

Rozmari üçin Hamid bilen aýrylyşmak wagty pikir edişinden tiz geldi. Bugdaýlar hasyl ýygnamaga ýetişdi, adamlar we haýwanlar yssy howadan kösenýärdiler. Köp adamlaryň, muhammetçileriň keramatly adamynyň mazaryna zyýarat edýän wagty geldi. Ol ýer Hamidiň bolýan şäherinden otuz kilometr uzakda, daglaryň ýokarsynda ýerleşýärdi. Adamlar daş-töwerekdäki obalardan topar-topar bolup ol ýere gidýärdiler; baýlar eşekli ýa-da düýeli, garyplar pyýada.

Gündiz şeýle gyzykly zatlar bolupdy welin, inlis uýasynyň öýüne diňe baş oglanjyk geldi. Olar örän aladalydylar, her haýsynyň elinde her hili iýmitden doly sumka we zyýaratçylaryň taýagy bardy.

— Biz keramatly adamyň mazaryna gidýäris — diýip, olar Rozmarä düşündirdiler.

— Uzak gije biz ýöräris, ertir irden ol ýerde bolarys. Bu syýahat üçin biziň ýeterlik çöregimiz bar. Biz taýýarlykly, ýöne

biziň agşamlyk edinip seniň gürrüňiňi diňlemäge wagtymyz bar.

Olar dogumlylyk bilen öz sumkalaryndaky zatlary görkezdiler. Diňe Hamid özi bilen beýlekilerde ýok bir zat alypdyr. Geçen hepde gazanan pullaryna Täze Äht satyn alypdy we Ony indi öz ýanynda göterip ýördi, ol durgunly zähmet çekip sowat öwrendi. Ýahýanyň Hoş Habarynyň birinji babyny kynlyk bilen okamak oňa başartdy.

— Sen ol ýerde näçe wagt bolmakçy? — diýip, inlis uýasy ondan sorady.

— Men ol ýerde galmaýaryn, men öýe gidýärim. Şu agşam men zyýaratçylar bilen ýola düşýärim. Soňky gije olaryň köpüsi biziň obamyzyň golaýyndaky keramatly adamyň mazaryna ugraýarlar. Men olara goşularyn. Men eýýäm okap bilýärim, hasyl ýygnaýan wagt hem ýakynlaşýar. Soňra bolsa meniň ýeke özüm gitmeli bolaryn, dagyň üstünden öýe tarap barýan ýolu-da ýatdan çykarypdyryn. Gowusy häzir ugramaly.

— Hawa, şeýle etseň gowy bolar — diýip, Rozmari ylalaşdy.

Oglanjyklar polda, onuň töwereginde oturdylar. Rozmari olara mazaryň ýanyna gelip, onuň boşdugyny gören syýahatçylar barada gürrüň berdi. Olardan ikisi uzak ýolda Mukaddes Ýazgyny düşündirip bile ýöräp barýan Isa duş geldiler.

— Siz öli adamyň mazaryna barmak isleýärsiňizmi; ýöne öli adam hiç kime kömek edip bilýän däldir. Isa Mesih ölümden direldi. Ol häzir diri, sizi söýýär we halas etmek isleýär.

Oglanjyklar kellelerini atdylar, olar gitmäge howlугýardylar. Hamid bolsa Rozmariniň ýanyna süýşip onuň ýüzüne şatlykly seredip:

— Hawa, Isa Mesih diri. Ol biziň ýüregimizde ýaşap ýol görkezýär — diýdi.

Rozmari Hamidi Hudaýyň ýalňyz kiçijik şaýady hökmünde ugradyp, ýoluna ak pata berdi. Hamid öz ýoldaşlary bilen ýola düşdi. Ol birnäçe gezek yzyna seredip, gözýaşlaryň arasyndan ýylgyrmaga çalyşdy.

Ýola alan bedeniňi berkidiji: çörek, suw, we ülleden başga-da ol ruhy durmuşyňy berkidýän, gökleriň çöregini alyp

barýardy. Oglanyň aýagy gijeki dag ýodalarynda büdremez we ýadamaz, sebäbi Isa şeýle diýýär: «Men dünýäniň nurudyrn; Meniň yzyma eýeren garaňkylykda gezmez, onda ýaşayyş nury bolar».

Iňlis uýasy olar köçeden ýöräp barýarkalar yzlaryndan seredip durdy. Batyp barýan günüň ugruna garalyp görünýän baş sany müzzermeýän, durmuşyň kynçylyklaryna boýun bolmaýan ýetginjek köçäniň soňuna ýeten-de oňa ellerini bulady. Soň olar burçdan öwrüldiler we ýitirim boldular.

MAZMUNY

Giriş	3
1. Kinza — hakyky «genji-hazyna»	4
2. Açyş	10
3. Si Muhammediň plany	15
4. Gizlin duşuşyk	21
5. Şepagat uýanyň öýi	23
6. Uzak we kyn syýahat	29
7. Gaçyş	34
8. Hamidiň üstünligi	40
9. Hamidiň täze dostlary	45
10. Şepagat uýanyň öýündäki agşamlyk	51
11. Iki döwlen ýumurtga	57
12. Beýik sowgat we kiçi sowgat	64
13. Jennä gün ýagtysy gerek	70
14. Myhmanlar gelyär	75
15. «Munuň mümkin bolmagyny Ondan sora»	83
16. Kinza ýityär	90
17. Hamidiň syry açylyär	97
18. Batyrgaý plan	107
19. Şäheriň daşynda dynç almak üçin ajaýyp gün	115
20. Bu baýyrlykda bolup geçdi	120
21. «Men Ony hakykatdan hem güýçli söýýärim»	128
22. Sypaýy kiçijik resul	133

Hamid — uzak Marokkoda gelen oglanjyk. Onuň durmuşy hem edil beýleki marokkoly çagalaryň durmuşy ýaly ýeňil däl. Ol köp gezek örän kyn, güýjünden ýokary gelýän soraglary çözmeli bolýar. Ol kakalygynyň bir gedaýa satmakçy bolan öz kör uýasy Kinzany halas edýär. Daýanjyň we gaçybatalganyň gözleginde bolup, ol missionerlere duş gelýär. Şol ýerde oňa Ýaşayş Nury — Isa Mesih açylýar. Bu Nury öz ýüregine kabul eden oglanjyk ony öz ýakynlarynyň arasynda ýaýratmak isleýär.

Garşydaş ýagdaý — baý angliýalylaryň lälilik ýeke-täk gyzy. Marokkoly çagalaryň aýtmakdan çökder gelýän mätäçligini göreňde, oňa hem Ýaşayş Nury açylýar. Ol öz men-menliginden sap bolýar we öz ýakynlaryna gulluk etmekde durmuşyň maksadyny tapýar.

Siz durmuşyňyz üçin bolan Nur barada eşitdiňizmi? Siz ol habara nähili seretdiňiz?